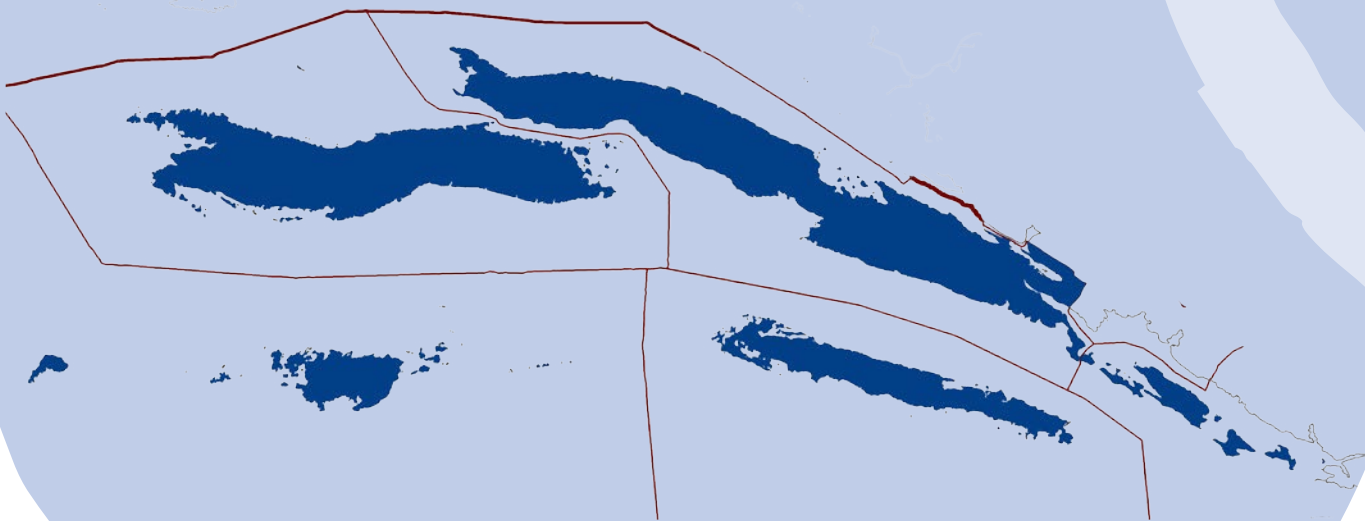

**TERITORIJALNA STRATEGIJA RAZVOJA OTOKA
DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE
do 2027. godine**

IMPRESSUM

TERITORIJALNA STRATEGIJA RAZVOJA
OTOKA DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE
DO 2027. GODINE

Izrađuje se u svrhu provedbe specifičnog cilja RSO5.2.
Integriranog teritorijalnog programa 2021. – 2027. na
području 7 županija Jadranske Hrvatske koje imaju otoke
u okviru svojeg administrativnog područja

Nositelj izrade

Dubrovačko-neretvanska županija

Izrađivač i koordinator postupka izrade

Regionalna razvojna agencija Dubrovačko-neretvanske županije – DUNEA

Savjetodavno tijelo

Otočno partnerstvo Dubrovačko-neretvanske županije

Tehničke i metodološke smjernice za izradu dokumenta

Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU-a, Uprava za otoke

SADRŽAJ	3
UVOD	4
1. Zemljopisno područje koje obuhvaća Teritorijalna strategija	5
1.1. Položaj i ustroj otoka Dubrovačko-neretvanske županije	5
1.2. Glavne značajke naseljenih otoka Dubrovačko-neretvanske županije.....	7
POLUOTOK PELJEŠAC	7
OTOK KORČULA	8
OTOK MLJET	9
OTOK LASTOVO	10
ELAFITSKO OTOČJE I OTOK LOKRUM	11
2. Analiza razvojnih potreba i potencijala otočnog područja	13
2.1. Društvo	13
2.1.1. Demografija i društvene potrebe	13
2.1.2. Socijalna uključenost i usluge socijalne skrbi.....	14
2.1.3. Zdravstvena zaštita i infrastruktura	15
2.1.4. Odgoj i obrazovanje	15
2.1.5. Organizacije civilnog društva.....	16
2.2. Gospodarstvo	17
2.2.1. Gospodarski razvoj i poduzetništvo.....	17
2.2.2. Glavni gospodarski sektori.....	18
2.2.3. Poticanje poduzetničkog okruženja i jačanje konkurentnosti otočnog gospodarstva.....	26
2.2.4. Elektroničke komunikacijske mreže.....	28
2.3. Kulturna baština i kulturni programi	29
2.4. Zaštita prirode i okoliša.....	31
2.4.1. Zaštita prirode i okoliša	31
2.4.2. Gospodarenje otpadom.....	34
2.4.3. Vodoopskrba i odvodnja.....	35
2.4.4. Prometna povezanost otoka	36
2.5. Čista energija, energetika i obnovljivi izvori energije.....	38
3. Područja ulaganja Teritorijalne strategije	41
3.1. Područja ulaganja koja izravno doprinose provedbi operacija ITP-a	41
3.1.1. ITP Operacija 1: Održivo upravljanje, očuvanje i korištenje otočnog prostora	41
3.1.2. ITP Operacija 2: Unaprjeđenje poslovne i javne infrastrukture na otocima	43
3.1.3. ITP Operacija 3: Valorizacija kulturne baštine i razvoj kulturnih usluga na otocima	44
3.1.4. ITP Operacija 4: Poticanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energije.....	44
3.2. Ostala područja ulaganja važna za razvoj otoka	46
3.2.1. Unaprjeđenje kvalitete i dostupnosti zdravstvenih, obrazovnih i socijalnih usluga na otocima	46
3.2.2. Poboljšanje otočne povezanosti.....	46
3.2.3. Unaprjeđenje sustava održivog gospodarenja vodama i otpadom	47
3.2.4. Jačanje konkurentnosti otočnog gospodarstva.....	48
3.2.5. Unaprjeđenje IKT infrastrukture na otocima i digitalizacija javnih usluga	48
4. Opis integriranog pristupa rješavanju utvrđenih razvojnih potreba i potencijala područja	49
5. Opis sudjelovanja partnera u pripremi Teritorijalne strategije.....	53
6. Indikativni financijski okvir	54
7. Okvir za praćenje provedbe Teritorijalne strategije razvoja otoka	56
Popis kratica / Popis slika/ Popis tablica/ Publikacije i dokumenti	58
PRILOG 1: Tablični predložak za izradu Teritorijalne strategije	60
PRILOG 2: Izvješće o savjetovanju s javnošću u postupku donošenja Teritorijalne strategije razvoja otoka DNŽ-a do 2027. godine	62

UVOD

Integrirani teritorijalni program 2021. – 2027. (dalje u tekstu: ITP) jedan je od usvojenih programa Republike Hrvatske u okviru kohezijske politike Europske unije. Usmjeren je prema jačanju regionalnog gospodarstva putem procesa industrijske tranzicije regija, ulaganja u razvoj pametnih i održivih gradova te razvoja pametnih i održivih otoka. Otočnom razvoju pristupa se u ITP-u na višetematski i višesektorski način čime se odgovara na specifičnosti otoka prepoznavanjem ključnih područja djelovanja te otvaranjem mogućnosti za provedbu ciljanih intervencija i rješavanje lokalnih potreba na otocima.

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. u razvojnom smjeru 4, *Ravnomjeran regionalni razvoj*, strateškom cilju 12, *Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima*, prepoznaje razvoj održivih i pametnih otoka zasnovan na integriranom pristupu razvoju i digitalizaciji otočnih resursa i njihovu održivom upravljanju, uz uzimanje u obzir njihovih specifičnosti u pogledu prometa, energije, sigurnosti i sprječavanja rizika te dostupnosti infrastrukture i javnih usluga, vodeći računa o potencijalima za gospodarski rast i razvoj otoka.

Teritorijalna strategija (dalje u tekstu: TS), strateški i operativni dokument kao **dodatak Planu razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027.**, jedan je od glavnih preduvjeta za provedbu ITP programa na otocima. Obveza izrade teritorijalne strategije, osim iz članka 26. Zakona o otocima (NN 116/18, 73/20, 70/21) proizlazi i iz članka 28. **Uredbe o zajedničkim odredbama** (Common Provisions Regulation; dalje u tekstu: CPR), a člankom 29. CPR-a definirani su obvezni elementi koje teritorijalna strategija mora sadržavati.

Područja ulaganja, koja se definiraju teritorijalnom strategijom, usklađena su s **Nacionalnim planom razvoja otoka za razdoblje od 2021. do 2027.** godine te doprinose operacijama predviđenima posebnim ciljem ITP-a RSO5.2. *Poticanje integriranog i uključivog lokalnog društvenog i gospodarskog razvoja, lokalnog razvoja u području okoliša, kulture, prirodne baštine, održivog turizma i sigurnosti u područjima koja nisu urbana.*

Teritorijalna strategija izrađena je na temelju znanja, kapaciteta i iskustva Županije te regionalnog koordinатора, u suradnji s otočnim partnerstvom kao radnom skupinom koja uključuje otočne dionike. Participativnim pristupom u izradi teritorijalne strategije te pristupom odozdo prema gore, predstavnici otočne zajednice izravno su utjecali na odabir područja ulaganja i osmišljavanje smjerova razvoja za svoje otoke.

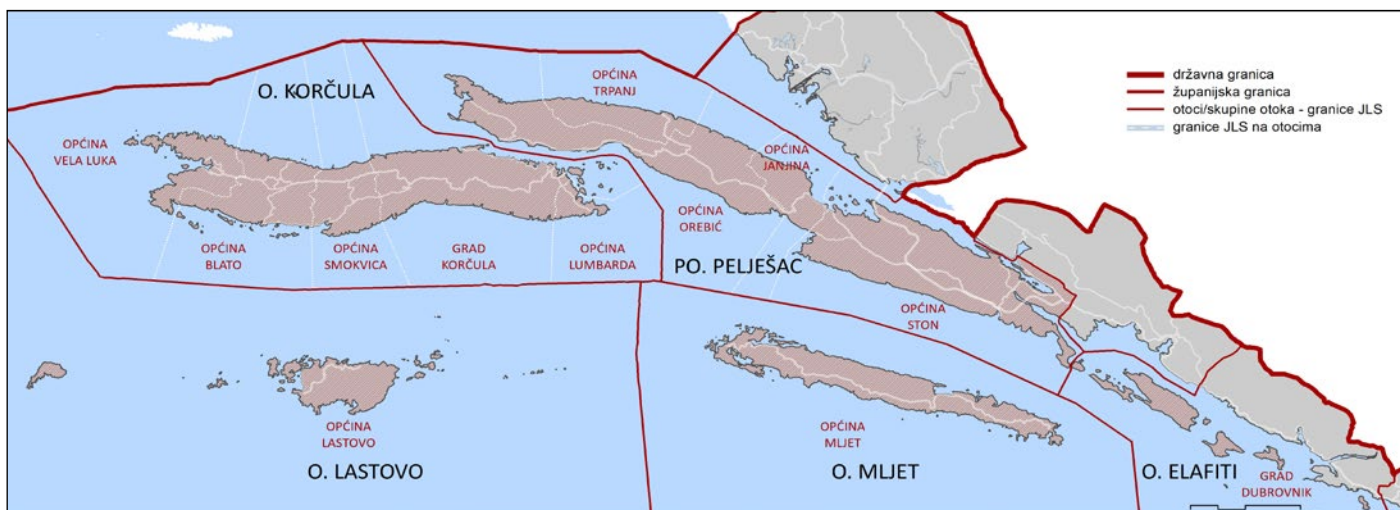
1. Zemljopisno područje koje obuhvaća Teritorijalna strategija

1.1. Položaj i ustroj otoka Dubrovačko-neretvanske županije

Hrvatski otočni prostor prostire se na površini od 3259,57 kilometara četvornih. Jedinstvena je otočna geografska cjelina koja se sastoji od 1244 otoka, otočića i hridi, i to 78 otoka, 524 otočića i 642 hridi. Otoci se razvrstavaju prema geografskom položaju i teritorijalnoj nadležnosti, udaljenosti od kopna te specifičnom položaju.

- Dubrovačko-neretvanska županija izrazito je otočna županija. Od 22 jedinice lokalne samouprave, njih sedam nalazi se na otocima. Jedna jedinica lokalne samouprave, to jest Grad Dubrovnik, ima u svojem sastavu Elafitske otoke, a četiri jedinice lokalne samouprave nalaze se na poluotoku Pelješcu. Ukupno 12 jedinica lokalne samouprave smatra se otočnima.
- U otočnom području Županije nalazi se ukupno 306 otoka, otočića, hridi i grebena te veličinom drugi hrvatski poluotok Pelješac.
- Na otoke i otočiće Dubrovačko-neretvanske županije otpada 457,7 kilometara četvornih, a s hridima 458,1 kilometara četvornih. Poluotok Pelješac ima površinu kopna 366,3 četvorna kilometra što u zbroju s površinom otoka i otočića ukupno iznosi 824 četvorna kilometra, odnosno 824,4 četvorna kilometra (ako uračunamo i hridi) kopna Dubrovačko-neretvanske županije. Računajući u postocima, približno 26 posto ukupne površine kopna Županije otpada na otoke i otočiće, ali uračunamo li i poluotok Pelješac postotak se penje na otprilike 46 posto ukupne površine kopna Županije.
- Na otočni dio Županije (kopno s pripadajućim morem) otpada 7238,11 četvornih kilometara, odnosno oko 78 posto ukupne površine Županije.
- Ukupno je devet nastanjenih otoka u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, to jest deset s Pelješcem. Nastanjeni su otoci Korčula, Mljet, Lastovo, poluotok Pelješac, skupina Elafitskih otoka, Prežba, Sušac te otočić Vrnik. Povremeno je nastanjen Jakljan i sljedećih 11 otočića: Badija, Glavat, Govanj – Otok života, Gubeša, Lokrum, Pločica, Pržnjak Veli, Sestrica Vela, Supetar, Sv. Marija i Trstenik.
- Na otocima Dubrovačko-neretvanske županije živi ukupno 24 790 stanovnika, to jest oko 25 posto ukupnog stanovništva Županije (115 564). Na otocima u sedam jedinica lokalne samouprave živi 16 404 stanovnika, na Elafitima 985 stanovnika, a na poluotoku Pelješcu u četirima jedinicama lokalne samouprave živi 7401 stanovnik (izvor: DZS-ov Popis stanovništva 2021.).

Izvor: Registar otoka, Zavod za prostorno uređenje Dubrovačko-neretvanske županije (dalje u tekstu: ZZPU DNŽ).

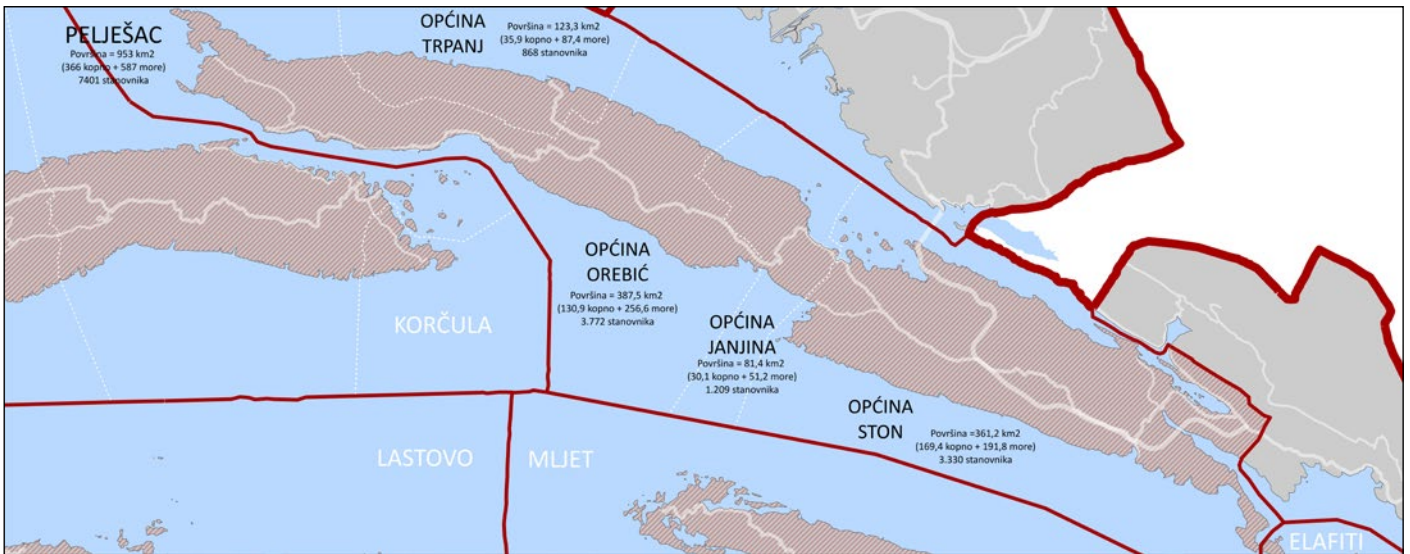
Slika 1: Položaj i ustroj otoka Dubrovačko-neretvanske županije. Izvor: ZZPU DNŽ

Prema Zakonu o otocima, otoci se prema udaljenosti od kopna dijele na pučinske, kanalske, priobalne i premoštene otoke:

- Pučinski otoci na području Županije su Lastovo, Sušac i Prežba te povremeno nastanjeni i nenastanjeni otoci i otočići koji katastarski pripadaju navedenim otocima.
- Kanalski otoci su Korčula, Mljet, Vrnik te svi otoci i otočići koji im katastarski pripadaju.
- Otoci Šipan, Lopud i Koločep, s otocima i otočićima koji im katastarski pripadaju, pripadaju u skupinu priobalnih otoka.
- Poluotok Pelješac (Zakon o otocima, čl. 2. i 9., NN 116/18, 73/20 i 70/21) ima status otoka i pripada skupini premoštenih otoka.
- U posebnu skupinu otoka sa specifičnim položajem spadaju otoci i dijelovi otoka kojima se sjedište jedinice lokalne samouprave nalazi na kopnu ili na drugom otoku: Prežba i Sušac (u sastavu Općine Lastovo), Vrnik (u sastavu Grada Korčule) te Koločep, Šipan, Jakljan, Lokrum i Lopud (u sastavu Grada Dubrovnika).

1.2. Glavne značajke naseljenih otoka Dubrovačko-neretvanske županije

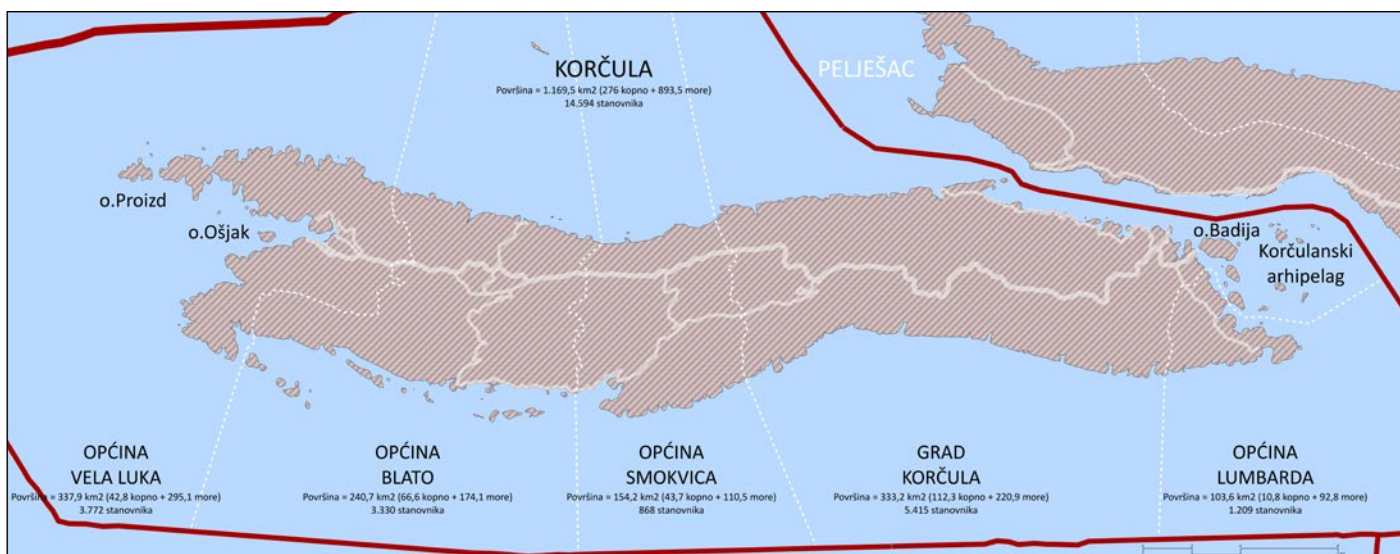
POLUOTOK PELJEŠAC

Slika 2: Položaj i ustroj poluotoka Pelješca. Izvor: ZZPU DNŽ

Administrativno-teritorijalni ustroj	4 JLS-a: Općine Ston, Janjina, Trpanj i Orebić
Broj i popis otoka	1 poluotok i 28 malih, povremeno nastanjenih i nenastanjenih otoka, hridi te nadmorskih tvorbi
Površina	- kopno poluotoka, otočića i hridi 366 km ² i 587 km ² mora - po općinama: Ston 169,4 km ² , Janjina 30,1 km ² , Trpanj 35,9 km ² i Orebić 130,9 km ² - ukupno: kopno + more 953 km ²
Geografski položaj	Poluotok Pelješac okružen je Neretvanskim kanalom, Malostonskim zaljevom, Malim morem te Mljetskim i Pelješkim kanalom. Spojen je s kopnom u Malom Stonu, odnosno Stonskom prevlakom i Pelješkim mostom. Poluotok se proteže skoro usporedno sa smjerom pružanja obale sve do rta Lovište.
Broj stanovnika (DZS-ov Popis 2021.)	Ukupno: 7401 stanovnik. Po općinama: Ston 2491, Janjina 522, Trpanj 683 i Orebić 3705.
Kratak opis	Osim očuvanoga mediteranskog ambijenta, poluotok Pelješac poznat je po sezonski prilagođenoj ponudi turističkih aktivnosti i kvalitetnoj enogastronomskoj ponudi. Posebno je poznat po svojim vinogradima, a lokalna zaštićena sortna vina Dingač i Postup danas su poznata širom svijeta. Uz turizam, marikultura je važan gospodarski segment kao i maslinarstvo, ribarstvo, voćarstvo i povrtlarstvo. Dinamičan turistički razvoj Pelješca rezultat je valorizacije bogatih resursa, osmišljenog sustava promidžbe te uspješne suradnje javnog i privatnog sektora.

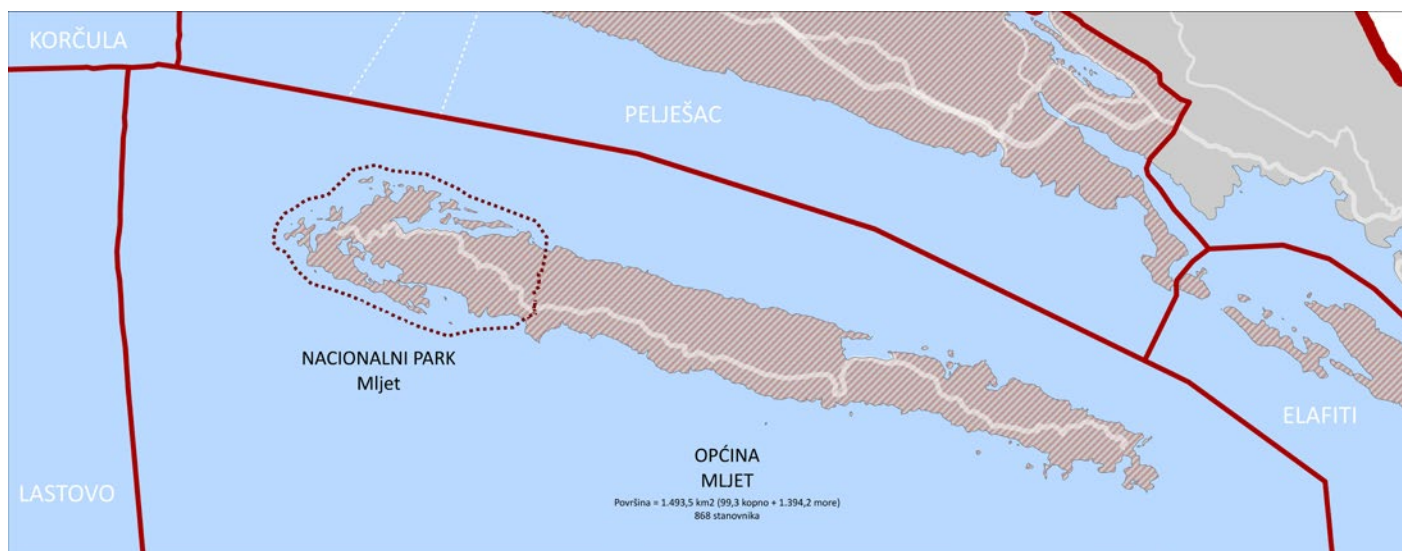
OTOK KORČULA

Slika 3: Položaj i ustroj otoka Korčule. Izvor: ZZPU DNŽ

Administrativno-teritorijalni ustroj	5 JLS-ova: Općine Vela Luka, Blato, Smokvica, Lumbarda i Grad Korčula
Broj i popis otoka	1 otok, 43 mala, nastanjena, povremeno nastanjena i nenastanjena otoka, hridi te nadmorske tvorbe
Površina	- kopno otoka, otočića i hridi 276 km ² i 893,5 km ² mora - po općinama: Vela Luka 42,8 km ² , Blato 66,6 km ² , Smokvica 43,7 km ² , Lumbarda 10,8 km ² , Grad Korčula 112,3 km ² - ukupno: kopno + more 1169,5 km ²
Geografski položaj	Otok Korčula izduženog je oblika i položen u smjeru istok-zapad kao produžetak poluotoka Pelješca prema pučini. Od poluotoka Pelješca otok dijeli i povezuje Pelješki kanal širine 1,3 km, dok ga od otoka Lastova na jugu dijeli Lastovski kanal prosječne širine 16 km. Sjever otoka okružuje Korčulanski kanal koji otok dijeli od otoka Hvara, a širok je 15 km.
Broj stanovnika (DZS-ov Popis 2021.)	Ukupno: 14 594 stanovnika. Po općinama: Vela Luka 3772, Blato 3330, Smokvica 868, Lumbarda 1209 i Grad Korčula 5415.
Kratak opis	Otok Korčula jedinstven je spoj raznolike geografije i spoja autentičnih prirodnih i kulturnih atributa. Očuvanoj obali s mnoštvom skrovitih prirodnih plaža, vinogorjima, poljima i pitoresknim otočkim mjestima pridodaje se povijesna jezgra grada Korčule te jedinstveni elementi lokalne tradicije (mačevalački plesovi) koji već sada čine dostatan temelj za komercijalizaciju proizvoda kulture i događaja. Gospodarstvo otoka primarno se temelji na turizmu čijem razvoju pogoduje povoljan geografski položaj i bogata kulturna baština te prirodne ljepote. Osim turizma, za gospodarstvo otoka važna je i trgovina, građevinarstvo, brodogradnja, brodarstvo, stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti kao i djelovanje brojnih tradicionalnih zanata (kamenoklesarstvo, mala brodogradnja...). Posljednjih godina pojačavaju se i ulaganja u obnovu i razvoj maslinarstva, vinogradarstva, ribarstva i povrtlarstva uz nužno podizanje manjih kapaciteta za preradu poljodjelskih proizvoda, punjenje i doradu zaštićenih vina, preradu maslina i proizvodnju maslinova ulja, proizvodnju agruma i punktove za trgovinu ribom.

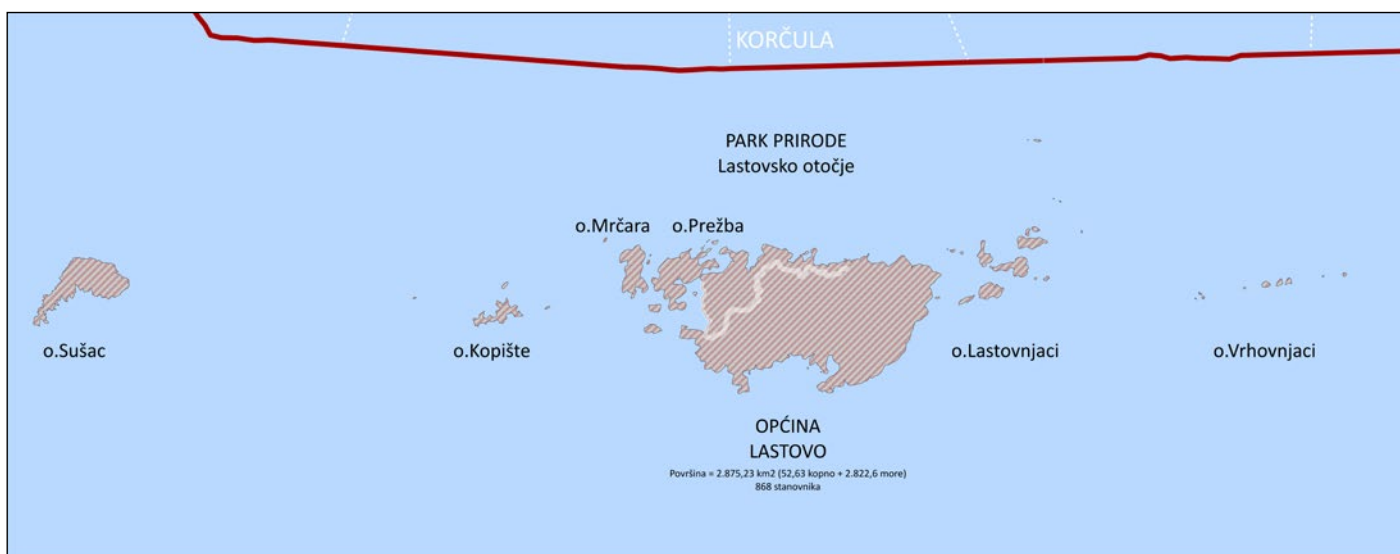
OTOK MLJET

Slika 4: Položaj i ustroj otoka Mljeta. Izvor: ZZPU DNŽ

Administrativno-teritorijalni ustroj	1 JLS, Općina Mljet unutar koje je NP „Mljet“
Broj i popis otoka	1 otok, 21 otočić i hridi
Površina	- kopno otoka, otočića i hridi 99,3 km ² i 1394,2 km ² mora - ukupno: kopno + more 1493,5 km ²
Geografski položaj	Otok Mljet pruža se smjerom sjeverozapad-jugoistok, paralelno uz istočnu polovicu poluotoka Pelješca od kojega ga odvaja Mljetski kanal širine 8 km. Ukupna dužina obalne crte iznosi oko 164,9 km.
Broj stanovnika (DZS-ov Popis 2021.)	Ukupno: 1062 stanovnika.
Kratak opis	Do druge polovice 20. stoljeća glavne gospodarske grane na Mljetu bile su šumarstvo, vinogradarstvo, maslinarstvo i ribarstvo. Posljednjih desetljeća stanovnici Mljeta sve se manje bave poljoprivredom, a sve više turizmom i ugostiteljstvom, a kao glavna turistička ponuda ističe se Nacionalni park „Mljet“. NP „Mljet“, kao glavni dionik u razvoju otoka, obuhvaća gotovo 5300 ha, što uključuje morski pojas do 500 m od obale, otočića i hridi, odnosno zauzima otprilike trećinu otoka. Šuma pokriva više od 90 % kopnene površine Nacionalnog parka.

OTOK LASTOVO

Slika 5: Položaj i ustroj otoka Lastovo. Izvor: ZZPU DNŽ

Administrativno-teritorijalni ustroj	1 JLS, Općina Lastovo unutar koje je Park prirode „Lastovsko otočje“
Broj i popis otoka	otočna skupina od 48 otoka, otočića i hridi
Površina	- kopno otoka, otočića i hridi 52,63 km ² i 2822,6 km ² mora - ukupno: kopno + more 2875,23 km ²
Geografski položaj	Otok Lastovo dio je skupine južnodalmatinskih otoka. Od najbližeg kopna, odnosno otoka Korčule, odvojen je Lastovskim kanalom koji je širok između 13 i 20 km, dok je od Mljeta udaljen 31 km, a od Dubrovnika 99 km. Proteže se u smjeru istok-zapad.
Broj stanovnika (DZS-ov Popis 2021.)	Ukupno: 748 stanovnika.
Kratak opis	Otok Lastovo najjužniji je naseljeni hrvatski otok s jedinstvenim arhipelagom i autentičnom mediteranskom arhitekturom. Glavne gospodarske grane Lastova čine vinogradarstvo, maslinarstvo i povrtlarstvo, a važni su i ribarstvo i turizam. Otok je prometno izoliran i gospodarski nerazvijen, a stanovništvo otoka pretežno je starije dobi, stoga se u narednom razdoblju očekuju ulaganju u poboljšanje ukupnih socioekonomskih prilika na ovom području. Potencijal za daljnji razvoj predstavlja Park prirode „Lastovsko otočje“, najmlađi hrvatski park prirode proglašen 2006. godine.

ELAFITSKO OTOČJE I OTOK LOKRUM

Slika 6: Položaj i ustroj Elafitskog otočja i otoka Lokrum. Izvor: ZZPU DNŽ

Administrativno-teritorijalni ustroj	Dio 1 JLS-a, Grad Dubrovnik
Broj i popis otoka	Otočna skupina od 11 otoka: Olipa, Jakljan, Šipan, Lopud, Koločep, Daksa, Tajan, Crkvina, Goleč, Kosmeč, Mišnjak, Ruda, Sv. Andrija i otok Lokrum.
Površina	- kopno Elafita 28,3 km ² i more Grada Dubrovnika 718,58 km ² - ukupno: kopno + more: 746,88 km ² - kopno otoka: Šipan, Jakljan, Olipa, Ruda i hridi 20,6 km ² ; Lopud i hridi 4,4 km ² ; Koločep i hridi 2,45 km ² ; Lokrum, Daksa, Sv. Andrija i Grebeni 0,85 km ²
Geografski položaj	Elafitski otoci čine skupinu manjih i većih otoka, otočića i hridi koji pripadaju najjužnijim otocima hrvatskog primorja, a nalaze se u neposrednoj blizini Grada Dubrovnika i dio su JLS-a Grada Dubrovnika.
Broj stanovnika (DZS-ov Popis 2021.)	Ukupno: 985 stanovnika. Po otocima: Koločep 231, Šipan (Sudurađ i Šipanska luka) 476, Lopud 278.
Kratak opis	Otok Koločep, Šipan i Lopud površinom su najveći, najrazvijeniji i jedini stalno naseljeni otoci. Stanovništvo Elafita pretežno se bavi turizmom, poljoprivredom i ribarstvom. Od poljoprivrednih kultura prevladavaju masline i vinova loza. Svi naseljeni otoci imaju brojnu kulturno-povijesnu spomeničku baštinu, a najviše je crkava, kapelica i ljetnikovaca iz doba Dubrovačke Republike. Otok Lokrum jedan je od najmanjih u skupini južnoga hrvatskog primorja površine oko 72 ha. Gotovo cijelu površinu Lokruma pokriva gusta vegetacija. Otočna vegetacija posebno je zanimljiva jer se na malom prostoru nalaze svi prirodni razvojni nizovi biljnih zajednica s područja Europe zbog čega je od 1963. godine i zaštićen kao Posebni rezervat šumske vegetacije pod strogom zaštitom UNESCO-a. Udaljen je oko 600 m od stare gradske jezgre Grada Dubrovnika. Otok je oduvijek bio naseljen, a danas ga povremeno nastanjuje samo jedna osoba.

ELAFITI

PELJEŠAC

MLJET

KORČULA

LASTOVO

2. Analiza razvojnih potreba i potencijala otočnog područja

Otoci su u pravnim aktima Republike Hrvatske istaknuti kao područja od državnog interesa i pod osobitom su državnom zaštitom, a donošenjem Zakona o otocima prvi je put definiran zakonodavni okvir razvojne politike prema otocima na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Nacionalni plan razvoja otoka za razdoblje do 2027. godine definira provedbu ciljeva razvoja Republike Hrvatske na području otoka s ciljem izjednačavanja uvjeta i kvalitete života na otocima s onima na kopnu. Razvoj otočnog područja važan je u cijeloj Republici Hrvatskoj pa tako i u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, pri čemu je ključni naglasak na postizanju održivog razvoja. Otoci s jedne strane predstavljaju područja vrlo visokoga razvojnog potencijala, ponajprije zahvaljujući brojnim prirodnim, kulturnim i drugim resursima koji ih čine iznimno atraktivnima, prije svega u pogledu turističkog razvoja. S druge strane, otočko stanovništvo suočeno je s brojnim nedostacima, odnosno ograničenjima življenja na otoku. Ti su nedostaci uglavnom povezani s pitanjem slabije prometne dostupnosti te, u određenim slučajevima, s problemom izrazito malog broja stanovnika koji za posljedicu ima niz dodatnih nepovoljnosti, uglavnom izraženih slabijom dostupnosti određenih usluga, odnosno mogućnosti za otočno stanovništvo. Plan razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027. prepoznaje da nisu svi otoci u Županiji u jednakom razvojnem položaju, zbog čega treba posvetiti dodatnu pažnju otočnim jedinicama slabijeg stupnja razvijenosti, a posebno onima koji se nalaze na udaljenijim otocima.

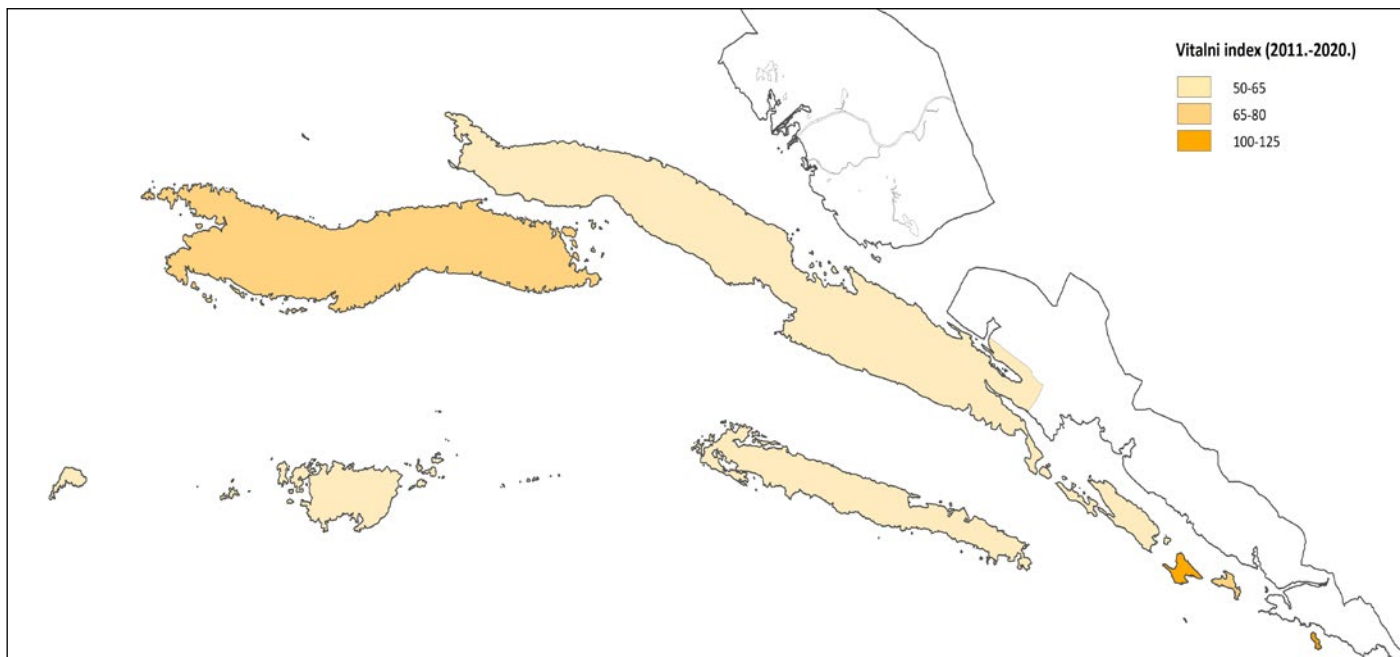
U nastavku su prikazane razvojne potrebe i potencijali otoka Dubrovačko-neretvanske županije po pojedinim tematskim područjima.

2.1. Društvo

2.1.1. Demografija i društvene potrebe

Prema podacima iz popisa stanovništva, u razdoblju 2011. – 2021., broj stanovnika na otocima Dubrovačko-neretvanske županije smanjio se s 26 034 na 24 790, odnosno za 4,8 posto. To je nešto veći pad nego na razini svih otočnih općina u RH, koji je iznosio –3,7 posto. Ovom su padu najviše doprinijele najveće lokalne jedinice: Orebić (–417), Vela Luka (–365), Blato (–263) i Korčula (–248). Povećanje broja stanovnika bilježi tek Ston (+84) te Elafiti (+154). Poseban problem predstavlja negativan prirodni prirast. Svi otoci osim Lopuda zabilježili su snažan negativni prirodni prirast u razdoblju 2011. – 2020. Pritom je najlošija situacija na Mljetu gdje vitalni indeks (broj rođenih na 100 umrlih) iznosi 52,2, što znači da je gotovo dvostruko manje rođenih u odnosu na broj umrlih. Prema podacima iz Popisa stanovništva 2021. Mljet (11,2 %) i Šipan (12,4 %) bilježe najmanji udjel mlađih od 14 godina u ukupnom stanovništvu, dok najbolje rezultate bilježe Koločep (15,6 %) i Lopud (15,1 %).

Pad broja stanovnika povezan je s procesom starenja populacije na otocima i poluotoku Pelješcu koji je došao do razine kada demografska revitalizacija više nije moguća bez povećanja stanovništva putem migracija. U takvim je okolnostima pitanje kvalitete društvene infrastrukture, uz razvoj gospodarstva, presudno u kontekstu zadržavanja domicilnog stanovništva i privlačenja novoga. U tom su kontekstu i dalje znatne potrebe za jačanjem kvalitete društvene infrastrukture, bez obzira na veliki broj ostvarenih projekata na otocima u Dubrovačko-neretvanskoj županiji u prethodnim razdobljima upravo u tom segmentu. Osim ulaganja u fizičku infrastrukturu, posebno su važni različiti programi koji trebaju pružiti višu razinu kvalitete i dostupnosti različitih društvenih usluga, bilo da je riječ o području obrazovanja, socijalne skrbi ili zdravstva. Isto tako, nužno je pojačati ulaganja u ona područja koja posebno doprinose zadržavanju mladih te povratno iseljenog stanovništva. Tu se ponajprije misli na različite programe pristupačnog stanovanja koji će povećati dostupnost stambenog fonda na otocima, što je posebno važno s obzirom na sve izraženije trendove porasta cijena nekretnina na otocima i priobalju. Također, nužno je nastaviti s postojećim demografskim mjerama i što je moguće više povećati proračunska ulaganja u njih. Misli se, prije svega, na mjere kao što su naknade za rođenje djeteta, sufinanciranje prijevoza učenika/studentata, sufinanciranje troškova pohađanja vrtića, nabavka udžbenika te dodjela stipendija darovitim učenicima i studentima.

Slika 7: Vitalni index otočnog stanovništva 2011-2020. Izvor: ZZPU DNŽ

2.1.2. Socijalna uključenost i usluge socijalne skrbi

Djelatnost socijalne skrbi na otocima i poluotoku Pelješcu institucionalno je organizirana djelovanjem Područnih ureda Dubrovnik i Korčula, Zavoda za socijalni rad te domova za starije i teško bolesne odrasle osobe, doma za odrasle osobe s mentalnim oštećenjem, dok ustanova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi na otocima ne postoji. Na otocima i u gradu Dubrovniku (kojem pripada područje Elafita) osam je ustanova socijalne skrbi s 504 ležaja. Osnivači navedenih ustanova su Dubrovačko-neretvanska županija i resorno Ministarstvo.

Na otocima, kao i u ostatku Županije, prisutan je nedostatak smještajnih kapaciteta i prihvata različitih kategorija ranjivih skupina. Trenutačno otoci bilježe svega 163 kreveta u domovima za starije i nemoćne, koji su svi smješteni na Korčuli (Dom za starije osobe Korčula i Dom za starije i teško bolesne odrasle osobe „Majka Marija Petković“ u Blatu). Problem nedostatka smještaja donekle je ublažen provedbom projekata sufinanciranih putem programa ZAŽELI – faza I i II, kojim se na području otoka Korčule, Mljeta i poluotoka Pelješca zapošljavalo ukupno 52 žene koje su pomagale 319 korisnika. Trenutačno je u tijeku faza III programa, a prijavitelj je Općina Vela Luka s 15 zaposlenih žena i 90 korisnika.

Osiguranje veće dostupnosti domova za starije i nemoćne te većeg broja dnevnih boravaka među najvažnijim je potrebama. Nadalje, veću je pažnju potrebno usmjeriti na djecu s teškoćama u razvoju i njihove obitelji te mlade. Uz pomoć državnih institucija potrebno je osigurati funkcioniranje ispostava specijaliziranih poliklinika na samim otocima u svrhu kontinuiranog pružanja usluga rehabilitacije te psihosocijalne podrške djeci s teškoćama i njihovim obiteljima. Osim institucionalne skrbi, poticati će se socijalno uključivanje djece s teškoćama u zajednicu putem različitih oblika izvaninstitucionalne skrbi, poput dnevnih boravaka, te programa radnog osposobljavanja nakon njihova izlaska iz sustava obrazovanja. Za pružanje socijalnih usluga u otočnim zajednicama nužno je kontinuirano poticati rad organizacija civilnog društva i poboljšavati uvjete njihova rada, posebno u dijelu gdje djeluju kao potpora procesu deinstitucionalizacije i kreiranja alternativnih metoda pružanja socijalnih usluga. Također je nužno i dalje poticati i jačati rad organizacija koje skrbe o mladima te pružaju podršku odraslim pripadnicima socijalno osjetljivih skupina. Među potrebne aktivnosti spada i osnivanje savjetovališta u svrhu prevencije razvoja poremećaja u ponašanju i ovisnosti, s obzirom na to da su ovisnosti i dalje veliki društveni problem na otocima.

2.1.3. Zdravstvena zaštita i infrastruktura

Razina zdravstvene zaštite na otocima znatno ovisi o njihovoj veličini, broju stanovnika, udaljenosti od kopna te gospodarskoj i turističkoj razvijenosti. Na većim i naseljenijim otocima zdravstvena zaštita dostupna je u obliku primarne i sekundarne skrbi, odnosno organizacije rada domova zdravlja ili ispostava obalnih domova zdravlja. Konkretno, na području otoka Korčule, u Veloj Luci, djeluje Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju „Kalos“ kapaciteta 250 kreveta, od čega je 120 za javnu zdravstvenu službu, a preostalih 130 je na slobodnom tržištu, to jest raspoloživo za djelatnost zdravstvenog turizma. Osim toga, na otocima djeluju tri doma zdravlja: Dom zdravlja Dubrovnik (nadležnost za dio poluotoka Pelješca, Mljet i Elafite), Dom zdravlja Korčula (nadležnost za dio Pelješca te Općine Smokvica i Lumbarda, Grad Korčulu i naselja Pupnat i Račišće pod Gradom Korčula) i Dom zdravlja dr. Ante Franulović (nadležnost za Općine Vela Luka, Blato, Lastovo te naselje Čara). Također, na otocima djeluju četiri ispostave Zavoda za hitnu medicinu DNŽ-a (Janjina, Orebić, Korčula, Blato). Subregionalnoj Općoj bolnici u Dubrovniku (kapaciteta 299 kreveta) gravitiraju svi otoci u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, no dio otoka Korčule te otok Lastovo, zbog hitnih intervencija helikopterskom službom, prebacuju se i u KBC Split.

U suradnji Županije s Ministarstvom unutarnjih poslova i Ministarstvom zdravstva osigurana je cjelogodišnja provedba zračnog prijevoza s otoka do Opće bolnice Dubrovnik (hitna helikopterska medicinska služba). Ključni je organizacijski i financijski izazov osigurati provedivost tzv. pravila „zlatnog sata“ koji podrazumijeva da od dojava do dolaska pacijenta u hitni bolnički prijam ne prođe više od jednog sata, stoga je nužno ulagati u izgradnju mreže heliodroma te izgradnju i adaptaciju lučkih pristaništa na otocima za prihvat sanitetskih helikoptera, odnosno brzih brodica. Na svim otocima, na kojima je organizirana hitna medicinska služba, potrebno je povećati brojnost i opremljenost sanitetskih vozila kako bi pacijenti imali odgovarajuće uvjete do trenutka prijevoza helikopterom i brzim brodicama ili do trenutka zbrinjavanja u zdravstvenim ustanovama na kopnu.

Također, nedovoljan je broj zdravstvenog i njegovateljskog kadra na otocima, a osobito je izražen nedostatak liječnika, medicinskih sestara i njegovateljica. Poseban izazov predstavljaju udaljeniji otoci na kojima je vrlo teško kontinuirano osiguravati primjerene ljudske kapacitete, što dodatno naglašava važnost veće primjene digitalnih tehnologija kojima bi se nadomjestio problem izostanka fizičke prisutnosti.

Jačanje ljudskih kapaciteta u zdravstvu, jačanje kapaciteta i opremljenosti domova zdravlja, laboratorija i izvanbolničke specijalističke zdravstvene zaštite, razvoj usluge telemedicine, unaprjeđenje sustava hitne medicine te daljnji razvoj ljekarničke mreže na otocima ključni su prioriteti za ostvarenje primjerene zdravstvene zaštite otočkog stanovništva.

2.1.4. Odgoj i obrazovanje

Otoci, pogotovo oni udaljeniji od kopna, mali i slabo naseljeni, suočavaju se s izazovima malog broja djece, nedostatkom infrastrukture za rani i predškolski odgoj i poteškoćama u osiguravanju nastavnog kadra. Potrebna su dodatna ulaganja u opremanje škola kako bi se one što više modernizirale i na taj način u potpunosti uskladile s Državnim pedagoškim standardom.

Prema podacima Ministarstva znanosti i obrazovanja, na otocima je registrirano ukupno 117 objekata za predškolski odgoj i obrazovanje, od čega na otocima Dubrovačko-neretvanske županije, odnosno u svim jedinicama lokalne samouprave osim na otoku Mljetu gdje je u procesu otvaranja, ukupno djeluje devet matičnih i jedanaest područnih vrtića koje godišnje pohađa oko 860 djece. Jedinice lokalne samouprave na otocima u skupini su onih koje najlošije stoje kada je riječ o prostornoj dostupnosti dječjih vrtića utvrđenoj Državnim pedagoškim standardom koji propisuje maksimalnu udaljenost dječjeg vrtića od mjesta stanovanja do jednoga kilometra. Tako pojedine veće otočne jedinice lokalne samouprave, koje u svojem sastavu imaju više naselja, raspolazu uglavnom samo jednim objektom predškolskog odgoja, što iz godine u godinu stvara problem nedostatka upisnih mjesta uzrokovanih manjkom kapaciteta.

Više od pola ranije spomenutih predškolskih ustanova zahtijeva rekonstrukciju, dogradnju ili pak energetska obnovu postojećih, a pojedini JLS-ovi i izgradnju novih objekata. Zbog premalog prostora, u nekim je skupinama broj djece nešto veći od onoga propisanog Državnim pedagoškim standardom, a nedostatan je i odgojno-obrazovni te stručni kadar. Djeca s teškoćama u razvoju na otocima trebala bi biti više uključena u predškolski program pa je

samim time uočena povećana potreba za zapošljavanjem pomoćnika za rad s djecom s teškoćama u razvoju, kao za i razvojem povezanih dodatnih programa i aktivnosti. U redovan program pojedinih dječjih vrtića na otocima planiraju se uvesti i posebni i razvojni programi za rad s darovitom djecom.

Pedagoški standard i kvaliteta odgojno-obrazovnog rada u otočnim osnovnim školama ukupno ne zaostaje za državnim prosjekom, ali postoje razlike unutar otočnog prostora. Uobičajena kategorizacija hrvatskih osnovnih škola nadopunjena je i kategorijom „osnovna škola s otežanim uvjetima rada“, u koju spadaju i otočne škole. Od 18 škola (matičnih i područnih) s otežanim uvjetima rada u Dubrovačko-neretvanskoj županiji čak je njih 15 na otocima i poluotoku Pelješcu.

U Županiji je ukupno 16 srednjih škola, od čega su tri srednje škole na otoku Korčuli. Njima gravitiraju srednjoškolci okolnih otoka i poluotoka Pelješca, dok pojedinci nastavljaju srednjoškolsko obrazovanje u Dubrovniku ili Splitu. To se ponajviše odnosi na osnovnoškolce s otoka Mljeta i Lastova koji, zbog manjka prometne povezanosti s otokom Korčulom i nepostojanja učeničkog doma, školovanje nastavljaju u većim središtima na kopnu – Dubrovniku ili Splitu gdje postoje učenički domovi. Izgradnjom Pelješkog mosta otvara se mogućnost nastavka školovanja u nekoj od škola u dolini Neretve.

Nakon srednjoškolskog obrazovanja, dio učenika nastavlja svoje obrazovanje u većim urbanim središtima (uglavnom Dubrovnik, Split, Zadar, Zagreb). U svrhu dostizanja višeg stupnja obrazovanja na otocima otvara se mogućnost studiranja na otoku Korčuli gdje se u suradnji Grada Korčule i Sveučilišta u Dubrovniku planira pokretanje preddiplomskih sveučilišnih studija Nautika, Brodostrojarstvo i Poslovna ekonomija – smjer Turizam kao dislociranih studija. Taj primjer dobro pokazuje kako postoji određeni (premda jako ograničeni) potencijal za razvoj visokog obrazovanja na otocima odnosno Pelješcu.

Sustav odgoja i obrazovanja na otocima potrebno je učiniti dostupnijim tako da odgovara potrebama društva i gospodarstva na otocima i kako bi mladi dobili priliku da nakon završenog školovanja ostanu raditi na otoku. Potrebno je unaprijediti školsku infrastrukturu izgradnjom ili revitalizacijom školskih objekata i omogućiti uključivanje djece u programe produženog boravka te, u skladu s prostornim i drugim mogućnostima škola, prijelaz na cjelodnevnu nastavu kako bi se povećala kvaliteta odgojno-obrazovnog rada te uskladio obiteljski i poslovni život roditelja. Posebno su nužna velika ulaganja u osnovne škole zbog uvođenja programa cjelodnevne škole čija se primjena očekuje u školskoj godini 2026./2027., u svim osnovnim školama u Hrvatskoj, a za čiju je provedbu nužno posjedovanje školske kuhinje i blagovaonice, što trenutačno nema nijedna osnovna škola na otocima čiji je osnivač Županija. Poticat će se razvoj digitalnog obrazovanja i digitalnih vještina i kompetencija za digitalnu transformaciju obrazovnog sustava temeljem EU-ova Akcijskog plana za digitalno obrazovanje 2021. – 2027. Ključno je poboljšati dostupnost vrtića, odnosno usluge predškolskog odgoja i obrazovanja. Potrebno je osigurati sredstva za provedbu predškolskih programa koji su obavezni za svu djecu u godini prije početka polaska u osnovnu školu. U jedinicama lokalne samouprave u kojima nema vrtića, prioritet je omogućiti sudjelovanje djece u susjednim jedinicama. Vjerojatno najveći problem predstavlja manjak kvalitetnog nastavnog i drugoga stručnog osoblja, posebno za pojedine obrazovne programe. Također, nužna su daljnja ulaganja u školsku sportsku infrastrukturu te obrazovanje i osposobljavanje stručnih kadrova u sportskim organizacijama, kao i poticanje ostalih izvannastavnih aktivnosti. Modernizacijom, uređenjem i opremanjem sportskih (školskih) igrališta u svim otočnim općinama potpuno bi se iskoristile sve mogućnosti vanjskih igrališta za potrebe škole, kao i za individualne treninge, rekreaciju mladih i starijih osoba, te bi se izjednačili uvjeti otočnog stanovništva s uvjetima provođenja sportskih aktivnosti i natjecanja u ostalim prometno bolje povezanim i razvijenim lokacijama naše Županije. U području stipendiranja učenika i studenata ističu se JLS-ovi s područja Korčule, dok JLS-ovi s područja Pelješca, Lastova i Mljeta znatno manje sredstava ulažu u stipendiranje.

2.1.5. Organizacije civilnog društva

Brojne udruge djeluju na otocima DNŽ-a s ciljem informiranja, povezivanja i edukacije stanovništva provedbom projekata i programa koji utječu na poboljšanje kvalitete života lokalne otočne zajednice. Na području otoka Dubrovačko-neretvanske županije aktivne su 442 udruge različitih djelatnosti i područja djelovanja. Svaki otok ima svoju specifičnu kulturu, tradiciju i način života, a udruga je često ključni element u očuvanju tih vrijednosti i unaprjeđenju života na otoku. Mnoge udruge na otocima bave se zaštitom prirode, promicanjem održivog turizma, organiziranjem kulturnih događanja, sportom, ribolovom i drugim aktivnostima koje su važne za lokalnu zajednicu. Na području otoka djeluju i lokalna akcijska grupa LAG 5 te akcijske grupe u ribarstvu FLAG Južni Jadran i Šabakun.

LAG-ovi i FLAG-ovi imaju veliku ulogu u provedbi mjera potpore lokalnom razvoju pod vodstvom zajednice (CLLD) te implementaciji LEADER pristupa u politikama razvoja ruralnih područja, poljoprivrede i ribarstva. Njihova se uloga posebno ističe u osiguravanju partnerstva privatnog, javnog i civilnog sektora oko zajedničkih projekata, protoka informacija i prijenosa znanja među lokalnim dionicima te pripremi i provedbi lokalnih razvojnih strategija. Neki od izazova s kojima se suočavaju otočni OCD-ovi jesu nedostatak odgovarajućih prostorija za sastanke i druge aktivnosti, teškoće u pristupu financiranju i nedostatak stručnih kadrova. Kako bi se bolje podržalo udruge u njihovu radu, lokalne i regionalne vlasti te druge organizacije mogu ulagati u infrastrukturu poput izgradnje ili obnove zgrada za udruge, organizirati edukacije i treninge za članove udruga i sl. Važno je uzeti u obzir da svaki otok ima svoje specifičnosti i da će izazovi s kojima se suočavaju otočne udruge ovisiti o lokalnim uvjetima i potrebama. Stoga je potrebno prilagoditi pristup i ulaganja u skladu s pojedinačnim potrebama otoka i podržavati inicijative koje će pomoći u razvoju i održivosti otočnih zajednica. Velik izazov predstavljaju udruge koje pružaju socijalne usluge na većim otočnim područjima poput poluotoka Pelješca i otoka Korčule čiji prostori u kojima trenutačno djeluju nisu prikladni za pružanje usluga u zajednici.

Suradnja civilnog i javnog sektora potiče se sufinanciranjem aktivnosti OCD-ova te njihovu angažiranju za obavljanje određenih usluga. Međutim, suradnja OCD-ova nije institucionalizirana u smislu stvaranja dugoročnog programa i mjera za njegovu provedbu. Pojedine lokalne jedinice usvojile su mjere suradnje civilnog i javnog sektora, što je vidljivo iz sadržaja strateških dokumenata. Razvojne potrebe ovog sektora proizlaze iz niske razine participacije stanovništva u programima lokalne zajednice i nedovoljne sinergije civilnog sektora s ostalim lokalnim dionicima (javnim i privatnim). To znači da je potrebno povećati sudjelovanje lokalnog stanovništva u aktivnostima civilnih udruga. S druge strane, brojni međunarodni i nacionalni programi odlična su osnovica za snažnije povezivanje udruga na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini.

2.2. Gospodarstvo

2.2.1. Gospodarski razvoj i poduzetništvo

Okosnica gospodarskog razvoja otoka u DNŽ-u prije svega je turizam, a važnu ulogu imaju i poljoprivreda, ribarstvo, brodogradnja, obrtništvo, pomorstvo i građevinarstvo. Industrija je na otocima skromna, a ističu se dva tipa industrije s dugogodišnjom tradicijom. Prvi je brodogradnja (brodogradilišta na otoku Korčula), a drugi tip industrije povezan je s eksploatacijom mineralnih sirovina (kamen i sol).

Na otocima je dominantno mikro i malo poduzetništvo s nekoliko važnijih srednjih poduzetnika koji posluju na većim otocima. Prema podacima FINA-e, promatrano prema veličini poduzetnika, od ukupno registriranih 698 trgovačkih društava najbrojniji su mikro poduzetnici, a slijede ih mali poduzetnici. Najveća je koncentracija poduzetnika u Gradu Korčuli, slijede Orebić, Blato i Vela Luka. Također, mikro poduzetnici na otocima sudjeluju s najvećim udjelom u dobiti te zapošljavaju najveći broj radnika od ukupnog broja zaposlenih. Primjetan je i rast broja zaposlenih u trgovačkim društvima. Uvidom u dostupne podatke, najveći prihod na otocima ostvaren je kod poduzetnika u turizmu i trgovini.

Obrtništvo se svodi na djelatnosti povezane s turizmom, kao što su ugostiteljstvo i iznajmljivanje te uslužno zanatstvo i prijevoz. Prema podacima nacionalnoga obrtnog registra iz 2023. godine, na otocima Dubrovačko-neretvanske županije registrirana su 1262 obrta. Obrti povezani s turizmom među najvećim su izvorima radnih mjesta, osobito tijekom najintenzivnije turističke sezone od polovice svibnja do sredine rujna. U posljednje četiri godine obrtništvo na otocima Županije pokazuje nešto ubrzaniji razvoj u odnosu na nacionalnu razinu. Prema podacima Hrvatske obrtničke komore, u posljednje četiri godine zabilježeno je povećanje registriranih obrta u odnosu na nacionalni prosjek, kao i iznadprosječno povećanje broja zaposlenih u obrtničkim zanimanjima. Najveće smanjenje udjela bilježe obrti u trgovini te ribarstvu i poljoprivredi koji su i u apsolutnom iznosu smanjili broj obrta. Kod proizvodnog zanatstva broj obrta stagnira zbog čega se smanjuje njihov udjel u ukupnom broju obrta.

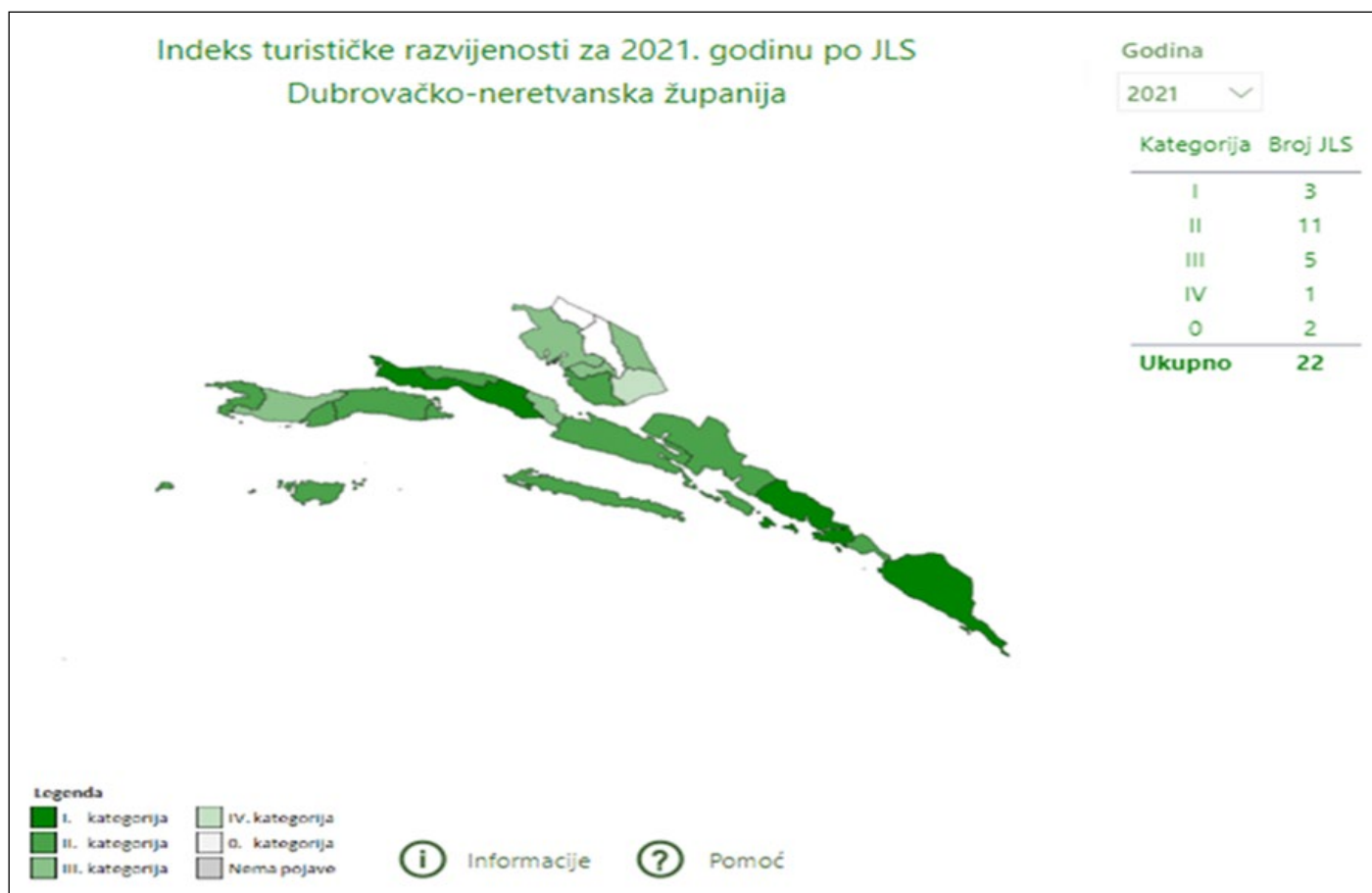
Kako bi se ojačala gospodarska otpornost i poboljšala sektorska struktura otočnih gospodarstava, potrebno je uložiti znatne napore svih relevantnih dionika. To se posebno odnosi na poticanje novih ulaganja koja bi pratila prijenos novih znanja i tehnologija, odnosno proizvodnja proizvoda veće dodane vrijednosti. Većom primjenom pametnih i održivih tehnologija u tradicionalnim otočnim djelatnostima stvorile bi se nove prilike za razvoj poslovanja i povećanje ulaganja. Jačanje povezanosti lokalnih poduzetnika s tehnološki naprednijim partnerima u drugim područjima RH te inozemstvu, a posebno sa znanstveno-istraživačkim institucijama, osobito je važno u tom pogledu.

Zadruga, klasteri, proizvođačke organizacije i drugi oblici udruživanja predstavljaju veliki potencijal za jačanje gospodarske konkurentnosti lokalnih poduzetnika na otocima. Prve zadruge nastale su upravo na otocima i imaju stoljetnu tradiciju te brinu za lokalnu zajednicu i rad kao i zapošljavanje lokalnog stanovništva na otocima tijekom cijele godine, a ne samo u turističkoj sezoni. Snažnijim udruživanjem ojačala bi se snaga lokalnih poduzetnika u pregovaranju s kupcima i dobavljačima, olakšao bi se pristup potrebnim informacijama i znanjima te otvorene dodatne mogućnosti izlaska na nova tržišta.

2.2.2. Glavni gospodarski sektori

2.2.2.1. Turizam

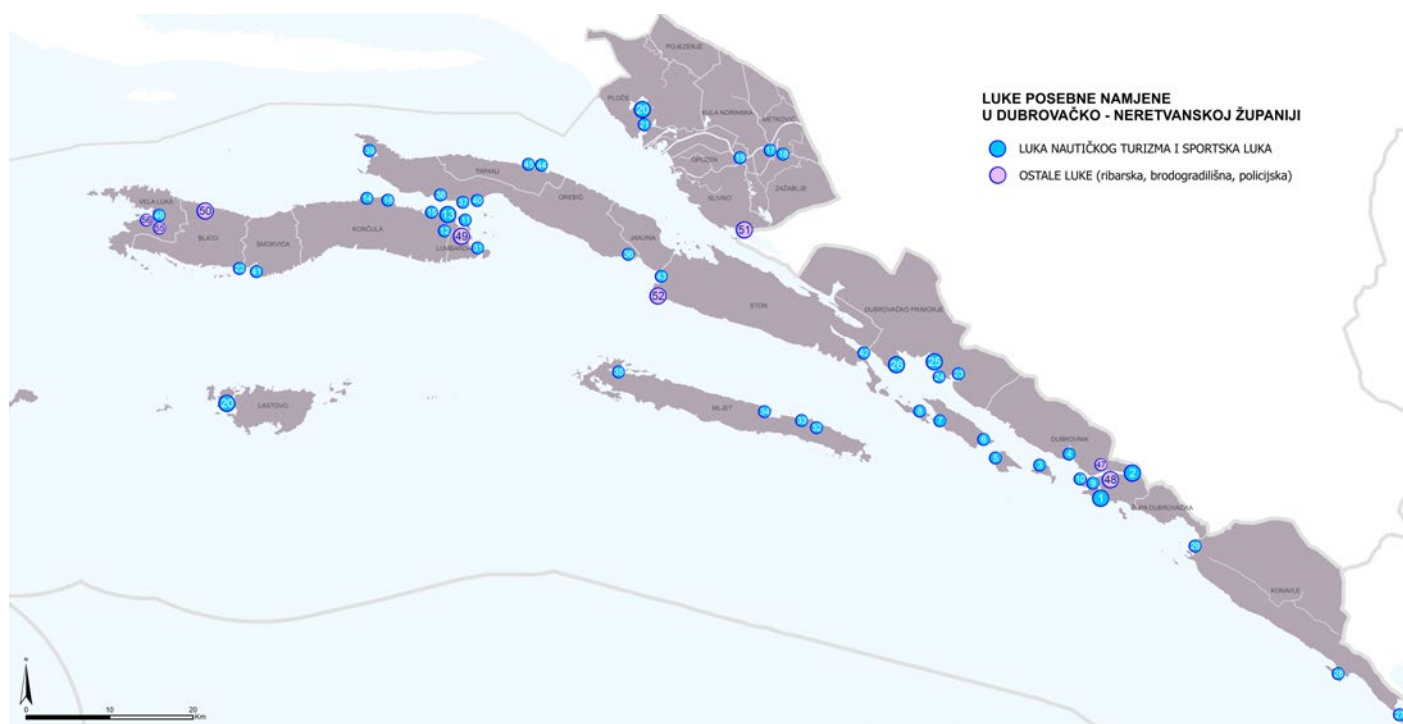
Bogatstvo kulturne i prirodne baštine u kombinaciji s povoljnim klimatskim uvjetima pruža brojne mogućnosti za daljnji razvoj turizma na otocima, a posebno selektivnih oblika. Višedesetljetno bavljenje turizmom akumuliralo je veliko znanje nositelju turističkih aktivnosti što predstavlja važan kapital za njegov daljnji razvoj. U ukupnim smještajnim kapacitetima otoka također je zamjetan trend rasta. Smještajne kapacitete na svim otocima najvećim dijelom čini privatni smještaj, dok se razlikuju udjeli hotelskog smještaja i smještaja u kampovima ili odmaralištima. Na otocima u Dubrovačko-neretvanskoj županiji dominiraju apartmanski smještaj te kampovi i hoteli srednje kategorije. Istodobno je primjetan manjak hotela visoke kategorije kao jednog od bitnih elemenata za produljenje sezone. Prema indeksu turističke razvijenosti najbolje stoji Općina Orebić (1. skupina) te Grad Korčula (2. skupina), dok najlošije rezultate bilježe Općine Janjina i Blato (3. skupina).

Slika 8: Index turističke razvijenosti za 2021. godinu po JLS Dubrovačko-neretvanske županije. Izvor: Institut za turizam Izvor: ZZPU DNŽ

Posljednjih godina sve više raste turistička ponuda uz sam kupališno-odmorišni segment. Pješačke i biciklističke ture po otocima, najvećim dijelom za strane turiste, organiziraju mnogobrojne turističke agencije koje surađuju s nacionalnim i regionalnim turoperatorima, a u manjoj mjeri s međunarodnim. Otoci raspolažu izvrsnom ponudom *outdoor* aktivnosti: ronjenje, vožnja biciklima, rekreacijsko trčanje, planinarenje, a također su pogodni za jedrenje, krstarenje i kajaking. Velik iskorak u daljnjem razvoju cikloturizma napravila je Dubrovačko-neretvanska županija donošenjem Operativnog plana razvoja cikloturizma na području DNŽ-a sa standardima u kojem su utvrđene potrebe za daljnjim ulaganjima u obilježavanje i uređenje staza, izradu potrebne tehničke dokumentacije i podloga, izradu promocijskih materijala i svrstavanje u međunarodne biciklističke i pješačke rute.

Raznolikost akvatorija i razvedenost obale čini otoke povoljnom destinacijom za nautički turizam, no u mnogim elementima ponude nije dosegnuta razina vrijednosti prirodnog i povijesnog nasljeđa, kao ni prostorne mogućnosti razvoja. Na otocima postoje tri nautičke luke (Korčula, Lumbarda i Vela Luka) s ukupnim kapacitetom od 406 vezova. Uz postojeće nautičke luke, prostornim planom Dubrovačko-neretvanske županije definirane su i mnogobrojne atraktivne zone za ulaganje u luke nautičkog turizma na otocima koje se mogu ponuditi ulagačima na području Grada Korčule, Općina Blato, Smokvica, Orebić, Trpanj, Ston te otoka Lastovo i Mljet. Nedavna ulaganja u gradnju novih luka u Slanome, Dubrovniku i Veloj Luci pokazuju kako se u narednom razdoblju mogu očekivati još bolji rezultati u ovom segmentu turizma. Prijavljeni prihod koji ostvaruju luke nautičkog turizma u Dubrovačko-neretvanskoj županiji još je uvijek relativno nizak. Tako je za 2021. prijavljeni prihod iznosio 6,3 milijuna eura što je daleko manje od Istarske županije s prijavljenih 16 milijuna eura na predzadnjem mjestu ili Šibensko-kninske s ostvarenih 33,2 milijuna eura prihoda na prvome mjestu. Jedan je od velikih izazova izraziti manjak vezova za prihvat brodova u lukama u odnosu na potražnju. Za budući razvoj nautičkog turizma nužno je povećati kapacitete i kvalitetu nautičkih luka, posebno s obzirom na broj luka prve kategorije.

Slika 9: Luke posebne namjene u DNŽ Izvor: ZZPU DNŽ

Na otocima postoji potencijal za razvoj sustavno osmišljene kulturno-turističke ponude za postojeće kulturne resurse. Postoje i vrijedni arheološki lokaliteti koje je potrebno istražiti ili dodatno turistički valorizirati, a koji pružaju mogućnost diversifikiranja turističke ponude i produljenja turističke sezone. Upotrebom kulturnih resursa za razvoj novih usluga i proizvoda otvaraju se nove poslovne prilike (kulturne i kreativne industrije).

Brojna turistička seoska gospodarstva uspješno spajaju poljoprivredu i ruralni turizam pružajući posjetiteljima bogatu enogastronomsku ponudu u atraktivnom prirodnom ambijentu. Sve veći broj registriranih turističkih seoskih gospodarstava pokazuje da ovaj oblik turizma ima vrlo jak potencijal u kontekstu otočnog razvoja. Posebno se ističe vinski turizam, gdje su pojedine lokacije poput Pelješca i Korčule razvile snažnu nacionalnu i međunarodnu prepoznatljivost. Prema podacima nadležnog ureda državne uprave iz 2023., na otocima je registrirano 79 turističkih seoskih gospodarstava. Povećanje prepoznatljivosti tradicijskih proizvoda u funkciji razvoja ruralnog turizma otežano je zbog nedostatka znanja, stručne radne snage i neorganiziranosti distribucijskih kanala. Kako bi se ostvarila veća prepoznatljivost jedinstvenih otočnih proizvoda na tržištu nužno je, uz kvalitetnu proizvodnju, logistiku i ostale poslovne procese, osigurati odgovarajuće brendiranje otočnih proizvoda.

Još uvijek nisu zabilježeni veći iskoraci u razvoju zdravstvenog i sportskog turizma. Usprkos pojedinačnim primjerima dobre prakse, poput pripremljenog projekta modernizacije specijalne bolnice Kalos, i dalje nedostaju veća kapitalna ulaganja koja bi uvelike poboljšala postojeću ponudu. Nedostatke javne sportske infrastrukture na otocima predstavljaju nedostatna, brojem i kvalitetom, školska sportska igrališta i dvorane te manjak vanjskih i unutarnjih javnih sportskih građevina za osnovne ili bazične sportove za provedbu cjelogodišnjih programa.

Poticat će se izgradnja i rekonstrukcija školskih sportskih igrališta i dvorana te vanjskih i unutarnjih javnih sportskih građevina. Potreba za uređenjem, modernizacijom i rekonstrukcijom postojećih vanjskih sportskih i dječjih igrališta postoji u gotovo svim otočnim JLS-ovima na Korčuli, Elafitima, poluotoku Pelješcu, Lastovu i Mljetu, kao i za izgradnjom sportskih dvorana te različitih sportskih građevina na Korčuli, poluotoku Pelješcu i Mljetu. Potrebno je napraviti Mrežu sportskih građevina ili Integralni sustav sportske infrastrukture Dubrovačko-neretvanske županije kao obavezni operativni financijski, prostorni i imovinsko-pravni dokument sportskih građevina Županije, a služiti će kao vodič za razvojnu politiku određenoj lokalnoj upravi i poticaj razvojnim inicijativama, kao i prilikom obnove i poboljšanja upotrebe postojećih objekata. Potrebno je planirati i ostale sportsko-rekreacijske sadržaje prilagođene sportskim pripremama.

Slika 10: Vizualizacija projekta modernizacije specijalne bolnice Kalos. Izvor: DNŽ

Dubrovačko-neretvanska županija vrlo je privlačna destinacija za brodove na kružnim putovanjima, od čega najveći dio brodova dolazi u Dubrovnik, a manji u grad Korčulu. U tom dijelu postoji potreba da se posebno vodi računa o održivosti takvog modela turizma kako bi se spriječili prekomjerni negativni utjecaji na okoliš, kao i stvaranje gužvi tijekom sezone na najfrekventnijim turističkim lokacijama.

Trend digitalnih nomada i rada na daljinu (Digital Nomad and Remote Work – DNRW) prilika je za dodatnu diversifikaciju i razvoj turizma i gospodarstva na otocima, a posebice u pogledu produljenja sezone. Potrebno je ulaganje u infrastrukturu potrebnu za razvoj DNRW turizma i rad na predstavljanju otoka kao DNRW *friendly* destinacije.

Jedno od važnijih ograničenja za još kvalitetniji iskorak u razvoju turizma jest manjak kvalificirane radne snage. Problem je dijelom povezan s negativnim demografskim kretanjima, a dijelom s manjkom interesa mladih za pojedina zanimanja u turizmu. Stoga je nužno nastaviti i pojačati ulaganja koja će osigurati što kvalificiraniju domaću radnu snagu. Primjer je projekt Regionalnog centra kompetencija u turizmu i ugostiteljstvu koji se provodi u Dubrovniku.

Kad je riječ o strateškom okviru u području turizma, Dubrovačko-neretvanska županija usvojila je 2021. godine sedmogodišnji Plan razvoja. Osim toga, Županija je donijela i nekoliko važnih pravilnika koji su u funkciji razvoja turističke ponude, kao što Regionalni program uređenja i upravljanja morskim plažama i Pravilnik o turističkim cestama. Također, svake godine se iz županijskog i lokalnih proračuna dodjeljuju potpore za različite aktivnosti i projekte u području turizma. Znatne potrebe i dalje postoje za osiguranjem potpora za razvoj turistički nerazvijenih područja Županije i otoka. Smjernice za oblikovanje i provedbu razvojnih turističkih politika u Republici Hrvatskoj u smjeru održivosti, vizija razvoja hrvatskog turizma kao i razvojne potrebe i potencijali koje treba ostvariti te prioritetna područja definirane su Strategijom razvoja održivog turizma Republike Hrvatske do 2030. Ključnu ulogu

u ostvarenju strateških ciljeva u Dubrovačko-neretvanskoj županiji imat će subjekti koji rade na promociji, planiranju i razvoju turizma na nižoj upravljačkoj razini (različiti upravni odjeli za turizam i turističke zajednice na lokalnoj i regionalnoj razini, kao i lokalne turističke udruge, udruženja, komore i cehove) stoga je potrebno uložiti dodatne napore u koordinaciju i usklađivanje njihova djelovanja.

Povećani broj turističkih dolazaka nije praćen odgovarajućim razvojem turističke infrastrukture i popratnih sadržaja. Najveći infrastrukturni problem na otocima jest neizgrađenost i zastarjelost kanalizacijskog sustava te izostanak cjelovitog sustava gospodarenja otpadom. Izvor onečišćenja morskog okoliša predstavlja i prekogranični otpad iz Albanije, Crne Gore i BiH (rijekom Neretvom). Postoji i problem nepouzdanosti opskrbe električnom energijom. Elektroenergetski sustav zastario je zbog čega, tijekom nepovoljnih vremenskih uvjeta, dolazi do čestih prekida opskrbe električnom energijom. Također, postoje poteškoće sa sustavom opskrbe pitkom vodom koji se nalazi pod sve većim pritiskom zbog otvaranja novih smještajnih kapaciteta diljem otoka. Posebno je važan problem postojećeg modela razvoja turizma izraziti pritisak izgradnje koji je prisutan prije svega u uskom obalnom pojasu. Premda su otoci u DNŽ-u nešto manje izloženi pritisku na prostor koji donose brojne novogradnje u odnosu na otoke sjevernog i srednjeg Jadrana, daljnje pojačavanje pritiska predstavlja najvažniji pojedinačni rizik kada je u pitanju održivo upravljanje prostorom.

Zaključno, najvažnije razvojne potrebe u sektoru turizma na otocima predstavljaju razvoj održivog i cjelogodišnjeg turizma, daljnje ulaganje u turističku i sportsku infrastrukturu (aktivacija državne imovine), zatim povezivanje turizma s ostalim gospodarskim djelatnostima, diversifikacija turističke ponude, daljnji razvoj selektivnih oblika turizma i novih turističkih proizvoda više dodane vrijednosti te razvoj pametnih rješenja u komplementarnim sektorima radi boljeg iskorištavanja turističkih potencijala otoka. Istovremeno, nužno je smanjiti prekomjerni pritisak koje turističke aktivnosti stvaraju na prostor i sačuvati njegove krajobrazne vrijednosti za buduće generacije.

2.2.2.2. Poljoprivreda i ribarstvo

Klimatska obilježja otočnog prostora Dubrovačko-neretvanske županije osiguravaju pogodne uvjete za razvoj maslinarstva, južnog voćarstva, vinogradarstva, povrtlarstva, uzgoja cvijeća, pčelarstva, stočarstva, proizvodnje jaja, sira i manjih količina mesa. Poljoprivreda je tradicionalno najrazvijenija na otocima koja imaju polja bogata izvorima podzemne vode, a koja su hranila stanovništvo još u vrijeme Dubrovačke Republike. Razvoj poljoprivrede na otocima suočen je s brojnim ograničenjima čije se otklanjanje vrlo sporo rješava, čime se koči cjelokupna dinamika sektora. Danas se za poljoprivrednu proizvodnju na otocima, nažalost, upotrebljava svega desetina dostupnoga plodnog tla. Poljoprivredne površine na otocima male su i usitnjene te često i razdvojene što, u kombinaciji s nedostatkom vode, ograničava intenziviranje poljoprivredne proizvodnje. Za razvoj poljoprivrede u Dubrovačko-neretvanskoj županiji iznimno je važan program raspolaganja državnim poljoprivrednim zemljištem koji je u nadležnosti jedinica lokalne samouprave, a koji će omogućiti povećanje i širenje poljoprivredne proizvodnje. Prilikom provedbe programa iznimno je važno očuvati tradicionalni način obrade zemljišta i ograničiti veličine površina koje se daju na raspolaganje radi očuvanja suhozida, terasa i dr., kao i voditi računa o prihvatljivosti zahvata za ekološku mrežu u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode.

Visoki troškovi navodnjavanja i cijene vode predstavljaju veliki izazov za poljoprivrednike na otocima, posebno u uvjetima kada su prihodi od poljoprivrede većinom niski. Postojeći sustavi za navodnjavanje nedovršeni su i devastirani, a količine vode nedostatne su zbog velikih gubitaka. Jedno od rješenja moglo bi biti i postavljanje desalinizatora na alternativni pogon što bi omogućilo otocima neovisnost o vanjskim izvorima vode. Pri odabiru lokacija za postavljanje desalinizatora trebalo bi razmotriti lokalne uvjete, dostupnost obnovljivih izvora energije, pristup morskoj vodi i potrebe lokalnih poljoprivrednika. Projekti navodnjavanja sporo se razvijaju u cijeloj Hrvatskoj, a tek je posljednjih godina povećan intenzitet ulaganja zahvaljujući sredstvima iz fondova EU-a. Planira se daljnji razvoj projekata navodnjavanja na otocima DNŽ-a što otvara mogućnosti kvalitetnijeg bavljenja poljoprivredom. U skladu s Planom navodnjavanja DNŽ-a provedeni su istražni radovi, te rađena projektna dokumentacija na sustavima za navodnjavanje na otočnom području DNŽ-a (Stonsko polje, Putnikovići i Kuna polje na Pelješcu, Donje blato (Lumbarda), Blatsko polje, Čarsko polje, Smokviško polje te Kruševo, Vrbovica i Bradat (Vela Luka) na otoku Korčuli. Istražne bušotine u Putnikovićima na Pelješcu i Čari na Korčuli pokazale su dobre rezultate, te će se nastaviti daljnja istraživanja u cilju utvrđivanja većih količina vode za navodnjavanje. Istraživanja će se raditi na još nekoliko lokacija na Korčuli. Postoji i mogućnost skupljanja kišnice u manje akumulacije (Stonsko polje) ili akumuliranja iz regionalnog NPKLM vodovoda u zimskom razdoblju.

Geografska izoliranost i očuvanost okoliša predstavljaju potencijal za razvoj ekološke poljoprivrede i proizvoda otočne poljoprivrede. Međusobna povezanost proizvođača, koja bi im osigurala bolji tržišni položaj za plasman

proizvoda, i dalje je vrlo slaba što otežava osiguranje dostatnih količina za tržište. Osim toga, rizici proizvodnje poljoprivrednih sirovina povezani s nestabilnim hidrološkim i drugim klimatskim prilikama i dalje su veliko ograničenje za bolji plasman poljoprivrednih proizvoda.

VINOGRADARSTVO I VINARSTVO – Sektor vinogradarstva i vinarstva ima veliku gospodarsku i socijalnu važnost za Dubrovačko-neretvansku županiju, posebice za njezin otočni dio. Vrhunski agroekološki uvjeti za proizvodnju grožđa, vrijednost autohtonih sorti i tradicija proizvodnje vina na prostorima otoka Dubrovačko-neretvanske županije, koja seže tisućljeća u prošlost, neke su od pretpostavki koje je nužno stopiti s prilikama koje nudi otvaranje europskog tržišta, turistički potencijal i poticajna sredstva europskih i državnih fondova.

Slika 11: Vinograd Ponikve Izvor: DNŽ

Površine poljoprivrednog zemljišta pod vinogradima na otocima protežu se na 1444 ha (iskršeni vinogradi 14,89 ha). Najveća površina vinograda nalazi se na poluotoku Pelješcu, drugo je po veličini vinogorje Korčula, a slijede relativno mala vinogorja Lastovo i Mljet. Iako je najveći dio problema i izazova vinogradarsko-vinarskog sektora pod utjecajem globalnog i lokalnog tržišta, odnosno povezan s EU-om i nacionalnim politikama, Županija u okviru svojih nadležnosti i mogućnosti neprestano ulaže u sustavan razvoj ovog sektora.

Znatan broj vinara stasao je u poduzetnike u zadnjih dvadeset godina. Oni su uložili velika sredstva u nove nasade, izgradnju i opremanje podruma, u prostore za kušanje vina, ugostiteljske sadržaje i/ili (ruralni) turizam. Vinari poduzetnici iskoračili su i izvan uobičajenih kanala prodaje i, u potrazi za novim tržišnim nišama, služe se alatima modernog marketinga. Ipak, nastupaju samostalno i pritom su relativno mali za velike iskorake na europskom i svjetskom tržištu.

Za unaprjeđenje sektora potrebno je povećati kvalitete i unaprjeđenje trženja vina, stvarati preduvjete za konkurentnu vinogradarsko-vinarsku proizvodnju, povezivati vinogradarsko-vinarski sektor i sektor turizma Dubrovačko-neretvanske županije, razvijati ruralni turizam (uz razvoj ruralne infrastrukture) i raditi na očuvanju i zaštiti prirodnog i tradicijskog nasljeđa te dalje razvijati institucionalne okvire za povećanje sposobnosti i motiviranosti sektora za razvoj, razvijati ekološku vinogradarsko-vinarsku proizvodnju te razvijati i čuvati proizvodne potencijale, poboljšati izobrazbu i informiranje te primjenu inovacija i novih tehnologija. Jednako je važan prioritet sređivanje vlasništva nad poljoprivrednim površinama, okrupnjavanje vinograda, osiguranje uvjeta za navodnjavanje vinograda te suzbijanje sivog tržišta. Jedna je od bitnih značajki razvoja i stroga analiza potreba uvoza vina radi zaštite domaće proizvodnje.

MASLINARSTVO I ULJARSTVO – U gospodarskom smislu, od poljoprivrednih djelatnosti najvažnija je proizvodnja maslinova ulja. Maslina je jedna od gospodarski najvažnijih kultura u povijesti dubrovačkog prostora. Područje Pelješca i južnodalmatinskih otoka po intenzivnosti uzgoja i sortimentu najraznovrsnije je uzgojno područje u Županiji.

Prema dostupnim podacima, na otocima je evidentirano 2340 poljoprivrednih gospodarstava koja se bave proizvodnjom maslina i maslinova ulja. Ukupna površina maslinika na otocima iznosi 1894 ha, a najveći dio nalazi se na otoku Korčuli i na poluotoku Pelješcu. Prosječni godišnji urod maslina na otocima iznosi dvije tisuće tona koje daju u prosjeku 320 tisuća litara maslinova ulja. Na otocima Dubrovačko-neretvanske županije postoje 23 uljare. Svi važniji maslinarski otoci imaju bar po jednu uljaru, tako da prijevoz maslina brodom na kopno nije potreban, što omogućava brzu preradu.

Slika 12: "Maslinik" Uljara Zlokić, Vela Luka

Usprkos nizu iskoraka koji su ostvareni proteklih godina, kao što je zaštita izvornosti „Korčulanskog maslinova ulja“ u kontekstu brendiranja te sve bolje tehnološke opremljenosti maslinara, maslinarstvo se na području otoka Dubrovačko-neretvanske županije trenutačno nalazi u stagnaciji. Danas su maslinari većinom populacija starije životne dobi. Zbog nedostatka radne snage, usitnjenosti i rascjepkanosti proizvodnih površina, teže pristupačnosti terena te nemogućnosti upotrebe strojeva, prisutan je poluintenzivan i manjim dijelom tradicionalni način uzgoja maslina koji rezultira velikim oscilacijama rodosti. Također, veliki je udio „sivog“ tržišta u trženju maslinova ulja zbog kojeg ne postoje institucionalni podatci o tom segmentu djelatnosti. Kao otegotna okolnost prodoru na tržište, na policama trgovačkih lanaca dostupno je cjenovno jeftinije uvozno maslinovo ulje.

Usprkos navedenim slabostima maslinarstva i uljarstva na otocima, postoje i prilike za razvoj djelatnosti; povoljni agroklimatski uvjeti prostora, bogatstvo sortimenta i veliki tržišni potencijal kroz turističku djelatnost. Osim osnaživanja samog segmenta proizvodnje i plasmana ulja, potrebno je učiniti dodatni napor u povezivanju proizvođača i krajnjih korisnika. Nadalje, očita je potreba za stalnim obrazovanjem proizvođača ulja, djelatnika u ugostiteljsko-turističkom sektoru te krajnjih korisnika o parametrima kakvoće proizvoda; poželjnim kemijskim i organoleptičkim svojstvima ulja, načinu njegova čuvanja i mogućnostima primjene sortnih ulja u tradicionalnoj, ali i inovativnoj suvremenoj gastronomiji. U kontekstu prepoznavanja Županije kao maslinarske regije, nužno je provođenje mjera u dvama smjerovima; brendiranje ruralnih dijelova Županije s glavninom maslinarske proizvodnje, gdje je ulje povezano sa specifičnim tipom seoskog turizma (stare mlinice, kušaone), ali i brendiranje u okviru užih urbanih područja.

OSTALE VOĆNE KULTURE – Od ostalih voćnih kultura na otocima su najzastupljenije tipične mediteranske vrste: smokve, rogači, naranče, limuni i druge. Pogodna tla za proizvodnju nalaze se na čitavom otočnom području Dubrovačko-neretvanske županije. Procjenjuje se da samo na otoku Korčuli ima više od 3500 stabala limuna. Iz godine u godinu taj broj raste, što upućuje na to da bi se dobrom organizacijom otkupa limuna i ostalih mediteranskih sorti s otoka Dubrovačko-neretvanske županije tijekom godine mogla ponuditi količina dostatna cjelokupnom domaćem tržištu. Na otocima je službeno registriran neznatan broj poljoprivrednih gospodarstava koja se bave voćarstvom

(smokve, rogači, naranče, limuni), a ne bilježe se podatci o ukupnim površinama pod voćnjacima i broju stabala prema jedinicama lokalne samouprave. Nema intenzivnog uzgoja ni organiziranog otkupa. Arancini, sokovi, sirupi i marmelade koji se proizvode od naranči i limuna, brašno od rogača i sl. ubrajaju se među najkvalitetnije tradicijske poljoprivredno-prehrambene proizvode otoka Dubrovačko-neretvanske županije. Mogu se proizvoditi i ostali proizvodi kao što su esencijalna ulja, limunske kiseline i dr.

Ključne aktivnosti treba usmjeriti tako da se u potpunosti iskoristi samodostatnost domaće proizvodnje, organizira učinkovit sustav otkupa plodova te osnaži institucionalna podrška. Potrebno je poticati razvoj nove istraživačke infrastrukture nužne za razvoj ovog sektora temeljenog na znanju, inovacijama i novim tehnologijama te kao podrška poslovnom sektoru u istraživačko-razvojnim aktivnostima i komercijalizaciji inovacija.

PČELARSTVO – Među prizemnim biljnim zajednicama na otocima Dubrovačko-neretvanske županije nalaze se mnoge ljekovite biljne vrste poput kadulje, sredozemne mlječke, preslice, smilja, majčine dušice, kamilice, bazge i drugih koje pružaju izniman potencijal za proizvodnju meda i drugih pčelinjih proizvoda. Velike površine na otocima, koje mogu osigurati zanimljivu medonosnu pašu, nalaze se na području poluotoka Pelješca i otoka Korčule. Više od dvije trećine pčelara neregistrirani su proizvođači, dok ih manje od trećine posluje kao obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo u sustavu PDV-a. Registrirani su, u pravilu, proizvođači koji imaju više od 60 košnica te samo dio onih koji imaju manje košnica, ali u sljedećem razdoblju planiraju znatno povećati proizvodnju.

Prema evidenciji Ministarstva poljoprivrede iz 2022. godine, na području otoka evidentiran je 61 pčelar s ukupno 2784 košnica. Proizvodnja meda po pčelinjoj zajednici uvelike ovisi o vremenskim prilikama i sastavu biljnog pokrova, a procjenjuje se da je, tijekom protekle tri godine, prinos po košnici u prosjeku iznosio 20 kilograma. Na otocima djeluje pčelarska udruga „Vrijesak“ s Pelješca i pčelarska udruga „Lipa“ u Veloj Luci. U ovom sektoru potrebno je najprije stvoriti bolje preduvjete za razvoj pčelarstva i prilagodbu na uvjete u kojima se pčelarska proizvodnja danas nalazi u Europskoj uniji.

Analizom stanja pčelarstva utvrđena je potreba za cjeloživotnim obrazovanjem i organiziranjem specijalizirane pčelarske edukacije (škole) s ciljem povećanja temeljnog znanja kojim bi pčelari mogli razvijati vještine u pčelarstvu. Pčelari ističu nedostatak praktičnog znanja o pčelarenju, nedostatak kapitala i katastra pčelinjih paša, kao i slabo zanimanje mladih za obnovu postojećih i razvoj novih pčelinjaka. Ocjenjivanja meda trebala bi se nastaviti kao prioritetna aktivnost kako bi se u kontinuitetu moglo pratiti podrijetlo i kakvoća tipičnih vrsta meda s područja otoka (med od mandarine, kadulje, vrijesa i planike). Nužno je dodatno uključiti u lokalnu ponudu druge pčelinje proizvode kao što su pelud, propolis i matična mliječ, zasebno ili u međusobnim kombinacijama. Otočno područje omogućuje razvoj ekološkog pčelarstva. Potrebno je potaknuti proizvodnju kvalitetnoga genetskog materijala. Na otocima je osigurana izoliranost za kvalitetnu selekciju matica prilagođenih lokalnim pašnim, klimatskim i tehnološkim uvjetima s povećanom tolerantnošću na bolesti. Također, nužno je poticati osnivanje oglednih pčelinjaka na kojima bi se mogla organizirati edukacija i promocija pčelinjih proizvoda kroz turističku ponudu te posjeti pčelinjacima i pčelarskim objektima. Potrebno je i dalje razvijati med kao suvenir u prepoznatljivoj ambalaži jer objedinjuje specifičnu floru podneblja, klimu, pčele i trud pčelara (brendiranje otočnih proizvoda).

RIBOLOV i MARIKULTURA – Otočno područje Dubrovačko-neretvanske županije ima izvrsne prirodne preduvjete za razvoj ribolova i marikulture pri čemu je ostvarenje tog potencijala najbolje vidljivo u području Malostonskog zaljeva. Velik, a nedovoljno iskorišten potencijal postoji u području uzgoja ribe jer na području Županije postoje brojne lokacije pogodne za takvu vrstu aktivnosti. Poseban doprinos razvoju ribolova i marikulture daje turizam koji omogućuje da se znatan dio proizvodnje plasira u bliskom geografskom području, što znatno pomaže profitabilnosti proizvođača.

Ribolov na otocima Dubrovačko-neretvanske županije relativno je slabo razvijen u usporedbi s drugim jadranskim otocima. Snažniji razvoj ribolova i dalje ograničava nedostatna ribarska infrastruktura, točnije mjesta iskrcaja i mjesta prve prodaje, što uključuje i neprimjereno skladištenje i nedostatak preradbenih kapaciteta. Također, trenutačno ne postoje znatniji kapaciteti za preradu ribe koji bi povećali ukupni učinak sektora, osim u manjim gospodarstvima na dijelu Pelješca, Korčule i Lastova. U planu je izgradnja otočne ribarske luke u Veloj Luci koja će, nakon završetka, znatno poboljšati kvalitetu ribarske infrastrukture na otocima. Trenutačno se na otocima obavlja nesmetan iskrcaj i transport ribe na iskrcajnim mjestima definiranim Uredbom Vlade RH na sljedećim područjima: Trpanj, Lovište, Orebić, Trstenik, Prapratno, Vela Luka, Brna, Lumbarda, Ubli – operativna obala, Šipanska Luka i Suđurađ. Prema trenutačnim podacima (MSP 2023.) izdano je 316 povlastica/plovila za gospodarski ribolov, dok za mali obalni ribolov imamo 955 povlastica/plovila koja godišnje ulove/iskrcaju ukupno 3244 tone ribe. Broj uzgajališta/koncesionara bjele morske

ribe u Županiji je osam s ukupnom godišnjom proizvodnjom od 270 tona ribe (izvor: DNŽ). Sektor ribarstva u velikoj mjeri sudjeluje u izvozu prehrambenih proizvoda te pridonosi zapošljavanju na otocima.

Uzgoj dagnji i europske plosnate kamenice važan je gospodarski segment, posebice za područje Malostonskoga zaljeva gdje se nalazi najveća koncentracija uzgajivača. Prema broju izdanih dozvola, evidentirana su 92 školjkara koji za uzgoj upotrebljavaju 217 površina na ukupno 1499,9 m² s godišnjom proizvodnjom od 3420 tona daganja i 330 tona kamenica (izvor: DNŽ). Uzgoj školjaka još je znatno ispod svojeg potencijala, s obzirom na prirodne uvjete u Malostonskom zaljevu/Malom moru. Tako je, primjerice, cjelokupna proizvodnja u školjkarstvu usmjerena na dvije vrste školjki (dagnje i kamenice) iako su mogućnosti znatno veće od toga. Jedan od većih problema su gubitci zbog djelovanja predatorskih vrsta, za što još uvijek nije nađeno odgovarajuće rješenje.

Slika 13: Kamenice

Udruživanje uzgajivača i veća angažiranost postojećih zadruga i udruga, organiziran nastup na tržištu i razvijanje brenda pridonijeli bi uspješnijoj proizvodnji i plasmanu školjkaša. Premda je suradnja gospodarstvenika i znanosti u ovom dijelu još uvijek dosta skromna s obzirom na mogućnosti, treba istaknuti različite inicijative i projekte financirane iz fondova EU-a kojima se pruža podrška školjkarima s ciljem transformacije sektora prema većoj konkurentnosti, inovativnosti i raznovrsnosti. Dok se proizvodnja i broj uzgajivača školjki neprestano blago povećava, uzgoj ribe stagnira. Proizvodnja ribe iz uzgoja već je godinama vrlo skromna, posebno u usporedbi s drugim otocima u Hrvatskoj. Pojedine lokacije za uzgoj ribe i dalje su neiskorištene usprkos prepoznatom potencijalu.

Važan poticaj kvalitetnijem razvoju marikulture pružaju fondovi EU-a, uz čiju pomoć djeluju dvije lokalne akcijske grupe u ribarstvu (FLAG) Južni Jadran i Šabakun. Sredstvima iz Operativnog programa Pomorstvo i ribarstvo preko FLAG-a financira se niz manjih projekata u funkciji razvoja ribolova i marikulture. Potrebno je i dalje poticati održivi način ribolova i školjkarstva, uvoditi inovativne tehnologije te poticati osuvremenjivanje opreme na ribarskim plovilima. U svrhu ekonomske održivosti te kako bi se stvorile nove mogućnosti prihoda u otočnom ribarstvu i školjkarstvu, potrebno je dodatno ulagati u povezivanje djelatnosti s drugim gospodarskim sektorima, poput turizma i ulagati u nove tehnologije u uzgoju kako bi se premostio korak između tradicionalne, ekstenzivne proizvodnje i razvijanja suvremenog proizvoda za hrvatsko i europsko tržište.

UZGOJ STOKE – Uzgoj stoke uglavnom obuhvaća sitnu stoku, perad, magarce i tek neznatan broj ovaca, svinja, koza, konja i goveda. Povezivanje stočarstva s turističkom djelatnošću putem tradicijskih proizvoda uvelike utječe i na očuvanje izvornih pasmina (ovaca, koza i magaraca) i na razvoj otočnog gospodarstva. Broj gospodarstava na otocima koja se bave uzgojem stoke neznatan je, a najveća je koncentracija na otoku Lastovu i u Općini Orebić. Prema podatcima Ministarstva poljoprivrede, utvrđeno je kako nijedan proizvođač mlijeka s otoka Dubrovačko-neretvanske

županije ne isporučuje mlijeko u mljekare. Što se tiče objekata za preradu mlijeka, na otocima Županije registrirana su dva objekta. Otoci su nekoć bili poznati po proizvodnji domaćeg sira koji se proizvodio isključivo rukama, bez termičke obrade, a danas se proizvodi u vrlo malim količinama.

2.2.2.3. Tradicionalne djelatnosti na otocima

Tradicionalne djelatnosti na otocima država podupire Zakonom o otocima. U članku 35. Zakona o otocima prepoznaje se važnost njegovanja tradicionalnih djelatnosti na otocima koje predstavljaju važan čimbenik gospodarskog razvoja i veliki potencijal otoka. Tradicionalne otočne djelatnosti koje se posebno izdvajaju na otocima Dubrovačko-neretvanske županije su kamenoklesarstvo i mala brodogradnja u drvu, a koje su se očuvale i danas djelovanjem malih obiteljskih obrta. U najstarijoj europskoj solani Ston na poluotoku Pelješcu očuvala se tehnika branja soli iz doba Dubrovačke Republike. Preživjele tradicionalne tehnike rada i veliki broj očuvanih alata predstavljaju razvojni potencijal koji bi se putem dostupnih izvora financiranja, osobito u smislu predstavljanja i interpretacije djelatnosti te povezivanja sa suvremenim umjetničkim stvaralaštvom, odnosno kulturnim/kreativnim industrijama, mogli valorizirati i očuvati od izumiranja kao neizostavan dio otočnog identiteta. Poticati će se povezivanje s drugim gospodarskim sektorima, poput turizma, te aktivnosti povezane s edukacijom i interpretacijom.

Slika 14: Solana Ston Izvor: TZ Ston

2.2.3. Poticanje poduzetničkog okruženja i jačanje konkurentnosti otočnog gospodarstva

Za unaprjeđenje poduzetničkog okruženja i rast konkurentnosti otočnog gospodarstva potrebno je prethodno osigurati osnovne preduvjete poput uređenja komunalne infrastrukture, rješavanja zemljišnih knjiga, utvrđivanja granica pomorskog dobra i stavljanja u funkciju neiskorištene imovine u državnom vlasništvu.

Kao poduzetničke potporne institucije, uz HGK i Obrtničku komoru, djeluju Centar za poduzetništvo Dubrovačko-neretvanske županije i lokalne akcijske grupe LAG 5, FLAG Južni Jadran i FLAG Šabakun čiji su osnivači jedinice lokalne samouprave. Na lokalnoj razini djeluju Dubrovačka razvojna agencija DURA s Poduzetničkim inkubatorom „Tvornica ideja“, Poduzetnički inkubator Vela Luka, Korčulanska razvojna agencija KORA, Razvojna agencija Općine

Orebić ORA i Blatska razvojna agencija BLARA. U planu je uspostava novih poduzetničkih inkubatora na otoku Korčuli i na poluotoku Pelješcu. Dugogodišnje poticanje poduzetnika kroz različite potporne institucije, programe i projekte dovelo je do stjecanja iskustva i znanja o poticanju poduzetništva što predstavlja dobar potencijal za buduće aktivnosti u tom području. Međutim, potrebno je i dalje razvijati kapacitete potpornih institucija, posebno u pogledu stjecanja znanja o novim tehnologijama te načinima povezivanja poduzetnika međusobno, kao i poduzetnika s drugim važnim dionicima, poput znanstveno-istraživačkog sektora.

Dubrovačko-neretvanska županija i pojedine otočne lokalne jedinice (Grad Dubrovnik za područje Elafita, Grad Korčula, Općina Vela Luka, Općina Mljet) svake godine objavljuju pozive za dodjelu potpora poduzetnicima. Program za dodjelu potpora, koji objavljuje Županija, obuhvaća veliki broj mjera te je namijenjen različitim sektorima kao što su subvencionirani krediti, manifestacije u turizmu, izrada poslovnih planova, edukacija i informiranje poduzetnika o mogućnostima financiranja projekata, suradnja s gospodarskim strukovnim organizacijama, razvoj poduzetničkih potpornih institucija, poticanje novih ulaganja i izvoznih programa, razvoj cikloturizma, razvoj centra kompetencije, projekti navodnjavanja, dodjela potpora male vrijednosti u poljoprivredi i dr. Međutim, učinci ovih programa ograničeni su zbog relativno umjerenih financijskih sredstava koja se ulažu u njihovu provedbu.

Hrvatski zavod za zapošljavanje potiče razvoj poduzetništva raznim poticajima putem mjera aktivne politike zapošljavanja, konkretno mjere samozapošljavanja. Poslovni subjekti sa sjedištem na području jedinica lokalne samouprave koje pripadaju od I. do IV. skupine po indeksu razvijenosti dobivaju dodatnih deset bodova prilikom ocjenjivanja zahtjeva. U tu skupinu spada Janjina.

Određeni potencijal za poticanje investicija predstavljaju i slobodne površine u poduzetničkim zonama. Aktivne poslovne zone na otočnom području Dubrovačko-neretvanske županije su Poslovna zona Česvinica u Stonu, poslovne zone Dominče 1., Čara 1., Čara 2., Dominče 2. i 3., Lokva, Česvinica 1. i 2., Pupnat i Dubovo u Gradu Korčuli, Poslovna zona Vela Luka i Poslovna zona Krtinja u Blatu. Poslovne zone, koje nisu još uvijek aktivne, uspostavljene su na Lastovu, Mljetu, Orebiću i Lumbardi. Uz poslovne zone, prostornim planom Dubrovačko-neretvanske županije definirane su i mnogobrojne atraktivne zone za ulaganje na otocima koje se mogu ponuditi ulagačima; turističke zone, zone za eksploataciju mineralnih sirovina (kamen, sol na području Korčule, Janjine, Lumbarde, Smokvice), zone za razvoj marikulturnih djelatnosti (uzgoj ribe i školjaka na području Stona, Janjine, Mljeta, Orebića, Trpnja i Vela Luke) i prethodno spomenute zone za razvoj luka nautičkog turizma (na području Grada Korčule, Općina Blato, Smokvica, Orebić, Trpanj, Ston te otoka Lastovo i Mljet). Riječ je pretežno o manjim zonama te se u njima teško može očekivati privlačenje ulaganja s većim učinkom na zapošljavanja i proizvodnju. Kako bismo postigli konkurentnost, osim poticajnih mjera za investicijske projekte u Republici Hrvatskoj uređenih Zakonom o poticanju ulaganja (NN, br. 63/22), potrebno je razvijati i dodatne mjere i programe za poticanje inozemnih ili tuzemnih ulaganja u poduzetničke zone na otocima kao što su izravne povlastice i olakšice za ulagače i konkurentne cijene komunalno opremljenog zemljišta, u čemu veliku ulogu imaju jedinice lokalne samouprave.

Kao ključne razvojne potrebe budućeg razvoja gospodarstva na otocima ističu se diversifikacija ekonomske strukture (turizam kao dominantna gospodarska grana), bolja povezanost gospodarstvenika u svim sektorima i organiziran pristup tržištima, rješavanje imovinsko-pravnih odnosa, aktivacija državne imovine (zadružno poduzetništvo, razvoj turističkih zona, razvoj zdravstvenog turizma) i otočnog poljoprivrednog zemljišta, pristup vodi za navodnjavanje, očuvanje izvornih pasmina domaćih životinja i upotreba svih njihovih potencijala te jačanje produktivnosti u sektoru poljoprivrede, ribarstva i školjkarstva. Kao najvažniji razvojni potencijali prepoznati su razvoj ekološke poljoprivrede, razvoj održivog ribarstva i školjkarstva, brendiranje i licenciranje otočnih proizvoda, uvođenje i upotreba suvremenih tehnologija, uzgoj autohtonih sorti poljoprivrednih kultura te povezivanje poljoprivrednog, marikulturnog, turističkog i IKT sektora. Nužna su i daljnja ulaganja u poslovnu infrastrukturu (turističku infrastrukturu, sportsku infrastrukturu, poduzetničku infrastrukturu, lučku infrastrukturu s prostorima za skladištenje i preradbenim kapacitetima) i specijalizirano/sektorsko obrazovanje (cjeloživotno obrazovanje). Bitno je i dalje poticati razvoj selektivnih oblika turizma i kulturne i kreativne industrije, razvoj turističkih proizvoda i usluga više dodane vrijednosti i daljnji razvoj pametnih rješenja u komplementarnim sektorima radi boljeg iskorištavanja turističkih potencijala otoka. Također, potrebno je poticati udruživanje gospodarstvenika i veću angažiranost postojećih zadruga i udruga, njihov organiziran nastup/plasman na tržištima i organiziran otkup proizvoda s otoka. Razvoj novih vještina, posebno povezanih s primjenom novih tehnologija, posebno je važan za veću konkurentnost otočnih poduzetnika.

Preduvjet stvaranju održivog gospodarstva na otocima, uz optimalno iskorištavanje dostupnih resursa, je kontinuirano ulaganje u aktivnosti zaštite prirodne baštine, bioraznolikosti i ekoloških procesa, kao i poštivanje društveno-kulturne autentičnosti otoka.

2.2.4. Elektroničke komunikacijske mreže

Digitalna infrastruktura u Županiji znatno zaostaje za ciljanim standardom koji predviđaju strateški dokumenti Europske komisije i Republike Hrvatske u području digitalnog razvoja. Razina pokrivenosti otoka DNŽ-a varira ovisno o povezanosti s mrežnom infrastrukturom čija su usklađenost i međusobna integracija ključni za pružanje kvalitetnih usluga korisnicima.

Turistički centri i otočna naselja imaju dobru pokrivenost mrežama različitih operatera koji djeluju u Hrvatskoj, izazov su izolirani dijelovi otoka i manje ruralne sredine u kojima je pokrivenost lošija. Većina operatera na otocima pruža pokrivenost 4G mrežom. Trenutačno, 5G mreža još uvijek nije široko dostupna, međutim neki mobilni operateri već su počeli s postavljanjem 5G baznih stanica u većim otočnim središtima. U budućnosti se očekuje da će se 5G tehnologija postupno širiti i na manja naseljena područja. To će ovisiti o investicijama mobilnih operatera u razvoj i širenje 5G mreže te o regulativnom okviru i dopuštenjima za postavljanje 5G infrastrukture.

Osnovna je potreba poboljšati dostupnost širokopojasnog pristupa na otocima, odnosno omogućiti korisnicima na otoku jednaku kvalitetu i razinu usluga koje se obavljaju putem elektroničkih komunikacijskih mreža u urbanim sredinama. Navedena potreba naročito je istaknuta tijekom turističke sezone kada kapacitet baznih stanica to ne ispunjava jer se broj korisnika tijekom ljetnih mjeseci na otocima povećava od tri do pet puta. Unatoč tomu, operateri ne pronalaze komercijalni interes za proširenjem mreže za vršno razdoblje, s obzirom na to da to zahtijeva velika ulaganja koja nisu opravdana u ostatku godine. Širokopojasna mrežna infrastruktura na otocima zastarjela je te su nužna znatna ulaganja u njezinu modernizaciju.

Poboljšanje digitalne povezivosti, odnosno osiguranje širokopojasne infrastrukture na otocima jedan je od najvažnijih infrastrukturnih preduvjeta za budući gospodarski i društveni razvoj, uključujući i razvoj javnih usluga. S obzirom na slabu komercijalnu isplativost takvih ulaganja, nužno je osigurati odgovarajuća sredstva iz javnih izvora, prije svega dostupnim sredstvima iz proračuna EU-a. U tu je svrhu Dubrovačko-neretvanska županija pokrenula sveobuhvatni projekt razvoja širokopojasne infrastrukture koja pokriva područje cijele Županije te je to područje obuhvata podijeljeno na tri potpodručja, od kojih je jedno Dubrovnik s okolnim općinama (nositelj Grad Dubrovnik), drugo Korčula s otocima i poluotokom Pelješcom (nositelj Grad Korčula) i treće dolina Neretve (nositelj Grad Opuzen). Grad Dubrovnik u procesu je ostvarenja projekta širokopojasne infrastrukture, dok se za preostala dva područja, dakle otoke i poluotok Pelješac, očekuje raspisivanje natječaja i ostvarenje ulaganja.

Predmetnim planom utvrđena su pravila i odrednice izgradnje infrastrukture širokopojasnog pristupa internetu za područja Dubrovačko-neretvanske županije na kojima ne postoji dostatan komercijalan interes. Pristupna NGA mreža mora omogućavati upotrebu višestrukih tehnologija s podrškom kvalitete usluge u kojoj su funkcije neovisne o transportnim tehnologijama (IP) mreža, omogućavati neometani korisnički pristup mrežama i alternativnim pružateljima usluga (žična, bežična i svjetlovodna pristupna mreža) te podržavati neograničenu pokretljivost koja omogućuje dosljedno i sveprisutno pružanje usluga (stacionarno, nomadsko i pokretno komuniciranje).

Slijedeći ciljeve Digitalnog plana za Europu u pogledu stvaranja jedinstvenoga europskog digitalnog tržišta koje će brzim i ultrabrzim internetskim vezama i interoperabilnim aplikacijama donositi trajne gospodarske i društvene koristi, ostvarivanje osnovnog cilja projekta (poglavlje 2.2.2) postići će se izgradnjom mreže koja mora ispunjavati barem sljedeće:

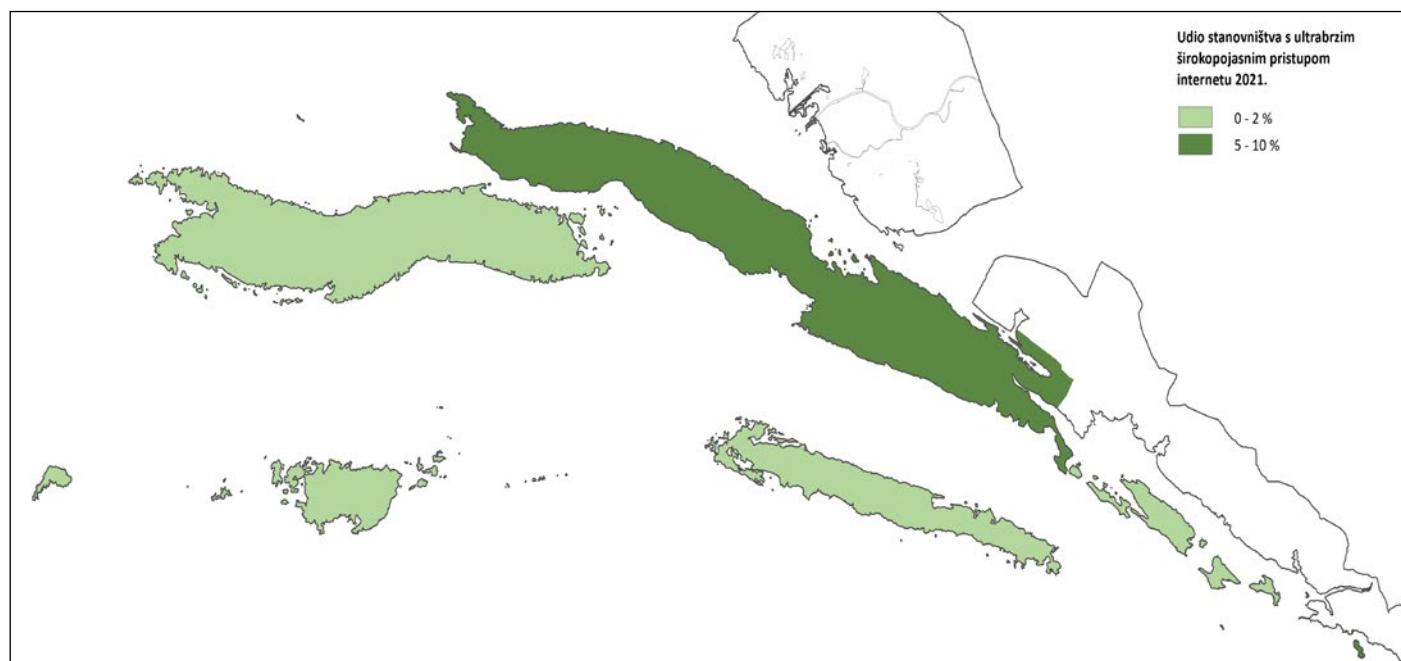
- omogućavati 3D usluge (telefon, internet, TV)
- upotrebljavati tehnologije okrenute budućnosti
- povećati kvalitetu digitalnih usluga uvođenjem naprednih usluga temeljenih na internetskom protokolu (video na zahtjev, HDTV i sl.)
- smanjivati troškove održavanja.

Širokopojasna pristupna mreža mora omogućavati pružanje naprednih usluga brzinama od najmanje 30 Mbit/s svim potencijalnim korisnicima, s tim da je za većinu priključaka potrebna brzina interneta od najmanje 100 Mbit/s.

- najmanje 100 Mbit/s za 50 % priključaka privatnih korisnika
- najmanje 100 Mbit/s za 80 % priključaka gospodarskih subjekata
- najmanje 100 Mbit/s za 100 % priključaka javnih korisnika.

Projekti širokopojasnog pristupa za otoke i poluotok Pelješac prihvatljivi su za sufinanciranje sredstvima iz Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021. – 2026., u sklopu Reforme C2.3. Digitalna tranzicija društva i

gospodarstva, Investicije C2.3. R4-I1 Provedba projekata u sastavu Okvirnog nacionalnog programa za razvoj infrastrukture širokopojsnog pristupa na područjima u kojima ne postoji dostatan komercijalni interes za ulaganja.

Slika 15: Udio otočnog stanovništva s ultrabrzim širokopojsnim pristupom interneta 2021. Izvor: ZZPU DNŽ

2.3. Kulturna baština i kulturni programi

Otočno područje Dubrovačko-neretvanske županije obiluje razvojnim kulturnim resursima, posebice u području kulturne baštine. Kulturna baština otoka predstavlja temelj njihova prostornog i kulturnog identiteta. Na otocima Dubrovačko-neretvanske županije u registar kulturnih dobara Republike Hrvatske upisano je ukupno 321 zaštićeno kulturno dobro, pritom je bitno naglasiti da zaštićena kulturna dobra predstavljaju manji dio kulturne baštine otočnog područja. Osim nepokretne, pokretne i nematerijalne kulturne baštine, zaštićen je i jedan otočni kulturni krajolik otoka Daksa.

Za potrebe izmjena i dopuna prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije izrađene su studije koje predstavljaju registar svih nepokretnih kulturnih dobara na području DNŽ-a, onih zaštićenih, preventivno zaštićenih i evidentiranih. Mnogobrojne crkve, ljetnikovci, ladanjski kompleksi, otočna povijesna naselja i povijesne cjeline, arheološka nalazišta na kopnu i pod morem, ruralne cjeline, svjetionici i mnogi drugi nalaze se na otočnom području DNŽ-a. Najgušća koncentracija kulturne baštine nalazi se na prostorno najvećim cjelinama, otoku Korčuli i poluotoku Pelješcu. Dva otočna kulturna dobra predložena su za UNESCO-ov Popis svjetske baštine – prvi je Ansambl povijesno-urbanističke cjeline Stona s Malim Stonom i zidinama koje ih povezuju te Malostonskog zaljeva, Stonskog polja i solane Ston, a drugi je Stari grad Korčula. Na Lastovu je evidentirano 5 kulturnih krajolika, Mljetu 7, na Korčuli 17, Pelješcu 13, Elafitima 4, a mnogi se isprepliću i međusobno nadopunjuju. Primjeri dobro očuvanog, prepoznatljivog krajolika mora i otoka jesu Elafitski otoci, Lastovsko otočje te kanal između Pelješca i Korčule povezani pomorskim putovima i ribarskim aktivnostima. Prirodni krajolik otočnog područja DNŽ-a u registru predstavljaju kompletno obalno područje te krajobrazi otočnih padina, gora, udolina, zaljeva i jezera (Mljet).

Međutim, neplanska gradnja i neprimjereno planiranje zahvata u prostoru zbog manjkavosti konzervatorskih podloga i stoga odgovarajuće zaštite predstavljaju glavnu prijetnju graditeljskoj kulturnoj baštini što ugrožava cjelovitost i identitet kulturno-povijesnih cjelina. Za prethodno spomenute kulturne krajolike i kulturno-povijesne cjeline uglavnom nije izrađena potrebna konzervatorsko-krajobrazna dokumentacija, kao ni planovi upravljanja koji bi olakšali održivo upravljanje njima, osobito zbog njihove turističke upotrebe. Najprikladniji alat za zaštitu kulturnog krajolika ovisi o njegovu stupnju važnosti. Ako je krajolik ocijenjen da je od nacionalnog značenja, najbolja je metoda zaštite upis u Registar kulturnih dobara. Krajolici od regionalnog/lokalnog značenja, ali i nacionalnog, štite se sustavom planiranja sve do upisa u Registar. Međutim, moguća je i zaštita kulturnih dobara temeljem članka 17.

Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ako ih predstavničko tijelo županije, grada ili općine proglaši kao dobro od lokalnog značenja. Prethodno spomenutim studijama predložen je čitav niz mjera i konkretnih preporuka kojima će se unaprijediti razumijevanje krajobraznih vrijednosti, poboljšati njihova zaštita te ojačati postupci planiranja i upravljanja krajobrazom.

Slika 16: Zidine Ston Izvor: TZ Ston

Iako je kulturna baština znatan razvojni resurs, potrebno ju je osuvremeniti, osobito u smislu prezentacije i interpretacije te povezati sa suvremenim umjetničkim stvaralaštvom, odnosno kulturnim/kreativnim industrijama. Iskorištavanje kulturnih dobara svodi se na komercijalnu kulturnu potrošnju, dok su, s druge strane, primjetni deficiti u umjetničkom stvaralaštvu, u dinamikama kulturne proizvodnje, kulturne razmjene i šire kulturne suradnje što dovodi u pitanje održivost lokalnih kulturnih resursa. Također, potrebno je osigurati sredstva za revitalizaciju nepokretne kulturne baštine koja je, zbog lošeg stanja, zatvorena za posjetitelje te ne ostvaruje puni potencijal razvoja kulture, kreativnih industrija i kulturnog turizma.

Od ustanova važnih za očuvanje i promicanje kulturne baštine, vrijedi istaknuti da u gotovo svim otočnim jedinicama lokalne samouprave djeluju po jedna knjižnica, dom kulture, galerijski prostor i najmanje jedan muzej. Najveći dio ustanova u kulturi nalazi se na otoku Korčuli. Ipak, neke otočne općine nemaju javnih ustanova u kulturi (npr. Općina Janjina), a neke su ustanove osnovane u suradnji s privatnim ili civilnim partnerima. Na području otoka postoje mnogobrojne organizacije civilnog društva koje djeluju u području kulture i umjetnosti. Najveći broj kulturnih udruga djeluje na Korčuli.

Valorizacija otočne kulturne baštine posebno dolazi do izražaja u kontekstu ponude kulturno-turističkih sadržaja. Ministarstvo kulture i medija, regionalna i lokalna samouprava financijski podržavaju otočne aktivnosti i projekte u području kulture provedbom redovitih programa koji su kulturno-umjetnički i turistički važni kao što su ljetni otočni festivali popraćeni izložbama slika, fotografija, plakata, radionica, dokumentarnih filmova, promocija knjiga, koncerata i slično. Otoci obiluju kulturnim manifestacijama od kojih se većina odvija u ljetnim mjesecima.

Potrebno je povećati promociju kulturnih događanja izvan sezone, jačati programe međunarodne kulturne suradnje i suradnje svih dionika u kulturi, nastaviti izradu stručnih podloga za održivo upravljanje i očuvanje kulturne baštine na otocima, poticati kulturno poduzetništvo i stvaranje inovativnih kulturnih programa. S ciljem očuvanja kulturnih krajobraza nužno je u dokumentima prostornog planiranja otočnih općina i gradova osigurati mehanizme zaštite otočnog krajolika, uz učinkovit nadzor i funkcionalno uklanjanje ilegalnih građevina te saniranje kontaminiranih

područja. Posebno je važno ojačati svijest nositelja izvršne i predstavničke vlasti, ali i cjelokupnog stanovništva o kulturi građenja koja će poštovati i očuvati vrijednosti otočnih prostora te spriječiti njihovo daljnje obezvređivanje.

2.4. Zaštita prirode i okoliša

2.4.1. Zaštita prirode i okoliša

Raznoliki i bogati otočni okoliš i prirodne vrijednosti predstavljaju komparativnu prednost i potencijal koji treba sačuvati, unaprijediti i održivo upotrebljavati. Zaštita prirode provodi se osobito proglašavanjem zaštićenih dijelova prirode i područja ekološke mreže Natura 2000 te uspostavljanjem sustava upravljanja prirodom i zaštićenim dijelovima prirode. Zaštićeni dijelovi prirode predstavljaju iznimno vrijedan prostor na otocima, ali i potencijal za diversifikaciju turizma, razvoj selektivnih oblika turizma te brendiranje proizvoda iz zaštićenih i NATURA područja.

Ključne razvojne potrebe otoka DNŽ-a proizlaze iz nedostatnog nadzora i sustava prevencije povezanih s rizicima klimatskih promjena (suše, požari, toplinski udari, podizanje razine mora, olujna nevremena i dr.) i negativnim posljedicama u otočnom prostoru zbog ljudskog djelovanja (zahvati unutar zaštićenog područja, zagađenja okoliša neodgovornim odlaganjem otpada, fumigacija špilja, pojava stranih invazivnih vrsta, neplansko širenje poljoprivrednih površina i nekontrolirana upotreba pesticida, neprimjereno zbrinjavanje otpadnih voda, otpad u moru i sl.).

Dubrovačko-neretvanska županija donijela je četverogodišnji Program zaštite okoliša Dubrovačko-neretvanske županije do 2026. godine čiji je sastavni dio i Program ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbe klimatskim promjenama i zaštite ozonskog sloja. Program pruža cjeloviti skup smjernica za sektor zaštite okoliša te definira ciljeve i mjere za uspostavu funkcionalnijeg sustava zaštite okoliša i daljnjeg očuvanja i unaprjeđenja stanja okoliša, u skladu sa Strategijom održivog razvitka Republike Hrvatske (NN 30/09), Nacionalnim planom djelovanja na okoliš (NN 46/02) te ostalom relevantnom strateško-planskom dokumentacijom.

Slika 17: NP Mljet. Izvor: DNŽ

Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Dubrovačko-neretvanske županije upravlja s 35 zaštićenih dijelova prirode u Županiji, 71 područjem ekološke mreže Natura 2000 važnim za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja divljih vrsta i njihovih staništa, kao i prirodnih stanišnih tipova od interesa za Europsku uniju, jednim

Ramsarskim područjem i preko šesto dosad otkrivenih speleoloških objekata, dok su Nacionalni park „Mljet“ i Park prirode „Lastovsko otočje“ u nadležnosti zasebnih Javnih ustanova. Posebni rezervat šumske vegetacije Velika Dolina u NP-u „Mljet“ te značajni krajobraz Saplunara u nadležnosti je Javne ustanove NP „Mljet“. Špilja Rača na Lastovu u nadležnosti je Javne ustanove PP „Lastovsko otočje“, dok je posebni rezervat šumske vegetacije Otok Lokrum u nadležnosti Javne ustanove Rezervat Lokrum. S obzirom na velik broj zaštićenih područja i područja ekološke mreže Natura 2000 na otocima i poluotoku Pelješcu te površinu koju zauzimaju, razvojne potrebe u zaštiti, očuvanju, unaprjeđenju, upotrebi i promociji zaštićenih prirodnih vrijednosti očituju se u poticanju inventarizacije i monitoringa ciljanih vrsta i staništa, jačanju kapaciteta, kao i razvoju vještina i usvajanju novih alata i vještina za upravljanje i provođenje aktivnih mjera zaštite zaštićenih prirodnih vrijednosti, upravljanju zaštićenim područjima i ekološkom mrežom Natura 2000, izradi planova upravljanja za zaštićena područja i područja ekološke mreže Natura 2000 te provođenju planova upravljanja, kontroli i uklanjanju stranih invazivnih vrsta (npr. žljezdastog pajasena, mungosa i dr.). Nadalje, potrebno je revitalizirati postojeće i stvarati nove površine zelene infrastrukture u urbanim i periurbanim područjima, uspostaviti javnu turističku infrastrukturu u zaštićenim područjima, provoditi aktivne mjere održavanja i obnove u zaštićenim područjima, područjima ekološke mreže Natura 2000 i izvan njih (npr. provođenje ekoloških akcija čišćenja morskih i kopnenih ekosustava te speleoloških objekata od odbačenoga komunalnog otpada, postavljanje ekološki prihvatljivih sidrišta u cilju zaštite i očuvanja livada posidonije, revitalizacija i održavanje mediteranskih krških lokvi, obnova i održavanje suhozida, edukacijsko-informativne aktivnosti i aktivnosti promocije zaštićenih prirodnih vrijednosti u cilju podizanja ekološke svijesti javnosti i sl.).

Konkretni projekti i inicijative povezani s morem (morski okoliš) zahtijevaju pažljivo planiranje i procjenu utjecaja na okoliš kako bi se osiguralo da pridonose održivom razvoju. Inicijative mogu biti usmjerene na zaštitu ekosustava kroz uspostavu morskog rezervata i sl., razvoj turizma na moru zbog svoje netaknute prirode i čistog mora kao što su izgradnja pristupnih lukobrana, ekoloških privezišta za brodove, ronilačkih točaka ili na istraživanje i znanost u područjima oceanografije i sl. što može uključivati izgradnju istraživačkih stanica, laboratorija, promatranje podvodnih ekosustava i mjerenje parametara okoliša. Primjer inicijative zaštite morskog okoliša predstavlja projekt „Očuvanja plemenite periske (*Pinna nobilis*) u južnom dijelu Jadranskog mora“ kojim su se provele aktivnosti poput postavljanja kolektora ličinki, zaštite ličinki i odraslih živih jedinki od predatora i antropogenog utjecaja, označavanja lokacija za zaštitu, edukacije te *ex situ* aktivnosti poput smještanja živih jedinki periski u zatvorene sustave te njihovo održavanje.

U proteklom dvadesetogodišnjem razdoblju na području otoka Dubrovačko-neretvanske županije sve su vidljiviji pokazatelji klimatskih promjena (povećanje koncentracija stakleničkih plinova, srednjih vrijednosti temperatura zraka, toplinskih valova u ljetnom razdoblju, smanjenja oborina i dr.), stoga je u požarnim sezonama (lipanj – rujan) područje otoka stalno obilježeno visokim indeksima opasnosti od požara. U razdoblju 2018. – 2022. bilježi se smanjenje opožarenih površina; na poluotoku Pelješcu zabilježen je 41 požar s 1722 ha opožarene površine, slijedi otok Korčula sa 122 požara i 218,5 ha opožarene površine, zatim otok Mljet sa 79 zabilježenih požara i 4,7 ha opožarene površine, Šipan sa 16 požara i 0,5 ha opožarene površine te Koločep i Lopud s po 7 zabilježenih požara po otoku i ukupno 0,056 ha opožarene površine. Zbog izražene depopulacije stanovništva i zanemarivanja prvotnih namjena posjeda (pašnjaci, maslinici) na području otoka i ruralnih sredina nužno je uložiti dodatne napore u održavanje postojećih i izgradnju novih protupožarnih putova i prosjeka. Nužna je revitalizacija opožarenih površina, kao i održavanje nekadašnjih pašnjaka te zapuštenih poljoprivrednih površina i njihovih rubnih dijelova u okruženju naselja. Na području poluotoka Pelješca djeluje deset dobrovoljnih vatrogasnih društava (Ston, Ponikve, Putniković, Žuljana, Janjina, Trpanj, Kuna, Orebić, Viganj i Lovište). Dobrovoljna vatrogasna društva Janjina i Kuna planiraju izgradnju novoga vatrogasnog doma, dok ostali rade na projektima rekonstrukcije, energetske obnove i opremanja. Na otoku Korčuli djeluje pet DVD-ova (Korčula planira proširenje, a Lumbarda, Smokvica, Blato i Vela Luka planiraju izgradnju vatrogasnih domova), na otoku Mljetu tri vatrogasne postrojbe (JVP Mljet koji raspolaže županijskim vatrogasnim brodom te 2 DVD-a: Mljet i Montokuc), na otocima na području Grada Dubrovnika četiri DVD-a (Koločep, Lopud, Šipan i Suđurađ; uz napomenu da je JVP Dubrovački vatrogasci opremljena protupožarnim brodom koji se može upotrebljavati i za intervencije na otocima) te DVD Lastovo na otoku Lastovo. Otvaranjem Pelješčkog mosta i pristupnih cesta osnovana je i vatrogasna postrojba Hrvatskih autocesta koja će se brinuti o sigurnosti sudionika prometa. Dubrovačko-neretvanska županija ima vlastiti sustav civilne zaštite koji djeluje u skladu s nacionalnim propisima i smjernicama, a organiziran je kako bi se osigurala zaštita i sigurnost stanovnika u slučaju izvanrednih situacija, poput prirodnih katastrofa, tehnoloških nesreća ili drugih opasnosti. U sklopu sustava civilne zaštite županije, postoje različite institucije i organizacije koje surađuju kako bi osigurale učinkovito djelovanje u situacijama kriznih situacija kao što su centar 112, vatrogasne postrojbe, hitna medicinska pomoć, Crveni križ i dr.

Sustav civilne zaštite i vatrogastva na otocima može se poboljšati na razne načine kako bi se osigurala učinkovita zaštita i sigurnost lokalnog stanovništva u slučaju prirodnih katastrofa ili drugih hitnih situacija. Za poboljšanje sustava

civilne zaštite i vatrogastva potrebno je stalno ulagati u izgradnju potrebne infrastrukture, osigurati odgovarajuću opremu, kao što su vozila i plovila, komunikacijski sustavi, generatori i druga potrebna oprema, kao i provoditi redovite obuke i simulacije kako bi se osigurala spremnost službi u slučaju hitne situacije. Nužno je i dalje kontinuirano praćenje opsežnog seta analitičkih podataka koji se prikupljaju, pohranjuju i analiziraju, kao nužna analitička podloga za pripremu prije nastupanja prirodnih katastrofa ili drugih hitnih situacija te pravovremeno određivanje mjera.

Regionalne i lokalne vlasti i službe trebaju provoditi redovitu procjenu rizika i izradu planova za upravljanje hitnim situacijama te uspostaviti što jasnije sustave upozorenja i evakuacije kako bi se stanovništvo moglo brzo i učinkovito obavijestiti o potencijalnoj prijetoj te organizirati brzu evakuaciju u slučaju potrebe. Kako bi se osiguralo da svi stanovnici otoka budu svjesni postupaka i procedura u slučaju prijetoj, lokalna zajednica treba biti što više uključena u pripremu i planiranje za djelovanje u slučaju hitne situacije. Suradnja s drugim otocima i drugim samoupravnim jedinicama u regiji može biti korisna u slučaju prirodnih katastrofa ili drugih hitnih situacija, osiguravajući brzu razmjenu informacija i koordiniranje resursa kako bi se osigurala brza pomoć i zaštita za sve stanovnike i posjetitelje otoka.

Razvoj zelene infrastrukture važan je okolišni prioritet koji treba objedinjavati ekološke, urbano morfološke, socijalne, ali i kulturno baštinske vrijednosti otočnog prostora. Najveći problem predstavlja urbanizacija neizgrađenih prostora koji su najvrjedniji potencijali zelene infrastrukture. Dosadašnja istraživanja pokazala su da se unutar urbane morfologije prostora sve više šire izgrađeni dijelovi naselja na mjestima zelenih zona. Ovaj neodrživi proces stvara brojne probleme, očitovane u betonizaciji urbanog krajobraza, gdje se zbog gubitka zelenih površina i njihove zamjene betoniranim prostorima uzrokuju brojni urbani problemi popraćeni smanjenjem kvalitete boravka u naseljenim mjestima i gradovima. Degradacijom i gubitkom prirodnog kapitala, tj. zelenih zona povećava se temperatura urbane sredine. Najuočljiviji problem jest gubitak zelenih prostornih elemenata kao apsorpcijske podloge pa tako olujne kiše, sve učestalije zbog klimatskih promjena, stvaraju česte poplave urbanog prostora. Istodobno se ispiranjem tla s padina, koje su ogoljele zbog brojnih požara, stvaraju problemi klizišta i odrona.

Uočeni su i dodatni problemi uzrokovani velikim brojem manjih i međusobno nepovezanih zelenih površina koje su stoga i smanjene funkcionalnosti. Istodobno su velike zelene zone neprikladno integrirane u socijalne funkcije naseljenog prostora, a njihova se međusobna povezanost gubi širenjem izgrađenih zona. Također je veza urbanog sustava zelenih površina gotovo odsječena od okolnoga ruralnog prostora (zbog nepostojanja funkcionalnih socijalnih veza u obliku šetnica, biciklističkih staza, drvoreda...). Pretvaranje neuređenih zelenih prostora u parkove, promenade, ozelenjivanjem parkirališta i dr. ublažava se efekt klimatskih promjena (zaštita i razvoj visoke vegetacije smanjuju temperaturu zraka, djeluju kao protuerozivni čimbenik, sudjeluju u integralnoj odvodnji i sl.).

Potrebno je planski osmisliti zelene i vodene površine te druga prostorna rješenja temeljena na prirodi koja se primjenjuju unutar otočnih gradova i općina, a kojima se pridonosi očuvanju, poboljšanju i obnavljanju prirode, prirodnih funkcija i procesa radi postizanja ekoloških, gospodarskih i društvenih koristi održivog razvoja. Kako bismo mogli implementirati zelenu infrastrukturu u lokalne prostorne planove, odnosno razvijati naseljene krajobraze na održiv i integralan način potrebno je izraditi studije, strategije ili akcijske planove razvoja zelene infrastrukture (izvor: Krajobrazna studija, Grad Dubrovnik, 2022).

2.4.1.1. Zaštita i održivo korištenje malih i povremeno nastanjenih otoka i otočića

U Dubrovačko-neretvanskoj županiji registrirano je 212 malih, povremeno nastanjenih i nenastanjenih otoka i otočića (dalje u tekstu: MPNNOo). Planska zaštita MPNNOo-a ugrađena je u aktualnu prostorno-plansku regulativu. Skoro svi MPNNOo-i zaštićeni su od bilo kakvih promjena na njima, osobito od gradnje i planski se usmjeruju na upotrebu u svrhu rekreacije i organiziranog posjećivanja.

Postizanje kompromisa između komercijalne upotrebe MPNNOo-a i njihove zaštite u skladu s načelima održivog razvoja može biti izazovno, ali je iznimno važno za njihovu dugoročnu održivost i očuvanje. Ograničenja kao što su limitiranje eksploatacije prirodnih resursa i ograničenje turističkih aktivnosti izravno ovise o regulativnom okviru, smjernicama za očuvanje okoliša i odlukama lokalnih i nacionalnih vlasti. Ključno je imati temeljito planiranje i upravljanje koje uključuje sve relevantne dionike, uključujući lokalne zajednice, znanstvenike, turističke operatore i vlasti. Održivi razvoj trebao bi biti središnji cilj, uz pažljivu procjenu utjecaja na okoliš i usvajanje mjera za minimiziranje negativnih učinaka. Određene zone mogu biti namijenjene zaštiti prirode i zabrani bilo kakve komercijalne upotrebe, dok u drugim zonama može biti dopuštena određena ograničena upotreba, poput održivog turizma ili istraživanja, uz stroge propise koji osiguravaju najmanji utjecaj na okoliš, npr. ekoturizam (pješačenje, ronjenje, promatranje ptica, istraživanje morskih staništa i druge ekološki osviještene aktivnosti), održive marine kojima se može omogućiti

turistima pristup i boravak na ovim područjima uz stroga pravila za sidrenje i ribolov kako bi se minimizirao negativan utjecaj na podvodni svijet, istraživački turizam i slične inicijative.

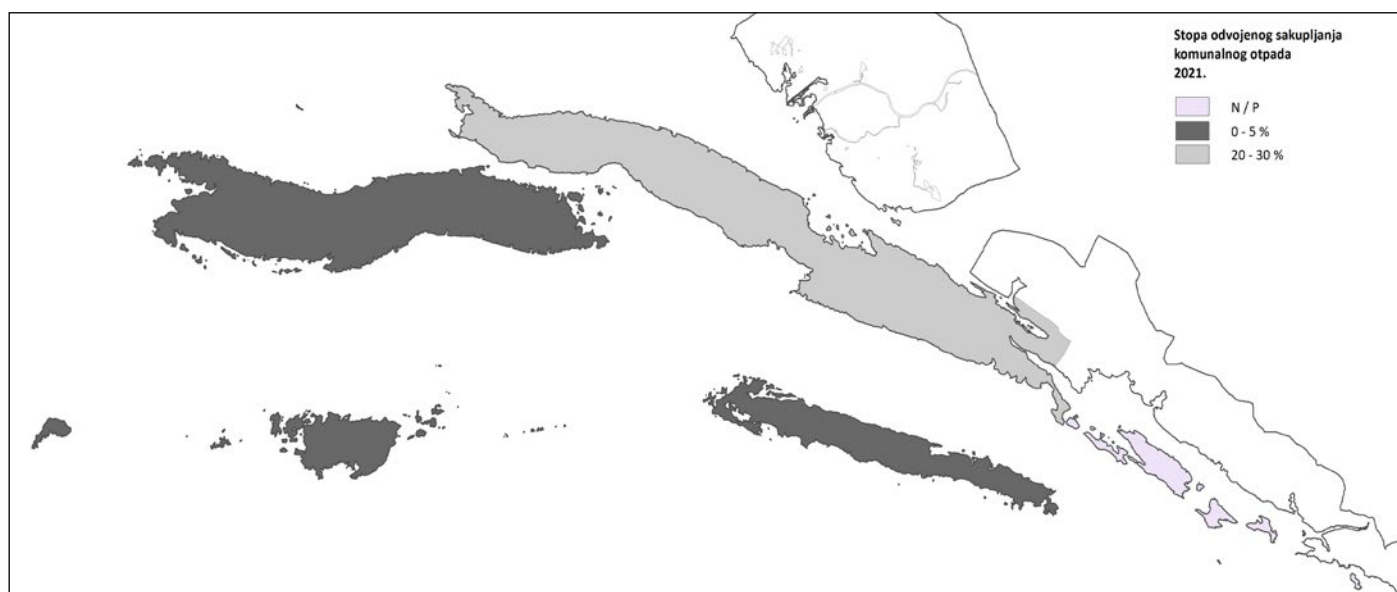
U skladu s navedenim, razvojne su potrebe skupa MPNNO-a očuvanje prirode i okoliša te postojećih pripadajućih nekretnina, a koji bi se neplanskom upotrebom mogli ugroziti, dok je najvažniji razvojni potencijal njihovo uključivanje u turističku ponudu ili njihova upotreba za određenu svrhu (istraživanje, uzgoj određenih kultura i sl.).

2.4.2. Gospodarenje otpadom

Gospodarenje otpadom jedan je od važnijih izazova s kojima se suočavaju otoci, i s okolišnog i s financijskog aspekta, troškovi sakupljanja, recikliranja ili zbrinjavanja otpada s otoka znatno su viši nego na kopnu. Ključne razvojne potrebe u području gospodarenja otpadom na otocima su uključivanje otoka u cjelovit sustav gospodarenja otpadom Dubrovačko-neretvanske županije (po stavljanju u funkciju Centra za gospodarenje otpadom Dubrovačko-neretvanske županije „Lučino razdolje“ – u izgradnji), sanacija i zatvaranje službenih odlagališta otpada i saniranje divljih odlagališta, povećanje odvojenog sakupljanja komunalnog otpada te jačanje svijesti stanovništva o potrebi prelaska na kružno i nisko-ugljično gospodarstvo. U procesu je rješavanje imovinsko-pravnih odnosa te izdavanje svih potrebnih dozvola za izgradnju planiranih pretovarnih stanica i pristupnih cesta za uključivanje u cjelovit sustav gospodarenja otpadom Dubrovačko-neretvanske županije po izgradnji planiranog Centra.

Predviđena je izgradnja četiriju pretovarnih stanica na otocima na području Janjine, Lastova, Mljeta i Korčule. Trenutačno se na otocima nalaze četiri registrirana reciklažna dvorišta: u Općini Blato, Općini Mljet, Općini Lumbarda i Općini Vela Luka. Sve otočne jedinice lokalne samouprave donijele su Planove gospodarenja otpadom do 2022./2023. godine. Organiziranim sakupljanjem i odvozom komunalnog otpada obuhvaćena je većina stanovništva Županije. Međutim, odvojeno sakupljanje komunalnog otpada ne provodi se u dovoljnoj mjeri, dio jedinica lokalne samouprave uopće ne provodi odvojeno sakupljanje komunalnog otpada, ili putem reciklažnih dvorišta ili putem javne usluge odvojenog sakupljanja. Stopa odvojenoga prikupljenog komunalnog otpada na otocima najveća je u Općini Orebić (41,8 posto), slijede Općina Trpanj (14,1 posto) i Općina Vela Luka (8,8 posto). Generalno, poluotok Pelješac prednjači u odvojenom skupljanju otpada (22,7 %), dok ostali otoci imaju zanemarivu stopu odvajanja, i to Korčula 4,7 posto, Mljet 2,1 posto i Lastovo 0,9 posto.

Ukupni sakupljeni komunalni otpad na otocima, prema podacima iz 2021. godine, u sklopu javne usluge i usluge povezane s javnom uslugom iznosi 13 972 tona, a najveće količine odnose se na Grad Korčulu i Općinu Ston. Sva su odlagališta otpada ili u procesu ili u planu zatvaranja i sanacije, a neka su već službeno zatvorena. Zatvorena su odlagališta Vиноšte (Općina Trpanj), Vardište (Općina Janjina) i Ugrinovica (Općina Smokvica). Sanirana su odlagališta Sozanj (Općina Lastovo), Sitnica (Općina Blato i Općina Vela Luka), Vиноšte (Općina Trpanj), Vardište (Općina Janjina), dok je na odlagalištu Kokojevica (Općina Lumbarda) sanacija u tijeku.

Slika 18: Stopa odvajanja sakupljenog komunalnog otpada 2021. Izvor: Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja. Izvor: ZZPU DNŽ

2.4.2.1. Onečišćenja i otpad u moru

Intenziviranjem pomorskog prometa u turističkoj sezoni, akvatorij otoka izložen je riziku onečišćenja naftnim derivatima i drugim izvorima onečišćenja kao što su nepročišćene otpadne vode iz kanalizacijskih izljeva, otpadne vode s brodova i nautičkih plovila te balastne vode. Posljednjih godina ističe se i problem otpada u moru koji, pod utjecajem morskih struja, dolazi pretežno iz pravca Crne Gore, Albanije te Bosne i Hercegovine (rijekom Neretvom). Problemom onečišćenja plastičnim otpadom posebno su pogođeni južnodalmatinski otoci (Mljet, Korčula, Lastovo) i poluotok Pelješac gdje je izražen povećani akumulacijski potencijal prekograničnog otpada.

Županijski operativni centar za provedbu Plana intervencija kod iznenadnih onečišćenja mora u Dubrovačko-neretvanskoj županiji (dalje u tekstu: ŽOC) tijelo je odgovorno za postupanje u slučaju iznenadnih onečišćenja mora uljnim derivatima prema odredbama Plana intervencija kod iznenadnih onečišćenja mora u Dubrovačko-neretvanskoj županiji i nacionalnog Plana intervencija kod iznenadnih onečišćenja mora. Kako bi se provjerila spremnost uspostavljanja veza, obavješćivanja i koordinacija operativnih snaga radi smanjenja šteta u okolišu izazvanih iznenadnim onečišćenjem mora, nužno je redovno uvježbavanje ŽOC-a.

Otpad u moru predstavlja relativno novi globalni problem, ne samo kao negativan pritisak na okoliš uz znatne ekonomske posljedice, nego i kao rizik za zdravlje ljudi. Organizacije civilnog društva, ekološke udruge i rekreacijski ronionici udruženi u ronilačke klubove uvelike pridonose smanjivanju količina otpada u moru i čišćenja morskog dna putem ekoloških akcija u suradnji s lokalnom samoupravom. Postoji opravdana potreba za dodatnim povezivanjem i umrežavanjem udruga civilnog društva, znanstvenih institucija i javnog sektora kako bi se prikupili dodatni podatci o sakupljenom otpadu u moru, njegovoj količini, rasprostranjenosti i sastavu te izvoru i porijeklu takvog otpada. Nužno je provoditi aktivnosti podizanja svijesti među lokalnim stanovništvom na otocima te poticati prekograničnu i transnacionalnu suradnju u razvoju sustava prevencije i sanacije otpada u moru koji nastaje izvan područja odgovornosti Republike Hrvatske.

Najvažnije su razvojne potrebe u području gospodarenja otpadom sljedeće: smanjenje količine otpada na otocima, poboljšanje načina gospodarenja otpadom, zbrinjavanje otpada iz mora te potpuno zatvaranje i sanacija još uvijek aktualnih odlagališta otpada. Kao najvažniji razvojni potencijal ističe se razvoj infrastrukture za gospodarenje otpadom kao preduvjet za ponovno iskorištavanje otpada na principima kružnog gospodarstva. Potrebno je poticati aktivnosti jačanja svijesti i informiranja lokalnog stanovništva o važnostima odvojenog prikupljanja otpada na zelenim otocima i u reciklažnim dvorištima kako bi se otpad mogao reciklirati i dalje upotrebljavati. Nužna su daljnja ulaganja u sortiranje otpada, izgradnju reciklažnih dvorišta i/ili nabavu mobilnih reciklažnih dvorišta te prilagodbu postojeće ili izgradnju nove lučke infrastrukture za prihvat otpada s brodova. U otočnim lučkim područjima su potrebna daljnja ulaganja u opremu za sanaciju i sprječavanje onečišćenja mora uljnim derivatima, kao i ulaganja u specijalizirana plovila za potrebe intervencija kod iznenadnih onečišćenja mora. Potrebno je poticati evidentiranje, prikupljanje i zbrinjavanje otpada u moru u suradnji s OCD-om, javnim sektorom i znanstvenom zajednicom primjenom okolišno prihvatljivih praksi kao što su provođenje akcija čišćenja, uključujući i primjenu suvremenih i inovativnih tehnologija, kao i primjenu inovativnih rješenja na otocima kojima se tretira biorazgradivi otpad i upotrebljava dalje u poljoprivredne svrhe, poput kompostana.

2.4.3. Vodoopskrba i odvodnja

Na otočnom području utvrđene su potrebe poboljšanja komunalne infrastrukture, posebice sustava vodoopskrbe i odvodnje koji na većini otoka nisu zadovoljavajući. Pitanja dostupnosti pitke vode i odgovarajućeg zbrinjavanja otpadnih voda na otocima iznimno su važni za zdravlje i sigurnost stanovništva, proizvodnju hrane, razvoj niza gospodarskih djelatnosti, ali i zaštitu ekosustava i vodnog okoliša u cjelini.

Vodoopskrba

Opskrbljenost stanovništva vodom na području Dubrovačko-neretvanske županije u posljednjih se pet godina povećala s 94,6 posto na približno 98 posto te je na sustav javne vodoopskrbe danas spojen 120 061 stanovnik. Izgradnjom dionica NPKLM vodovoda osigurana je vodoopskrba cijelog otoka Korčule i Lastova. Na NPKLM vodovod povezan je i otok Mljet gdje je izgrađena vodoopskrbna mreža unutar Nacionalnog parka „Mljet“, osim za naselje Polače te, dijelom, naselje Pomenu. U pripremi je izgradnja na nedovršenoj vodoopskrbnoj mreži unutar naselja.

Usprkos visokom stupnju opskrbljenosti vodom, dijelovi Županije još nemaju vodu iz javnog vodovoda. To se odnosi na dijelove Pelješca koji još nisu povezani na postojeće vodoopskrbne sustave u Općinama Ston, Janjina, Trpanj i Orebić, kao i na otok Mljet izvan područja Nacionalnog parka te se isporuka vrši prijevozom autocisternama. Mnogobrojna mala naselja na otocima također nemaju riješeno pitanje vodoopskrbe te se još uvijek upotrebljavaju gustirne i/ili bunari. Do njih je potrebno izgraditi cjevovodnu mrežu i priključiti ih na postojeće vodoopskrbne sustave.

Nadalje, prisutni su i veliki gubitci vode u sustavima (čak 50 – 80 posto gubitaka vode pri distribuciji), dok su istodobno objekti vodovodnih sustava stari i neodgovarajuće održavani, a opremljenost samih komunalnih poduzeća koja gospodare vodoopskrbom na otocima nije na zadovoljavajućoj razini. Turizam predstavlja veliki izazov kada je riječ o opskrbi vodom, posebno ljeti kada je padalina malo, a turistička sezona u jeku pa je prisutno veliko povećanje potrošnje vode. Kako bi se poboljšalo postojeće stanje, planira se izgradnja novih vodosprema (većeg kapaciteta) s prepumpnim stanicama gdje je problem sadašnjih sustava nezadovoljavajući vodoopskrbni kapacitet u vrijeme sušnog razdoblja i turističke sezone, odnosno potreba priključivanja novih potrošača na postojeću mrežu. Otežavajuću okolnost u otočnoj opskrbi vodom predstavlja neravnomjerna količina padalina tijekom godine koja uzrokuje nestašice vode u ljetnim razdobljima te pojava velikih sušnih razdoblja koja sa sobom nose velike rizike od požara.

Odvodnja

Pokrivenost stanovništva sustavom odvodnje otpadnih voda uvelike se razlikuje među jedinicama lokalne samouprave na otocima. Sustavi odvodnje tek su djelomično izgrađeni, a još uvijek veliki broj kućanstava upotrebljava pojedinačne ispuste u more i septičke jame. Neizgrađeni i zastarjeli sustav odvodnje pod pritiskom turizma povremeno uzrokuje onečišćenja okoliša (npr. onečišćenje riva, plaža, podmorja) i stvara negativan imidž destinacije među turistima. Kako bi se poboljšalo postojeće stanje na svim otocima, planira se izgradnja suvremenih sustava odvodnje s pročištačima. Na području otoka za sada su izgrađeni uređaji za pročišćavanje u Blatu, Pomeni (Mljet), Orebiću, Malostonskom zaljevu, Trpnju te Veloj Luci.

Nužno je osigurati ulaganja u pametne sustave kojima će se postići smanjenja gubitka vode u vodoopskrbi, mapiranje lokacija i unaprjeđenje sustava monitoringa (videonadzor, signalni senzori i sl.). Potencijal predstavljaju ulaganja u alternativne i inovativne sustave opskrbe vodom, posebice one koji se temelje na upotrebi energije iz obnovljivih izvora koji će doprinijeti energetskej autonomiji otoka (npr. desalinizatori i pumpe na solarni pogon) te sustave pročišćavanja otpadnih voda koji za cilj imaju ponovnu upotrebu tretiranih otpadnih voda.

2.4.4. Prometna povezanost otoka

Poboljšanje prometne povezanosti i dalje je među najvažnijim prioritetima otočnog razvoja. Bolja prometna povezanost otoka ključna je za postizanje veće mobilnosti stanovništva, bolje dostupnosti zdravstvene zaštite i ostalih javnih usluga, zatim za veću konkurentnost otočnih gospodarstvenika kao i bolju dostupnost roba i usluga na otocima.

Kad je riječ o otocima na području Dubrovačko-neretvanske županije, najslabije je povezan otok Lastovo. Posebno je problematična povezanost s Dubrovnikom kao županijskim središtem zbog čega je, na inicijativu Županije od 2021. godine, uspostavljena cjelogodišnja državna brzobrodaska linija Lastovo – Korčula – Dubrovnik. U tijeku je projekt rekonstrukcije i nadogradnje luke Ubli. Otok Korčula, Općine Vela luka, Blato (luka Prigradica) i Grad Korčula povezane su brzobrodskom linijom sa Splitom i Dubrovnikom. Ujedno je u Veloj Luci izgrađen pomorsko-putnički terminal kojim će se unaprijediti glavna otočna luka za prijevoz putnika i vozila te glavna veza za prijevoz prehrambenih i drugih proizvoda s otoka i na otok. Također, u Gradu Korčuli u izgradnji je luka Polačište za domaći trajektni, brodski i brzobrodski promet te je u planu izgradnja trajektnog pristaništa Perna u Općini Orebić za vezu s novom lukom Polačište, a koja bi trebala zamijeniti trajektnu vezu Orebić – Dominče. Kako bi se unaprijedila povezanost Elafita i smanjilo zagađenje mora i otoka, predlažu se transportna rješenja s niskom emisijom ugljikova dioksida.

Ulaganja u modernizaciju putničke flote nužna su da bi se unaprijedila kvaliteta i zadovoljila prometna potražnja tijekom turističke sezone te povećala sigurnost plovidbe. Kao primjer sadašnjeg stanja treba napomenuti da nacionalni prijevoznik Jadrolinija prometuje i danas na liniji prema Elafitima s dotrajalim brodom Postira, izgrađenim 1963. godine, dok za vrijeme lošeg vremena do otoka Lastova prometuje samo brod Lastovo star više od 50 godina. Potrebna je modernizacija putničke flote s aspekta smanjenja negativnog učinka na okoliš, odnosno prelaska na ekološki

prihvatljiva rješenja pogona (električni ili hibridni). Nužno je nastaviti s ulaganjima u lučku infrastrukturu na otocima prvenstveno za prihvat obalnih linijskih putničkih brodova, ali i za luke posebne namjene (luke za brodogradnju, nautički turizam, industrijske luke, ribarske luke itd.). Posebno će se poticati ekološki prihvatljiva rješenja u planiranju i izgradnji novih sidrišta i privezišta koji imaju ključnu ulogu u očuvanju okoliša i smanjenju negativnih utjecaja na morska staništa kao što su plutajući vezovi, bove, sustavi s plutačama i druga inovativna rješenja koja minimiziraju oštećenje morskog dna i ekosustava. Na području Nacionalnog parka „Mljet“ planiraju se tzv. ekološka sidrišta za nautički turizam u svrhu zaštite livada morske cvjetnice posidonije (*Posidonia oceanica*) i podmorskih arheoloških lokaliteta od oštećenja i potencijalnog uništenja zbog sidrenja brojnih plovila tijekom turističke sezone. Osiguranjem dovoljnog broja ekološki prihvatljivih sidrišta/privezišta te zabranom sidrenja izvan trajnih sidrišta ostvario bi se kompromis između upotrebe Parka i zaštite prirode koji bi bio u skladu s načelima održivog razvoja.

Pojedini cestovni pravci na otocima nisu u dobrom stanju, a pod posebnim su pritiskom u ljetnim mjesecima kada opterećenja prelaze kapacitete infrastrukture, što dovodi do zakrčenosti i rastućeg problema zagađenosti okoliša. S druge strane, kvaliteta cestovne mreža Pelješca znatno se unaprijedila izgradnjom Pelješkog mosta s pristupnim cestama. Izgradnja nove brze pelješke ceste, a što uključuje i izgradnju stonske obilaznice, bitno će rasteretiti intenzitet prometa u Stonu i oko njega te će omogućiti bolje povezivanje državne ceste D414 s Jadranskom turističkom cestom D8 u pravcu Dubrovnika. Što se tiče nove cestovne infrastrukture, Prostornim planom Dubrovačko-neretvanske županije planirana je državna cesta Čvor Brijesta – trajektna luka Perna s obilaznicama Janjine, Pijavičina i Potomja te Kapetana i Orebića koja bi, zajedno s prirodnim nastavkom u trasi korčulanske državne ceste D118, u budućnosti trebala činiti okosnicu prometne mreže Pelješca i Korčule. Preduvjet ekonomskog, društvenog i demografskog razvoja otoka Dubrovačko-neretvanske županije daljnji je razvoj mreže županijskih i lokalnih cesta.

Zračne luke, kao i zračni promet na otocima Dubrovačko-neretvanske županije nije razvijen, premda potrebe i potencijali postoje, prije svega na Korčuli. Za sada su samo izgrađeni heliodromi koji primarno služe u svrhu hitne medicinske pomoći koja se osigurava prijevozom helikopterima do bolničkih centara na kopnu. Postoji i inicijativa za ponovnim pokretanjem hidro-avionskog prijevoza, radi bolje i brže povezanosti otoka s kopnom.

Promjena putničkih modela uključuje promjenu otočnog prijevoza na ekološki prihvatljiva rješenja poput bicikala, e-prijevoznih sredstava i javnog prijevoza na alternativna goriva i slično, čime bi se znatno smanjila emisija štetnih plinova. Potrebno je i dalje ulagati u razvoj biciklističkih staza na otocima te poticati prijevoznike na digitalizaciju usluga. Konačno, posebnu pažnju treba posvetiti Lastovu čije je stanovništvo suočeno s najvećim ograničenjima u pogledu dostupnosti obalnih urbanih centara.

Slika 19: Pomorsko putnički terminal Vela Luka Izvor: Županijska lučka uprava Vela Luka

2.5. Čista energija, energetika i obnovljivi izvori energije

Otoci na području Dubrovačko-neretvanske županije postigli su vrlo nizak stupanj autonomije u opskrbi energijom te ovise o distribuciji energije s kopna putem podmorskih kabela od kojih su mnogi dotrajali pa njihova zamjena predstavlja velik infrastrukturni zahvat i zahtijeva velika financijska sredstva. Dodatan izazov za otoke predstavlja povećana potražnja za električnom energijom u ljetnim mjesecima kada nerijetko dolazi do pada napona i nestanka struje. Stoga je izražena potreba za novim rješenjima koja će zadovoljiti potrebe otočnog stanovništva i pružiti dodatnu sigurnost u opskrbi električnom energijom. Otoci imaju velik prirodni potencijal za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora zahvaljujući specifičnoj izloženosti klimatskim utjecajima, a posebno velikoj insolaciji.

U skladu s planovima Hrvatske elektroprivrede i Hrvatskog operatora prijenosnog sustava očekuje se nastavak ulaganja u poboljšanje elektroprijenosne i elektrodistribucijske mreže na otocima DNŽ-a; očekuje se nadogradnja i proširenje distribucijske mreže kako bi se osiguralo stabilno i pouzdano napajanje električnom energijom, planira se izgradnja solarnih elektrana, nadogradnja i modernizacija postojećih postrojenja kako bi se povećala učinkovitost i smanjio rizik od kvarova i prekida u napajanju te uvođenje „pametne mreže“ koja će omogućiti preciznije praćenje i upravljanje potrošnjom energije te smanjiti gubitke. U skladu s nedavnim izmjenama Zakona o tržištu električne energije, Zakona o obnovljivim izvorima energije te pratećim podzakonskim aktima, posebno je na otocima bitno uz postrojenja za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora promišljati i usporedno razvijati postrojenja za skladištenje energije odnosno baterijske spremnike koji će doprinijeti autonomiji opskrbe i sigurnosti sustava u razdobljima vršnih opterećenja ili otežane isporuke energije s kopna.

U Dubrovačko-neretvanskoj županiji, kao i u cijeloj Hrvatskoj, provode se različiti projekti energetske obnove javnih zgrada, koji su uglavnom financirani iz europskih fondova. Primjeri su takvih projekata na otocima energetska obnova zgrade ambulante u Trpnju, energetska obnova doma za starije osobe u Veloj Luci, energetske obnove zgrade osnovne škole Kuna i osnovne škole Mljet i dr. Također i dalje postoji potreba za energetsom obnovom mnogobrojnih zgrada javnog sektora kao što su vrtići, škole, zgrade javne uprave, zdravstvene ustanove itd. Takvi projekti imaju za cilj poboljšati energetske učinkovitost, smanjiti troškove energije i smanjiti emisije stakleničkih plinova, što će dugoročno doprinijeti održivosti otoka. U Deklaraciji o pametnim otocima ističe se nužnost poticanja otočnih zajednica na prelazak na čistu energiju, sa snažnim naglaskom na važnost uključivanja svih relevantnih dionika otočnog prostora, a prvenstveno na isticanje otočnog stanovništva kao osnovnog i glavnog sudionika energetske tranzicije. Europska komisija prepoznala je vrijednost energetske tranzicije europskih otoka što je vidljivo i provedbom inicijative „Čista energija za otoke EU-a“ u kojoj sudjeluje čak deset hrvatskih otoka, među kojima i otok Korčula. Nadalje, bitno je spomenuti da lokalna i regionalna samouprava donose kratkoročne planske akte kojima definiraju strateške ciljeve povezane s energetske učinkovitosti i smanjenjem ekološkog otiska, a koji su usklađeni s relevantnim strateškim i planskim nacionalnim i međunarodnim aktima. Posebno je važno u prostornim planovima na razini otočnih jedinica lokalne samouprave te u budućim izmjenama i dopunama prostornog plana DNŽ-a omogućavati razvoj prijenosne i distribucijske mreže i energetske objekata (npr. neintegrirane solarne elektrane, skladišta energije – baterije i trafostanice). Energetske objekte na otocima izvan građevinskog područja potrebno je planirati na područjima manje vizualne osjetljivosti izvan zaštićenih prirodnih i kulturnih vrijednosti, a pri planiranju energetske objekata na građevinama voditi računa o vizurama otočkih mjesta, zadržavanju crvenih krovova i zgradama pod zaštitom.

Na području poluotoka Pelješca 2013. godine započela je s radom vjetroelektrana Ponikve (instalirane snage 36,8 MW), koja je do danas ostala najvažnija investicija u proizvodnji električne energije iz obnovljivih izvora kada je riječ o otocima DNŽ-a i poluotoku Pelješcu, ali i svim jadranskim otocima. Jedinice lokalne samouprave imaju potrebu mapiranja potencijalnih lokacija za ugradnju integriranih i neintegriranih sunčanih elektrana kao temeljnog preduvjeta za planiranje ulaganja u povećanje kapaciteta. Porast interesa građana i poduzetnika za ulaganja u obnovljive izvore energije, a posebno integriranih i neintegriranih solarnih elektrana kao odgovor na energetske krizu i potrebu dugoročnog osiguravanja sigurne i povoljne opskrbe energijom, očekivano će donijeti češća ostvarenja takvih projekata na razini jedinica lokalne samouprave koje će za vlastita ulaganja ili sudjelovanje u projektima ostvarivati i veću bodovnu prednost na natječajima za ishođenje energetske odobrenja. Nadalje, potrebno je kontinuirano provoditi aktivnosti s ciljem podizanja svijesti i obrazovanosti stanovnika o prednostima ulaganja kućanstava u OIE-e. Posebno je izražena potreba za informiranjem građana o modelima skupnog financiranja proizvodnje energije iz OIE-a za što već postoje primjeri dobre prakse u RH. Osim proizvodnje električne energije, nužno je organizirati edukacije o mogućnostima upotrebe obnovljivih izvora energije za potrebe grijanja i hlađenja objekata (npr. ugradnja dizalice

topline, upotreba solarnih sustava za grijanje prostora i pripremu tople vode itd.).

U izmjenama i dopunama prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije na otočnom području predlažu se sljedeće potencijalne lokacije samostojećih sunčanih elektrana:

Općina/Grad	Naselje	Lokalitet	Površina (ha)
Blato	Blato	Profundi	2,4
Mljet	Babino polje	Veja gora	3,1
	Ropa, Blato	Ropa	7,7
Korčula	Čara	Puovo	18,1
	Čara, Pupnat	Puovo 2	7,0
	Čara	Lampolje	5,0
Lastovo	Lastovo	Vrsi	3,0
	Ubli	Naplov	1,0
Ston	Sparagovići	Butkov dolac	4,0
Trpanj	Gornja Vručica	Okučje	4,7
Vela Luka	Vela Luka	Vela strana	29,2

Tablica 1: "Potencijalne lokacije samostojećih sunčanih elektrana u DNŽ"

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o prostornom uređenju (NN 67/23) omogućava se postavljanje neintegriranih solarnih elektrana na drugim područjima kao što su površine izdvojenoga građevinskog područja izvan naselja gospodarske i poslovne namjene (I i K), površine namijenjene za mineralne iskope, površine koje se nalaze unutar građevnih čestica postojećih infrastrukturnih i vodnih građevina i poljoprivredne površine za gradnju agrosunčanih elektrana koje su prostornim planom bilo koje razine određene kao poljoprivredne površine, a na kojima se postavljanjem agrosunčanih elektrana postižu ciljevi razvoja poljoprivredne djelatnosti, uz zadržavanje namjene poljoprivrednog zemljišta.

U skladu s ovim izmjenama, za razvoj otoka DNŽ-a i poluotoka Pelješca iznimno je važno da se sudjelovanjem Županije i jedinica lokalne samouprave s navedenog područja u postupcima ishoda rješenja o prihvatljivosti zahvata za okoliš, odnosno izdavanja dokumenata gradnje, odgovarajuće zaštiti autentičnost krajolika i vizura, kao i poljoprivredne proizvodnje na otvorenim prostorima bez konstrukcija, plastenika i pokrova koji bi činile solarne elektrane na takvim površinama.

Te izmjene također pružaju priliku da se na određenim zonama u prostornom planu određenima kao površine I i K te površinama upotrebljavanima za mineralne iskope ili infrastrukturne objekte (poput postojeće Vjetroelektrane Ponikve) razviju neintegrirane solarne elektrane upotrebom postojeće infrastrukture ako se pokaže da takvi zahvati neće imati negativan utjecaj na okoliš i krajolik, a bit će izvedivi u smislu pristupa elektroprijenosnoj infrastrukturi.

Međutim potrebno je sve gore navedeno uskladiti sa smjernicama za određivanje lokacija samostojećih sunčanih elektrana prema PPDNŽ-u (odredba 159b.) te Mjerama zaštite okoliša za obnovljive izvore energije (odredba 161b.) s obzirom na bioraznolikost, kulturno-povijesnu baštinu, gospodarske značajke, infrastrukturu, buku i sociološke značajke.

ITP Operacija 1: Održivo upravljanje, očuvanje i korištenje otočnog prostora

Mjera 1: Unaprjeđenje zaštite i upravljanja prirodnim resursima i okolišem na otocima

Mjera 2: Jačanje spremnosti i otpornosti otoka na prirodne nepogode i utjecaj klimatskih promjena

ITP Operacija 2: Unaprjeđenje poslovne i javne infrastrukture na otocima

Mjera 3: Unaprjeđenje poduzetničke infrastrukture na otocima

Mjera 4: Unaprjeđenje javno-društvene infrastrukture na otocima

ITP Operacija 3: Valorizacija kulturne baštine i razvoj kulturnih usluga na otocima

Mjera 5: Valorizacija kulturne baštine i kulturnog krajolika na otocima

ITP Operacija 4: Poticanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energija na otocima

Mjera 6: Poticanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije

3. Područja ulaganja Teritorijalne strategije

Temeljem utvrđenih potreba i potencijala, u ovom se dijelu definiraju mjere kojima se žele otkloniti, odnosno umanjiti problemi te iskoristiti razvojni potencijali otoka s ciljem postizanja održivog razvoja otoka i poluotoka Pelješca. Bitno je naglasiti da se TS izrađuje u svrhu provedbe specifičnog cilja RSO5.2. Integriranoga teritorijalnog programa 2021. – 2027. i doprinosu ciljanim programskim operacijama stoga je bilo nužno razdvojiti mjere, odnosno područja ulaganja u dvije osnovne grupe:

- prva se grupa odnosi na područja ulaganja s mjerama koje doprinose provedbi Integriranog teritorijalnog programa 2021. – 2027. (ITP), odnosno koje su izravno povezane s provedbom planiranih operacija iz ITP-a
- druga se grupa odnosi na ostala područja ulaganja koja su ocijenjena važnima za razvoj otoka, a koja se ne mogu izravno povezati s planiranim operacijama u okviru ITP-a.

3.1. Područja ulaganja koja izravno doprinose provedbi operacija ITP-a

U nastavku su navedena područja ulaganja s mjerama kojima se osigurava provedba strategije te njezin doprinos provedbi ITP-a u dijelu koji se odnosi na razvoj otoka. Riječ je o specifičnom cilju RSO5.2. *Poticanje integriranog i uključivog društvenog i gospodarskog razvoja, lokalnog razvoja u području okoliša, kulture, prirodne baštine, održivog turizma i sigurnosti u područjima koja nisu urbana.* Planirane su sljedeće operacije ITP-a:

3.1.1. ITP Operacija 1: Održivo upravljanje, očuvanje i korištenje otočnog prostora

Mjera 1: Unaprjeđenje zaštite i upravljanja prirodnim resursima i okolišem na otocima

S obzirom na sve veće pritiske na otočnu prirodu i morski okoliš (biološke, fizičke te pritiske hranjivim i opasnim tvarima, otpadom i bukom), potrebno je intenzivirati aktivnosti zaštite i očuvanja bioraznolikosti, georaznolikosti i krajobrazne raznolikosti te unaprijediti upravljanje prirodnim resursima otoka.

Prioritet je očuvanje zaštićenih prirodnih područja, a posebno mora, te kontinuirano praćenje stanja bioraznolikosti na otocima. Posebno će se podržavati aktivnosti kojima se doprinosi održivoj upotrebi morskih resursa kao najvažnijega prirodnog resursa. U svrhu sprječavanja onečišćenja Jadranskog mora otpadom s plovila potrebno je obnoviti i modernizirati flotu brodova čistača, kao i osigurati dostupnost usluga i opreme za operativno djelovanje, praćenje i analizu kvalitete mora, a osobito za intervencije u slučaju onečišćenja mora velikih razmjera. Također, podržavat će se aktivnosti kojima se smanjuje negativan utjecaj velikog broja sidrišta na morsku floru i faunu (ekološki prihvatljiva sidrišta).

S ciljem očuvanja morskih i kopnenih staništa te prirodnih krajobraza, nužno je u dokumentima prostornog planiranja otočnih općina i gradova osigurati mehanizme zaštite otočnog krajolika uz učinkovit nadzor i funkcionalno uklanjanje ilegalnih građevina te saniranje kontaminiranih područja na otocima. Posebno je važno ojačati svijest nositelja izvršne i predstavničke vlasti, ali i cjelokupnog stanovništva o kulturi građenja koja će poštovati i očuvati vrijednosti otočnih prostora te spriječiti njihovo daljnje obezvređivanje.

Mjera 2: Jačanje spremnosti i otpornosti otoka na prirodne nepogode i utjecaj klimatskih promjena

Zbog sve učestalijih prirodnih nepogoda na otocima, koje nastaju kao posljedica utjecaja klimatskih promjena, te rizika kojima je izloženo područje Dubrovačko-neretvanske županije (navedenima u Procjeni rizika od velikih nesreća za područje Dubrovačko-neretvanske županije) nužna su ulaganja u provedbu mjera kako bi se izbjegle posljedice na zdravlje i sigurnost ljudi, gospodarstvo, okoliš te društvo u cjelini.

Mjera se odnosi na evidentiranje stanja zelene infrastrukture na otocima, donošenje podloga i programa za poboljšanje stanja, pripremu projektnih prijedloga te provedbu ulaganja kao što su: povećanje i uređenje zelenih površina (parkovi, drvoredi i sl.) i drugih javnih zelenih površina, izgradnja biciklističkih i pješačkih staza te zelenih parkirališta.

Također, podržavat će se informativno-edukacijske aktivnosti o klimatskim promjenama, mogućnostima prilagodbe te drugim povezanim temama.

Dobro opremljene i osposobljene operativne snage civilne zaštite i vatrogastva te daljnje unaprjeđenje suradnje i koordinacije relevantnih javnih službi i udruga ključni su ciljevi koji se žele ostvariti provedbom ove mjere. Najvažnije aktivnosti uključuju nabavku odgovarajuće opreme, izgradnju nedostajuće infrastrukture te primjenu novih tehnologija u intervencijama, odnosno u upravljanju rizicima.

Održivo upravljanje, očuvanje i korištenje otočnog prostora		Početna vrijednost	Ciljana vrijednost 2029.
Pokazatelji ostvarenja	RCO28 Područje obuhvaćeno mjerama zaštite od šumskih požara	0	22 773,33 ha
	RCO24 Ulaganja u nove ili poboljšane sustave za praćenje katastrofa, pripravnost, upozorenje i odgovor na njih u slučaju prirodnih katastrofa	0	933 333 €
	RCO26 Zelena infrastruktura izgrađena ili poboljšana za prilagodbu klimatskim promjenama	0	1,68 ha
Pokazatelji rezultata	RCR36 Stanovništvo koje ostvaruje koristi od mjera zaštite od šumskih požara	0	9893
	RCR37 Stanovništvo koje ostvaruje koristi od mjera zaštite od prirodnih katastrofa povezanih s klimatskim promjenama (osim poplava ili šumskih požara)	0	2427
	RSR 5.2.2. Stanovništvo koje ima pristup novoj ili poboljšanoj zelenoj infrastrukturi na otocima	0	6347
Ukupna planirana financijska sredstva za provedbu operacije		5 321 176,47 EUR	
Razvojne mjere	<p>Mjera 1. Unaprjeđenje zaštite i upravljanja prirodnim resursima i okolišem na otocima</p> <p>Svrha mjere: povećati ulaganja u zaštitu okoliša i prirode radi njihova očuvanja i održive upotrebe Rok provedbe mjere: 2029. Nadležnost za provedbu: DNŽ, JLS, javne ustanove</p> <p>Ukupno procijenjen trošak provedbe mjere: 2 380 000,00 EUR Izvor financiranja: ITP, PKK, NPOO, županijski proračun i sl.</p> <p>Mjera 2: Jačanje spremnosti i otpornosti otoka na prirodne nepogode i utjecaj klimatskih promjena</p> <p>Svrha mjere: ojačati otpornost otoka na prirodne nepogode i utjecaj klimatskih promjena Rok provedbe mjere: 2029. Nadležnost za provedbu: DNŽ, JLS, javne ustanove Ukupno procijenjen trošak provedbe mjere: 2 941 176,47 EUR</p> <p>Izvor financiranja: ITP, PKK, NPOO, županijski proračun i sl.</p>		

3.1.2. ITP Operacija 2: Unaprjeđenje poslovne i javne infrastrukture na otocima

Mjera 3: Unaprjeđenje poduzetničke infrastrukture na otocima

U ovom su dijelu prioritet daljnja ulaganja u jačanje poduzetničke infrastrukture na otocima s ciljem razvoja i diversifikacije otočnog gospodarstva, stvaranja povoljnih uvjeta za osnivanje i rad tvrtki na otocima i njihovu veću konkurentnost te međusobno povezivanje poduzetnika kao i uključivanje poduzetnika u regionalne lance vrijednosti (Plan za industrijsku tranziciju Jadranske Hrvatske). Posebno se žele ojačati ulaganja koja su usmjerena na povezivanje poslovnog i znanstveno-istraživačkog sektora kako bi se povećala dodana vrijednost ukupne proizvodnje na otocima.

Poticanje inovativnosti, ulaganja u poslovne zone, poduzetničke inkubatore i *co-working* prostore te u obrazovanje i umrežavanje poduzetnika, ključni su oblici pružanja potpore poduzetnicima. Posebna pažnja posvetit će se razvoju zadrukarstva, proizvođačkih organizacija, klastera i drugih oblika umrežavanja kojima se pozitivno utječe na transfer znanja među poduzetnicima te osnaživanje njihova tržišnog položaja.

Mjera 4: Unaprjeđenje javno-društvene infrastrukture na otocima

Cilj je ulaganja razvoj društvenih sadržaja koji doprinose jačanju lokalne otočne zajednice, promicanje zdravog načina života te stvaranju uvjeta za ostanak i naseljavanje stanovništva na otoke.

Mjera podrazumijeva ulaganja u javne prostore i objekte kojima se poboljšava kvaliteta življenja na otocima kao što su trgovci, ulice, sportsko-rekreacijska infrastruktura i druga infrastruktura otvorenog i zatvorenog tipa. Dodatno su planirana ulaganja u infrastrukturu za pružanje socijalnih usluga u zajednici i za djelovanje organizacija civilnog društva. Kod projekata povezanih s djelovanjem organizacija civilnog društva prioritet će biti one udruge koje zastupaju interese ranjivih skupina, odnosno doprinose smanjenju njihove socijalne isključenosti. Naglasak će biti stavljen na aktivnosti digitalizacije postojećih i uvođenja novih digitalnih javnih usluga, odnosno usluga koje pružaju organizacije civilnog društva. Prilikom ulaganja u objekte za pružanje javnih usluga u središtu će biti obnova zapuštenih, odnosno neiskorištenih postojećih objekata.

Unaprjeđenje poslovne i javne infrastrukture na otocima		Početna vrijednost	Ciljana vrijednost 2029.
Pokazatelji ostvarenja	RCO15 Kapacitet stvorene inkubacije	0	20 poduzeća
	RSO 5.2.1. Stvoreni ili regenerirani prostori na otocima	0	26 911 m ²
Pokazatelji rezultata	RCR18 MSP-ovi koji se koriste uslugama inkubatora jednu godinu nakon stvaranja inkubatora	0	10
	RSR 5.2.1. Stanovništvo koje ima pristup novoj ili poboljšanoj socijalnoj infrastrukturi	0	20 115
Ukupna planirana financijska sredstva za provedbu operacije	20 842 352,94 EUR		
Razvojne mjere	<p>Mjera 3: Unaprjeđenje poduzetničke infrastrukture na otocima Svrha mjere: stvoriti bolje uvjete za poslovanje poduzetnika, posebno onih koji se bave proizvodnim djelatnostima Rok provedbe mjere: 2029. Nadležnost za provedbu: DNŽ, JLS, javne ustanove Ukupno procijenjen trošak provedbe mjere: 3 321 176,47 EUR Izvor financiranja: ITP, PKK, NPOO, županijski proračun i sl.</p> <p>Mjera 4: Unaprjeđenje javno-društvene infrastrukture na otocima Svrha mjere: unaprijediti kvalitetu i dostupnost društvene infrastrukture na otocima Rok provedbe mjere: 2029. Nadležnost za provedbu: DNŽ, JLS, javne ustanove Ukupno procijenjen trošak provedbe mjere: 17 521 176,47 EUR Izvor financiranja: ITP, PKK, NPOO, županijski proračun i sl.</p>		

3.1.3. ITP Operacija 3: Valorizacija kulturne baštine i razvoj kulturnih usluga na otocima

Mjera 5: Valorizacija kulturne baštine i kulturnog krajolika na otocima

Kulturna baština na otocima u Dubrovačko-neretvanskoj županiji predstavlja znatan resurs lokalnog razvoja. Mogućnosti održive upotrebe kulturne baštine leže u potencijalu gospodarske valorizacije tipičnoga kulturnog krajolika na otocima koji još uvijek nije dovoljno iskorišten. Kulturna baština na otocima ima svoju ekonomsku sastavnicu, ali je, uz to, i sastavnica otočnog identiteta te ju je u tom smislu potrebno poticati u budućnosti.

Cilj je ulaganja očuvati i valorizirati zaštićenu i evidentiranu kulturnu baštinu, očuvati autentičnost običaja i cjelovitost jedinstvenih otočnih lokaliteta te poboljšati njihovu zastupljenost u turističkoj ponudi otoka. U okviru provedbe mjere planiraju se provesti različiti istraživački programi, izraditi krajobrazno-konzervatorske studije i planovi upravljanja zaštićenom i evidentiranom kulturnom baštinom i kulturnim krajolicima otočnog područja te pripremiti i provesti infrastrukturni i drugi projekti u funkciji revitalizacije, očuvanja, valorizacije i održive upotrebe kulturne baštine. Infrastrukturna ulaganja ključan su preduvjet za revitalizaciju, očuvanje, valorizaciju i predstavljanje lokalne kulturne baštine. Ona će, također, omogućiti razvoj novih kulturnih usluga, ali i veću uključenost lokalnog stanovništva u očuvanje tradicije i lokalnog identiteta, za što je potrebno raditi na jačanju svijesti lokalnog stanovništva. Posebno će se poticati očuvanje tradicionalnih umijeća, obrta i običaja koji su najizloženiji preobrazbi ili nestanku.

Nadalje, ulaganjima će se poticati procesi digitalizacije baštine te provoditi aktivnosti usmjerene na razvoj novih usluga temeljenih na digitalnim rješenjima. Posebno je važno pojačati valorizaciju dosad slabije upotrebljivanih kulturnih dobara u razvoju izvansezonske turističke ponude. U tom će se dijelu, između ostaloga, osigurati podrška projektima kojima se promiče upotreba kulturne baštine kao filmske scenografije za produkcije filmova čime će se dodatno doprinijeti razvoju kulturnog turizma kao i dodatnih proizvoda kulturnih/kreativnih industrija na otocima.

Valorizacija kulturne baštine i razvoj kulturnih usluga na otocima		Početna vrijednost	Ciljana vrijednost 2029.
Pokazatelji ostvarenja	RCO77 Broj kulturnih i turističkih lokacija za koje je primljena potpora	0	3
Pokazatelji rezultata	RRC77 Posjetitelji kulturnih i turističkih lokacija za koje je pripremljena potpora	0	15 867
Ukupna planirana financijska sredstva za provedbu operacije	4 841 176,47 EUR		
Razvojne mjere	<p>Mjera 5: Valorizacija kulturne baštine i kulturnog krajolika na otocima</p> <p>Svrha mjere: podržati aktivnosti koje doprinose očuvanju i valorizaciji kulturne baštine te ponudi kulturnih usluga na otocima</p> <p>Rok provedbe mjere: 2029.</p> <p>Nadležnost za provedbu: DNŽ, JLS, javne ustanove</p> <p>Ukupno procijenjen trošak provedbe mjere: 4 841 176,47 EUR</p> <p>Izvor financiranja: ITP, PKK, NPOO, županijski proračun i sl.</p>		

3.1.4. ITP Operacija 4: Poticanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energije

Mjera 6: Poticanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije

Ovom se mjerom planiraju poticati ulaganja u projekte energetske učinkovitosti i u kapacitete za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora. U području energetske učinkovitosti ciljevi su postizanje CO2 neutralnosti, proizvodnja energije na otocima na razini potrošnje ili većoj te osiguranje energetske obnove što većeg broja javnih zgrada, a posebno onih veće površine i tako smanjiti ispuštanje ugljikova dioksida zbog grijanja i hlađenja tih zgrada te poboljšati

uvjete rada i boravka korisnika. Posebno se želi poboljšati energetska obnova objekata zdravstvene infrastrukture. Na taj se način, osim ostvarivanja energetske ciljeve žele poboljšati uvjeti rada zdravstvenih djelatnika što je važno za ukupnu kvalitetu zdravstvenih usluga. Također, naročito su bitne inicijative i povezana istraživanja o upotrebi OIE-a usmjerena na postizanje samodostatnosti. Mjerom se posebno podržava primjena takozvanih pametnih rješenja u području energetske učinkovitosti koja se temelje na digitalnim tehnologijama. U tom pogledu posebno će se podržavati provedba tzv. demonstracijskih projekata koji mogu poslužiti kao primjeri uvođenja novih tehnologija u skladu s ciljevima zelene tranzicije. Također, mjera uključuje detaljno mapiranje potreba za energetsom obnovom, izradu projektno-tehničke dokumentacije te provedbu edukacijskih, promocijskih i informativnih aktivnosti.

Drugi je cilj mjere potaknuti ulaganja u povećanje proizvodnje energije iz obnovljivih izvora, pri čemu je naglasak na ulaganjima u postojeće javne objekte. Ulaganja u obnovljive izvore odnose se na neintegrirane solarne elektrane izvan građevinskog područja manjeg kapaciteta (do 10 MW), na ugradnju fotonaponskih panela na krovovima te na dizalice topline (posebno one temeljene na morskoj vodi). U tom je dijelu potrebno provesti detaljna mapiranja potencijalnih lokacija na otocima za proizvodnju energije iz OIE-a kao jedan od važnih preduvjeta za planiranje energetske tranzicije otoka.

S ciljem podizanja svijesti i obrazovanja poslovnih subjekata i stanovnika, poticat će se informativno-edukacijske aktivnosti o mogućnostima primjene energetske učinkovitijih rješenja i prednostima upotrebe obnovljivih izvora energije u proizvodnji energije te grijanju i hlađenju objekata. Veća uključenost lokalnog stanovništva u gradnju fotonaponskih i drugih elektrana manjeg kapaciteta posebno je važna. Stoga će se poticati sudjelovanje stanovništva u provedbi zajedničkih energetske projekata temeljenih na modelima skupnog financiranja.

Poticanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije		Početna vrijednost	Ciljana vrijednost 2029.
Pokazatelji ostvarenja	RCO19 Javne zgrade s poboljšanim energetskim svojstvima	0	11 666,67 m ²
Pokazatelji rezultata	RCR26 Godišnja potrošnja primarne energije	3500 MWh	2286,67 MWh
Ukupna planirana financijska sredstva za provedbu operacije	1 936 470,59 EUR		
Razvojne mjere	<p>Mjera 6: Poticanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije</p> <p>Svrha mjere: povećati ulaganja u energetske učinkovitost na otocima i ostvariti doprinos zelenoj tranziciji</p> <p>Rok provedbe mjere: 2029.</p> <p>Nadležnost za provedbu: DNŽ, JLS, javne ustanove</p> <p>Ukupno procijenjen trošak provedbe mjere: 1 936 470,59 EUR</p> <p>Izvor financiranja: ITP, PKK, NPOO, županijski proračun i sl.</p>		

Cjelovit prikaz područja ulaganja iz ITP programa prikazan je u tabličnom predlošku za izradu TS-a (PRILOG 1).

3.2. Ostala područja ulaganja važna za razvoj otoka

U ovom se dijelu razrađuju područja ulaganja koja su:

- a) ocijenjena kao posebno važna za budući održivi razvoj otoka
- b) koja nisu kao takva podržana ITP-om u dijelu koji se odnosi na otočni razvoj
- c) za koja je temeljem trenutno dostupnih informacija utvrđena mogućnost financiranja iz drugih nacionalnih programa (prije svega Program Konkurentnost i kohezija 2021. – 2027., Program Učinkoviti ljudski potencijali 2021. – 2027. i Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021. – 2026.).

Zbog nedostatka konkretnih informacija o mogućnostima financiranja za pojedina područja ulaganja, u nastavku su opisani ciljevi intervencija i planirane aktivnosti, ali bez provedbenih detalja poput izvora financiranja, roka provedbe i drugih.

3.2.1. Unaprjeđenje kvalitete i dostupnosti zdravstvenih, obrazovnih i socijalnih usluga na otocima

Cilj je mjere poboljšanjem i unaprjeđenjem postojećih modela pružanja usluga te razvojem novih izjednačiti dostupnost i kvalitetu zdravstvene zaštite te obrazovnih i socijalnih usluga u otočnim zajednicama u odnosu na kopno.

Poticat će se ulaganja u povećanje dostupnosti i kapacitete za pružanje zdravstvenih usluga na otocima, posebno jačanjem kapaciteta i opremljenosti domova zdravlja, laboratorija i izvanbolničke specijalističke zdravstvene zaštite, razvojem usluge telemedicine, unaprjeđenjem sustava hitne medicine te daljnjim razvojem ljekarničke mreže. Pružanje socijalnih usluga na otocima nužno je unaprijediti osiguravanjem institucionalnih kapaciteta i usluga te razvojem izvaninstitucionalnih usluga za starije i nemoćne osobe, djecu s teškoćama u razvoju i njihove obitelji te ostale socijalno osjetljive skupine za koje je nužno osigurati usluge na samom otoku. Za pružanje socijalnih usluga u otočnim zajednicama poticat će se rad i osnaživanje kapaciteta organizacija civilnog društva, posebno kao potporu deinstitucionalizaciji.

U području odgoja i obrazovanja poticat će se ulaganja u rekonstrukciju i proširenje postojećih dječjih vrtića, izgradnju novih vrtića i proširenje usluga. Potrebno je unaprijediti školsku infrastrukturu (uključujući sportsku) te omogućiti nesmetanu provedbu nastave na daljinu, kao i omogućiti uključivanje djece u programe produženog boravka te, u skladu s mogućnostima, prijelaz na cjelodnevnu nastavu. Poticat će se razvoj srednjoškolskih programa u skladu s potrebama na tržištu rada, programi cjeloživotnog učenja te stvaranje uvjeta za uspostavu znanstvenih radnih mjesta na otocima tamo gdje za to postoje objektivne mogućnosti.

Problem nedostatka kadrova u svim spomenutim područjima poticat će se ulaganjima u stambene programe te uvođenjem dodataka za rad zaposlenika u deficitarnim zanimanjima.

3.2.2. Poboljšanje otočne povezanosti

U dijelu cestovne infrastrukture cilj je nastaviti s projektima gradnje i modernizacije lokalnih, županijskih i državnih cesta na otocima. Premda se u prethodnom razdoblju u znatnoj mjeri poboljšala kvaliteta prometnica, potrebno je nastaviti s ulaganjima usmjerenima na kvalitetu kolnika i sigurnost cestovne infrastrukture. U cilju boljeg povezivanja Pelješca te otoka Korčule i Lastova s ostalim dijelovima Županije i Republike Hrvatske, planira se ostvarenje državne ceste Čvor Brijesta – trajektna luka Perna s obilaznicom Orebića, kao i ostvarenje projekta proširenja i nadogradnje luke Prigradica u Općini Blato.

Osim ulaganja u infrastrukturu, ključno je unaprijediti prometni model javnolinijskog prijevoza kojim će se poboljšati javni prijevoz na otocima i povezanost s Dubrovnikom kao županijskim centrom, a kako bi se osigurao pristup stanovnika manjih otočnih naselja i ruralnih područja radnim mjestima i drugim društvenim sadržajima.

Cilj je potaknuti razvoj zračnog prometa i izgradnju aerodroma na otočnom prostoru te aktiviranje hidroavionskog prijevoza stvaranjem nužnih uvjeta na lokalnoj i županijskoj razini za ostvarenje ulaganja. U pomorskom prijevozu cilj je osigurati nastavak ulaganja u razvoj luka, modernizaciju flote te potaknuti razvoj brodskih linija (povezanost otoka s kopnom i međuotočna povezanost), posebice brzobrodskih. Premda su ključne odluke o ulaganjima u brodski prijevoz u nadležnosti aktera izvan područja Županije, lokalna i županijska razina trebaju u okviru svojih mogućnosti osigurati da se ulaganja u konačnici ostvare.

Jedan je od razvojnih prioriteta DNŽ-a i razvoj komunalnih lučica namijenjenih domicilnom stanovništvu. Osim ulaganja u infrastrukturu, nužno je poboljšati postojeće modele upravljanja vezovima kako bi se postigli što veći pozitivni učinci na održivi razvoj obalnog područja te smanjio pritisak na prostor koji proizlazi iz gradnje nelegalnih vezova.

Neovisno o vidu prometa, provedbom pokusnih projekata temeljenih na digitalnim tehnologijama (koncept „mobilnost kao usluga“) i iskustvima drugih otoka cilj je potaknuti veću raznovrsnost i dostupnost prijevoza na otocima. Horizontalni cilj za sva područja prijevoza jest smanjenje negativnih učinaka na okoliš kroz elektrifikaciju prijevoza i druga rješenja.

Slika 20: Pelješki most Izvor: DNŽ

3.2.3. Unaprjeđenje sustava održivog gospodarenja vodama i otpadom

U ovom području podržat će se ulaganja u sustave gospodarenja vodama i otpadom na otocima s ciljem razvoja digitaliziranih i energetske racionalnih sustava vodoopskrbe i odvodnje. Financirat će se izgradnja i obnova sustava javne vodoopskrbe, javne odvodnje i pročišćavanje komunalnih otpadnih voda. Poticat će se ulaganja u sanitarnu zaštitu izvorišta koja se upotrebljavaju za vodoopskrbu, u rekonstrukcije i dogradnje vodoopskrbne mreže, povezivanje vodoopskrbnih sustava, pametne sustave za smanjenje gubitka vode u vodoopskrbi i unaprjeđenje sustava monitoringa te alternativne i inovativne sustave opskrbe vodom, posebice one koji se temelje na upotrebi energije iz obnovljivih izvora. Nadalje, podržat će se ulaganja u sustave odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda u cilju zaštite podzemnih voda i morskog okoliša, s mogućnošću ponovne upotrebe tretiranih otpadnih voda.

Financirat će se aktivnosti kojima se utječe na smanjenje količina odloženog otpada i ubrzanje prijelaza na kružno gospodarenje otpadom. Ključna aktivnost odnosi se na gradnju prateće infrastrukture županijskog centra za gospodarenje otpadom, sanaciju odlagališta otpada te prilagodbu postojeće ili izgradnju nove lučke infrastrukture za prihvat plovila kojima se razvrstava i otprema otpad s otoka. Poticat će se projekti prikupljanja i zbrinjavanja morskog otpada primjenom okolišno prihvatljivih praksi, inovativni projekti za sprječavanje nastanka otpada kao i projekti primjene suvremenih i inovativnih tehnologija i rješenja na otocima kojima se tretira biorazgradivi otpad i nastavlja upotrebljavati te aktivnosti osvježavanja i informiranja stanovništva.

3.2.4. Jačanje konkurentnosti otočnog gospodarstva

Osim planiranih ulaganja iz ITP-a u poslovnu infrastrukturu, nastaviti će se provedba programa namijenjenih jačanju poduzetništva i diversifikaciji gospodarstva, a čiji su nositelji Dubrovačko-neretvanska županija i jedinice lokalne samouprave na otocima. Provedbom programa posebno će se poticati razvoj neturističkih djelatnosti kako bi se smanjio dominantan utjecaj turizma na ukupnu gospodarsku aktivnost. Istodobno se želi iskoristiti iznimno veliki razvojni potencijal turizma da bi se ojačao razvoj drugih djelatnosti koje su u većoj ili manjoj mjeri povezane s turizmom (brodogradnja, građevinarstvo, pomorstvo, promet, kulturne i kreativne djelatnosti, poljoprivreda i ribarstvo).

Širom primjenom različitih IKT rješenja u poslovanju poduzetnika posebno će se poticati modernizacija tradicionalnih djelatnosti poput ribarstva, uljarstva, vinarstva i drugih. Istaknuta razvojna potreba na otocima DNŽ-a je i pristup vodi za navodnjavanje stoga će se poticati ulaganja u suvremene sustave za navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta. U sektoru ribarstva posebno će se promicati koncepti koji donose veću održivost poslovanja te očuvanje morskih resursa. Osigurati će se potpore za brendiranje otočnih proizvoda i usluga koje će poboljšati njihovu tržišnu prepoznatljivost. Osim osiguranja podrške u stjecanju oznaka kvalitete, planiraju se dodatna ulaganja u predstavljanje kvalitetnih lokalnih proizvoda na domaćem i inozemnim tržištima.

U području turizma planira se pružiti podrška projektima kojima se osnažuju selektivni oblici turizma kojima se produljuje turistička sezona i ostvaruje veća dodana vrijednost samog sektora. Zdravstveni, sportski, nautički, ekoturizam, seoski turizam, promatranje ptica, cikloturizam, lovni i ribolovni te robinzonski turizam samo su neka od područja u kojima postoji izniman potencijal razvoja turističke ponude na otocima i za koje će se osigurati potpora u pripremi i provedbi projekata. Ulaganjima u bolje upravljanje otocima kao turističkim destinacijama želi se spriječiti pojava prekomjernog turizma u kojem turizam donosi dugoročno negativne učinke na kvalitetu življenja lokalnog stanovništva, prije svega zbog prevelike opterećenosti javnih površina i javne infrastrukture, bilo da je riječ o plažama, trgovima ili komunalnoj infrastrukturi. Najvažniji su smanjenje sezonalnosti postojećeg modela turizma, bolje brendiranje otoka te planiranje i aktivno upravljanje takozvanim prihvatnim kapacitetom pojedinih lokacija kada je riječ o turističkim aktivnostima. Planiraju se sustavno podržavati aktivnosti kojima se aktiviraju prostori koji nisu turistički opterećeni. Želi se podržati razvoj novih marketinških koncepata usklađenih sa Strateškim marketinškim i operativnim planom hrvatskog turizma. Povezivanje i međusobna suradnja turističkih zajednica na lokalnoj razini važan je preduvjet za ostvarenje širih učinaka provedbenih aktivnosti.

Za sve inicijative i projekte naglašavat će se potreba usklađivanja s ciljevima digitalne i zelene tranzicije gospodarstva na što veću dobrobit lokalne zajednice. Poticaji i regulativni uvjeti koje propisuje nacionalna razina ključni su instrumenti poticanja tvrtki da u što većoj mjeri digitaliziraju svoje poslovanje, poboljšaju svoju energetska učinkovitost te povećaju upotrebu obnovljivih izvora energije. Županijska i lokalna razina upotrebljavat će sve mehanizme koji su joj na raspolaganju za dodatnu potporu i pomoć poduzetnicima u ostvarenju ciljeva digitalne i zelene tranzicije.

3.2.5. Unaprjeđenje IKT infrastrukture na otocima i digitalizacija javnih usluga

Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021. – 2026. predviđa financiranje ulaganja u razvoj infrastrukture širokopojasnog pristupa na područjima u kojima ne postoji dostatan komercijalni interes za ulaganja. S obzirom na izrazito nisku dostupnost širokopojasnog pristupa na otocima i Pelješcu, kao i nedostatan komercijalni interes za ulaganja, potrebno je nastaviti s razradom projekata kojima se potiču takva ulaganja. Posebno je važno osigurati ostvarenje pripremljenog projekta razvoja širokopojasne infrastrukture čiji je nositelj Grad Korčula. Pritom je potrebno voditi se iskustvima već provedenog ulaganja za područje Dubrovnika i drugih područja u RH te, u skladu s tim, što učinkovitije pristupiti provedbi ulaganja. Za razvoj širokopojasne infrastrukture važno je povećati kapacitete podmorskih kabela s optičkom infrastrukturom prema otocima pa se u tom dijelu trebaju intenzivirati koordinacijske aktivnosti s operatorima i relevantnim nacionalnim tijelima s ciljem razrade modela financiranja ulaganja.

Otoke obilježavaju nedovoljna razina digitalizacije javnih usluga, nedostatak korisničkog iskustva u digitalnim uslugama i slaba svijest o važnosti upotrebe podataka za potrebe javnog upravljanja. Stoga je potrebno poticati aktivnosti uvođenja digitalnih tehnologija u javnu upravu kako bi se racionaliziralo upravljanje javnim resursima te unaprijedila kvaliteta javnih usluga otočnom stanovništvu.

4. Opis integriranog pristupa rješavanju utvrđenih razvojnih potreba i potencijala područja

Svrha je primjene integriranog pristupa u rješavanju utvrđenih potreba i potencijala otoka DNŽ-a polučiti dodatne pozitivne učinke na razvoj samih otoka u odnosu na uobičajeni pristup u kojem nositelji ulaganja individualno planiraju ulaganja ne vodeći dovoljno računa o postizanju sinergijskih učinaka koji proizlaze iz povezanih ulaganja u različitim sektorima kao i iz ulaganja koja povezuju više lokacija i nositelja projekata. Povezivanje i suradnja različitih dionika posebno su važni u slučaju otočnog prostora koji je podijeljen na više administrativnih jedinica, što često može biti velika prepreka u cjelovitom sagledavanju potrebe pojedinog otoka.

Dimenzije integriranog pristupa

Integrirani pristup u slučaju Teritorijalne strategije podrazumijeva nekoliko važnih dimenzija za postizanje dodatnih/sinergijskih učinaka ulaganja:

- integrirani pristup u fazi razrade projektnih prijedloga
- sinergijski učinci upotrebom različitih financijskih izvora
- sinergijski učinci u fazi provedbe projektnih prijedloga.

Integrirani pristup u procesu razrade projektnih prijedloga ima za cilj promicati projektne ideje koje:

- imaju važne sinergijske učinke temeljem povezivanja ulaganja u različitim tematskim područjima. (Npr. *obnova kulturne baštine koja doprinosi jačanju poduzetništva na otocima ili poboljšanje očuvanja prirodnog prostora putem novih aplikativnih rješenja temeljenih na digitalnim tehnologijama.*)

Također, u svim područjima promicat će se doprinos ulaganja ostvarenju ciljeva digitalne i zelene tranzicije kao horizontalno važnoga strateškog cilja.

- imaju pozitivne međuteritorijalne učinke (učinke projekata na više lokalnih jedinica, odnosno na više otoka)
- osiguravaju uključenost većeg broja dionika u provedbene aktivnosti (po mogućnosti iz različitih područja tipa JLS, civilno društvo, poduzetništvo, ali i vertikalno na način da se povezuju sudionici s lokalne, županijske, nacionalne i međunarodne razine).

U prethodnim poglavljima opisane su razvojne potrebe i potencijali te ključna područja ulaganja. Riječ je o područjima među kojima postoji niz poveznica koje predstavljaju važan potencijal za ostvarenje različitih sinergijskih učinaka. Prije svega, važno je naglasiti kako će se kod svih aktivnosti posebno voditi računa o ostvarenju pozitivnog utjecaja na okoliš i klimu. Za područja ulaganja koja se odnose na operaciju 1 *Održivo upravljanje, očuvanje i korištenje otočnog prostora* i 4 *Poticanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije na otocima* to je samo po sebi razumljivo obzirom na sadržaj ulaganja. Ovim dvjema operacijama doprinjet će se postizanju održivog razvoja otoka putem zaštite okoliša, smanjenja negativnog utjecaja na klimu te upotrebe obnovljivih izvora energije za dugoročno očuvanje otočnog prostora. Poticat će se aktivnosti odgovorne upotrebe prirodnih resursa na otocima kako bi se osigurala njihova dugoročna održivost i smanjilo ljudsko djelovanje, npr. ekološki prihvatljivi načini poljoprivrede, ribolova i drugih gospodarskih aktivnosti koje ne ugrožavaju ekosustave otoka kao i učinkovita upotreba vode, pravilno zbrinjavanje otpada i smanjenje onečišćenja.

Kroz održivo prostornu planiranje će se spriječiti nekontrolirana urbanizacija i definirati i zaštititi područja visoke ekološke vrijednosti, uključujući staništa divlje flore i faune, prirodne obalne zone i krajolici.

Poticanjem ulaganja u projekte energetske učinkovitosti, npr. obnova većeg broja javnih zgrada uz primjenu pametnih rješenja i uvođenjem digitalnih tehnologija i ulaganjem u kapacitete za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora poput solarnih, vjetroenergetskih, hidroenergetskih sustava i drugih održivih tehnologija za proizvodnju električne energije težit će se postizanju CO₂ neutralnosti, te proizvodnji energije na otocima na jednakoj razini ili većoj od potrošnje. Također, informativno-edukacijskim aktivnostima podići će se svijest stanovnika o mogućnostima primjene energetske učinkovitijih rješenja i prednostima upotrebe obnovljivih izvora energije pri samoj proizvodnji energije te grijanju i hlađenju objekata.

Za područja ulaganja koja se odnose na operaciju 2 *Unaprjeđenje poslovne i javne infrastrukture na otocima* i 3 *Valorizacija kulturne baštine i razvoj kulturnih usluga na otocima* poveznica s okolišno/klimatskom dimenzijom ostvarit će se osiguranjem usklađenosti ulaganja s načelom „ne nanosi znatnu štetu“ (engl. *do no significant harm* –

DNSH). Cilj navedenih ulaganja je razvoj gospodarskih i društvenih sadržaja koji doprinose jačanju lokalne otočne zajednice, promicanju zdravog načina života te stvaranju uvjeta za ostanak i naseljavanje stanovništva na otoke. Poticanjem inovativnosti, ulaganjem u poslovne zone, poduzetničke inkubatore i *co-working* prostore te obrazovanje i umrežavanje poduzetnika, pružit će se potpora poduzetnicima i posvetiti posebna pažnja razvoju zadrugarstva i drugih oblika umrežavanja kojima se pozitivno utječe na prijenos znanja među poduzetnicima te osnaživanje njihova tržišnog položaja. Ulaganjem u društvenu i socijalnu infrastrukturu ojačat će se otočna zajednica te doprinijeti što manjoj socijalnoj isključenosti ranjivih skupina. Osim navedenog, ulaganja u zelenu infrastrukturu kao što su šetnice, trgovi, parkovi i sl. imat će pozitivan učinak na komunalni standard, ali i zadovoljstvo, odnosno koheziju lokalnih stanovnika zahvaljujući novim mogućnostima za fizičke aktivnosti na otvorenom te za međusobna druženja.

Drugi važan segment o kojem će se horizontalno voditi računa u svim područjima ulaganja jest upotreba digitalnih tehnologija. Bez obzira na to je li riječ o zaštiti prirode, društvenoj infrastrukturi, socijalnim uslugama ili energetske učinkovitosti, primjena digitalnih tehnologija može doprinijeti boljim rezultatima ulaganja te njihovoj većoj dostupnosti za korisnike. Posebno je važna mogućnost primjene digitalnih tehnologija u područjima ulaganja koja su prioritet za ITP kao što su energetska učinkovitost, prilagodba klimatskim promjenama, zaštita okoliša, kulturna baština, edukacijske aktivnosti i dr. U slučaju upravnih područja gdje županijske institucije imaju nadležnosti poput zdravstvene zaštite, socijalne skrbi, lučke infrastrukture i dr. bit će važno osigurati kvalitetnu suradnju između lokalnih dionika i dionika na županijskoj razini. Ključan preduvjet za jaču primjenu digitalnih tehnologija jest daljnji razvoj širokopojsnog pristupa internetu, odnosno ulaganja u poboljšanje brzine prijenosa podataka.

Kada je riječ o ekonomskim poveznicama budućih ulaganja, osim ulaganja koja se izravno odnose na potrebe poduzetništva (u okviru ITP Operacije 2), važne ekonomske koristi za lokalne zajednice očekuju se kod ulaganja koja se odnose na održivo upravljanje i valorizaciju prirodne i kulturne baštine. Iznimno bogatstvo prirodne i kulturne baštine na otocima i Pelješcu predstavlja velik ekonomski potencijal za buduću razvoj. Ulaganja u parkove, šetnice, zaštićene kulturne objekte izravno jačaju turističku atrakcijsku osnovicu, odnosno ukupne turističke konkurentnosti lokacija koje su predmet ulaganja. Pojedini dionici s područja DNŽ-a imaju bogato iskustvo ulaganja u prirodnu i kulturnu baštinu i razvoj povezanih turističkih usluga što predstavlja dobar zalag za nova ulaganja temeljena na integriranom pristupu. Uspješno provedeni projekti poput ADRIATIC-ROUTE FOR THEMATIC TOURISM, HIKING EUROPE te WELL-O-LIVE [1] dobar su primjer razvoja turističkih proizvoda temeljenih na prirodnoj i kulturnoj baštini. Što se tiče socijalnih poveznica planiranih ulaganja, one će biti najviše vidljive u mogućnostima nadogradnje infrastrukturnih ulaganja s ulaganjima kojima je cilj ojačati kapacitete različitih dionika za upotrebu infrastrukture te razviti nove usluge koje će se pružati na lokacijama koje su predmet infrastrukturnih ulaganja. U tu će se svrhu posebna pažnja posvetiti upotrebi sredstava iz programa Učinkoviti ljudski potencijali 2021. – 2027. (ULJP). Najveće mogućnosti za komplementarna ulaganja iz ESF+ fonda pružaju se u području unaprjeđenja javne infrastrukture te valorizacije kulturne baštine i razvoja kulturnih usluga. To su ulaganja iz ESF+ kojima se podržava razvoj socijalnih usluga, jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva te smanjenje rizika od socijalne isključenosti. Pritom će se promicati ulaganja u već postojeće objekte kako bi se što veći broj trenutno zapuštenih objekata stavio u punu funkciju.

S ciljem jačanja doprinosa projektnih prijedloga integriranom pristupu razvoju otoka, Jedinica za provedbu TS-a organizirat će posebne radionice s otočnim partnerstvom i drugim relevantnim dionicima s ciljem utvrđivanja projektnih ideja i prijedloga koji nadilaze administrativne granice pojedinih JLS-ova i zadovoljavaju potrebe cijelog otočnog prostora. Osim toga, na radionicama će se razraditi projektne ideje koje povezuju potrebe više otoka i tako daju doprinos međuotočnoj suradnji. Jedinica za provedbu osigurat će relevantne primjere uspješnih projekata koji se odnose na potrebe više jedinica lokalne samouprave i naučene lekcije kako bi svi dionici mogli dobiti što jasniju sliku o prednostima i izazovima koje takvi projekti donose.

Kada je riječ o komplementarnim izvorima financiranja za otoke, u slučaju Programa Konkurentnost i kohezija 2021. – 2027. (PKK), mogućnosti za financiranje komplementarnih ulaganja posebno su vidljive kod prioriteta *Promicanje energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije, prilagodbe na klimatske promjene, sprječavanje rizika, zaštita okoliša i održivosti resursa*. Navedenim prioritetom planira se financiranje većeg broja aktivnosti od interesa za lokalne zajednice kao što su energetska i sveobuhvatna obnova zgrada, razvoj kružnog gospodarstva, podrška u izradi procjena rizika od katastrofa i klimatskih promjena i podizanju otpornosti na katastrofe, kao i u financiranju rješenja kojima će se jačati otpornost na klimatske promjene te brojne druge aktivnosti. Također, vrlo će važna biti ulaganja iz PKK-a kojima je cilj jačanje uloge kulture i održivog turizma u gospodarskom razvoju, a koja predviđaju cijeli niz mogućnosti ulaganja u kulturnu i turističku infrastrukturu. Isto tako, očekuje se da će ulaganja iz Nacionalnog programa oporavka i otpornosti (NPOO) imati vrlo važnu ulogu kada je riječ o javnoj turističkoj infrastrukturi,

energetskoj obnovi te okolišnoj infrastrukturi. U slučaju ulaganja u području poljoprivrede i ruralnog razvoja, očekuje se financijska potpora za daljnja ulaganja u razvoj ključnih poljoprivrednih grana na otocima kao što su vinarstvo, maslinarstvo, akvakultura i ribarstvo te ostala područja obrađena u analizi razvojnih potreba i potencijala. Spomenuta su ulaganja ujedno važan oblik jačanja turističke ponude s obzirom na to da su turisti izrazito važan segment potrošača lokalnih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda kada je riječ o otocima i poluotoku Pelješcu. U tom se dijelu također očekuju sinergijski učinci između korisnika Programa ruralnog razvoja i planiranih ulaganja u gradnju poduzetničke infrastrukture putem ITP-a, a koja će omogućiti razvoj novih tvrtki, uključujući i tvrtke koje se bave preradom poljoprivrednih proizvoda.

Kao što je naznačeno u trećem poglavlju teritorijalna strategija obuhvaća i druga područja osim onih koja izravno doprinose operacijama ITP-a. Riječ je o području zdravstvene zaštite, obrazovanja i socijalnih usluga, prometnoj povezanosti, gospodarenju vodama i otpadom, jačanju konkurentnosti gospodarstva (aktivnosti koje nisu pokriven operacijom 2) te digitalnoj infrastrukturi i uslugama. Za ulaganja u tim područjima primjenjivat će se svi raspoloživi nacionalni i EU-ovi izvori financiranja. S obzirom na visinu dostupnih sredstava kao i uvjete financiranja prihvatljivih troškova očekuje se da će najvažniji izvor financiranje, osim ITP-a, biti PKK te NPOO.

Treća važna dimenzija integriranog pristupa odnosi se na fazu provedbe u kojoj će Jedinica za provedbu TS-a koju je uspostavila Dubrovačko-neretvanska županija pažljivo pratiti i podupirati dionike na lokalnoj i županijskoj razini s ciljem praćenja ostvarenja sinergijskih učinaka financiranih projekata. Naime, integriranost projektnih prijedloga u fazi provedbe obično se susreće s ograničenjima jasne raspodjele financijske i druge odgovornosti među dionicima uključenima u provedbu projektnih prijedloga, a koja mogu smanjiti potencijal za usklađeno djelovanje dionika. Izazovi učinkovite provedbe koje donose projekti s većim brojem dionika nisu zanemarivi i stoga je potrebno kontinuirano jačati koordinacijske kapacitete na lokalnoj razini. U tom će dijelu Jedinica za provedbu TS-a po potrebi djelovati i kao izvor znanja i podrške lokalnim dionicima za provedbu složenijih projektnih prijedloga koji obično uključuju više dionika, odnosno koji se odvijaju na više lokacija/otoka te imaju veći potencijal za primjenu integriranog pristupa. Jedinica za provedbu TS-a redovitom će koordinacijom i izvještajima za otočno partnerstvo te širu javnost osiguravati što veću razinu informiranosti o procesu provedbe Teritorijalne strategije i rezultatima pojedinih projekata. Na taj će se način poduprijeti širenje znanja i primjera dobre prakse u pripremi i provedbi integriranih projekata otočnog razvoja.

Ključni čimbenici za uspjeh integriranog pristupa

Za uspjeh integriranog pristupa ključno je pravodobno započinjanje međuresorne i međuteritorijalne suradnje, što podrazumijeva suradnju različitih dionika još u fazi konceptualizacije projektnih prijedloga. Među nositeljima projektnih prijedloga još uvijek postoji izraženi manjak tradicije lokalnih aktera u pripremi zajedničkih projektnih prijedloga koji usporava razradu novih projektnih ideja. Administrativna podjela na veći broj lokalnih jedinica posebno je otežavajući čimbenik za primjenu integriranog pristupa. Pitanje integriranog pristupa u kontekstu međuteritorijalne suradnje posebno je važno za Korčulu i Pelješac s obzirom na njihovu administrativnu podjelu na veći broj lokalnih jedinica, što može otežati usklađeno planiranje projektnih aktivnosti. Stoga će biti važno stalno promicati projektne prijedloge koji osiguravaju što bolju razinu „pokrivenosti“ ukupnih potreba na razini otoka (odnosno Pelješca) kako bi se na taj način umanjila ograničenja za primjenu cjelovitih rješenja koja proizlaze iz njihove administrativne podjele. Za promicanje cjelovitih rješenja ključnu će ulogu imati Jedinica za provedbu TS-a u skladu s prethodno opisanim načinom djelovanja Jedinice. Suradnja dionika iz različitih jedinica lokalne samouprave bit će posebno važna u područjima kao što je poduzetnička infrastruktura, komunalna infrastruktura, biciklistička infrastruktura te u drugim oblicima infrastrukture gdje je pitanje usklađenog pristupa svih JLS-ova važan čimbenik za ukupnu funkcionalnost i racionalnost ulaganja. Također, posebno će se voditi računa o podržavanju projektnih prijedloga koji pokrivaju potrebe više otoka kako bi se snažnije potaknula međuotočna suradnja. U tom se dijelu očekuje važan doprinos otočnog partnerstva u čijem radu sudjeluju predstavnici svih otoka te Pelješca. Međusobni dijalog članova otočnog partnerstva potaknut će poboljšanje postojećih i razradu novih projektnih ideja koje pokrivaju zajedničke potrebe više otoka, jačajući time povezanost i koheziju između otoka.

Potrebno je naglasiti vrlo veliku važnost pojedinih kapitalnih projekata za jačanje niza povezanih aktivnosti u drugim sektorima. Primjerice, projekt modernizacije specijalne bolnice Kalos u Veloj Luci potaknut će cijeli niz povezanih aktivnosti u različitim sektorima, od turizma, prijevoza do socijalnih usluga na širem području otoka Korčule. Premda je potencijal za ostvarenje tako velikih projekata na otocima donekle ograničen (s obzirom na ukupnu populaciju otočana), on svakako postoji i potrebno ga je neprestano razvijati.

Primjena integriranog pristupa snažno će se poticati samim postupkom odabira projekata u okviru ITP-a, s obzirom na to da će dodatne bodove ostvariti upravo oni projekti koji doprinose većem broju pokazatelja ITP-a te projekti koji pokrivaju potrebe više jedinica lokalne samouprave. Na taj će način prijavitelji projekta biti dodatno stimulirani da prijave projektne prijedloge koje u što većoj mjeri odražavaju koncept integriranog pristupa.

Dosadašnja iskustva s provedbom integriranih projekata kao što je primjer projekta „Ruralna poučna, kulturno-etnografska turistička atrakcija“ financiranog Operativnim programom Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020. pokazuju da je riječ o složenim projektima koji s jedne strane osiguravaju vrlo velike sinergijske učinke na više lokacija u Županiji, ali istodobno traže snažne koordinacijske kapacitete kao i vrlo visoku razinu financijske i operativne odgovornosti uključenih partnera za postizanje punih sinergijskih potencijala. Stoga će razvoj uistinu integriranih projekata biti dugoročan proces koji će zahtijevati stalan proces učenja i podrške lokalnim dionicima s različitih razina, uključujući i nacionalnu razinu.

Primjer integriranog projekta:

RURALNA POUČNA, KULTURNO-ETNOGRAFSKA TURISTIČKA ATRAKCIJA (OPKK 2014.-2020)

Radi se o integriranom razvojnom programu temeljenom na obnovi kulturne baštine, kojim se doprinijelo stvaranju integralne kulturno-turističke destinacije koja uključuje pojedina ruralna i udaljena područja županije, povezana u jedinstveni turistički proizvod. Projekt obuhvaća aktivnosti od obnove kulturnih dobara do digitalnog pristupa kulturnoj baštini. Projekt uključuje ukupno 12 partnera. U Gradu Korčuli provedena je obnova vrijednog kulturnog dobra, palače Ismaeli-Gabrielis u kojoj je smješten Muzej grada Korčule, u Dubrovačkom primorju projektom je osigurana obnova župne kuće u kojoj je uspostavljena Zavičajna kuća Dubrovačkog primorja, u Smokvici se izgradio Muzej zlata i srebra Smokvice, a na Mljetu obnovio Austrijski put i uspostavila se tematska staza Babinog polja. Korčulanska razvojna agencija KORA provela je istraživanje o životu u staroj gradskoj jezgri Korčule te potencijalima njezinog razvoja. Sveučilište u Dubrovniku provelo je istraživanje s ciljem stvaranja novog turističkog proizvoda te provelo edukacije za dionike u turizmu. Hrvatski restauratorski zavod kroz projekt je opremio laboratorij za konzervatorsko-restauratorska istraživanja u ljetnikovca Stay te proveo istraživanja na kulturnim dobrima uključenim u projekt. Uspostavom znanstvenog laboratorija specijaliziranog za istraživanja koja prethode radovima obnove umjetnine, stvoreni su preduvjeti za daljnji razvoj konzervatorsko-restauratorske djelatnosti koja je baza za očuvanje kulturne baštine.

Slika 21: Renovirani muzej
grada Korčule
Izvor; Muzej grada Korčule

Dugoročni učinci primjene integriranog pristupa na razvoj otoka u DNŽ-u mogu se podijeliti u dva dijela. Prvi se odnosi na konkretne učinke u obliku realiziranih projekata. Temeljem odluke MRRFEU-a DNŽ ima na raspolaganju 28 milijuna eura za financiranje provedbe Teritorijalne strategije do kraja 2029. godine. Kada se tom iznosu doda vlastito učešće koje će nositelji projekata morati osigurati, može se ocijeniti da su u pitanju velika sredstva koja će omogućiti financiranje većeg broja razvojnih projekata s ciljem podupiranja održivog i integriranog razvoja otoka te poluotoka Pelješca. Drugi dio u kojem se mogu očekivati važni dugoročni učinci odnosi se na jačanje međusobne suradnje dionika, širenja znanja i iskustva te boljeg planiranja projektnih prijedloga. ITP je instrument koji izravno potiče integrirani pristup planiranju i provedbi projektnih prijedloga i samim time predstavlja izvrstan poticaj za poboljšanje suradnje između JLS-ova međusobno, ali i između JLS-ova i drugih važnih razvojnih dionika.¹

¹ <https://rural-dubrovnik-neretva.hr/hr/tematske-staze>
<https://www.dunea.hr/en/our-projects/255-hiking-europe>
<https://www.dunea.hr/nasi-projekti/258-well-o-live>

5. Opis sudjelovanja partnera u pripremi Teritorijalne strategije

Člankom 8. CPR-a propisana je obveza provođenja sveobuhvatnog partnerstva i višerazinskog upravljanja u skladu s institucionalnim i pravnim okvirom države, u tu svrhu 13. siječnja 2023. godine Dubrovačko-neretvanska županija osniva radnu skupinu/otočno partnerstvo za izradu Teritorijalne strategije razvoja otoka DNŽ-a. Zbog osiguravanja *bottom-up* pristupa rješavanju lokalnih problema u sastav radne skupine/otočnog partnerstva uključeni su predstavnici regionalne samouprave, lokalne samouprave, akademske zajednice, gospodarski i socijalni partneri i organizacije civilnog društva s područja otoka DNŽ-a koji su u postupku izrade TS-a doprinijeli strateškom planiranju razvoja otoka utvrđivanjem zajedničkih prioriteta te odabirom područja ulaganja u okviru TS-a. Vodeći računa o stručnosti članova te o njihovoj ravnomjernoj zastupljenosti po svim temama odabrani su oni članovi koji su upoznati s potrebama i potencijalima otočnog područja te raspolažu znanjem i praktičnim iskustvom u projektima i inicijativama usmjerenima prema razvoju otoka. Svoj doprinos izradi dokumenta dali su i predstavnici Uprave za otoke iz Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU-a (MRRFEU) koji su pratili cjelokupan proces izrade dokumenta, predstavili ITP program te sudjelovali u postupku provjere usklađenosti dokumenta s metodologijom izrade i doprinosa ciljevima ITP-a.

U prvoj polovini 2023. godine održane su 3 radionice radne skupine/otočnog partnerstva i *online* konzultacije u organizaciji Dubrovačko-neretvanske županije, nositelja izrade TS-a i Regionalne razvojne agencije Dubrovačko-neretvanske županije – DUNEA zadužene za administrativne i stručne poslove organizacije rada te informiranja i izvješćivanja članova o statusu izrade dokumenta. Operativno djelovanje radne skupine/otočnog partnerstva, uloge pojedinih članova i postupak donošenja odluka uređeni su Poslovníkom o radu koji je usvojen na prvoj konstituirajućoj sjednici 30. siječnja 2023. godine u Orebiću. Najvažniji elementi koje predviđa Poslovník o radu su otvorena komunikacija, uvažavanje mišljenja, uključivanje svih članova u sve procese rada od samog početka izrade dokumenta, promicanje suradnje i timskog rada te poštovanje načela konsenzusa, jednakosti i transparentnosti. Na istoj sjednici, osim potvrde članova otočnog partnerstva, jednoglasno su izabrani predsjednik i zamjenica radne skupine/otočnog partnerstva te je Uprava za otoke Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU-a predstavila ITP program i daljnje korake u izradi Teritorijalnih strategija razvoja otoka za sve županije Jadranske Hrvatske.

Druga radionica radne skupine/otočnog partnerstva održana je 14. travnja 2023. godine na otoku Korčuli na kojoj je uz izlaganje predstavnika MRRFEU-a predstavljen prošireni nacrt dokumenta s osvrtom na prethodne aktivnosti i napredak u radu. Tijekom *online* konzultacija i prethodnih radionica zaprimljeni su komentari i prijedlozi od 12 članova radne skupine/otočnog partnerstva na nacrt dokumenta vezani uz poticanje poduzetničkog okruženja, razvoj poslovnih zona, prelazak na ekološki prihvatljiva prijevozna rješenja, komunalne vezove i ekološka sidrišta, zračni prijevoz, proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, alternativne sustave opskrbe vodom, revitalizaciju kulturne baštine, indeks razvijenosti, razvoj održivog turizma, otočnu poljoprivredu i dr. Izrađivači su analizirali sve zaprimljene komentare s ciljem identifikacije ključnih pitanja i usuglašavanja zajedničkih stavova, te su ih nakon obrade integrirali u konačan prijedlog dokumenta.

S ciljem praćenja napretka, evidentiranja ključnih informacija, rasprave, odluka i akcijskih koraka nakon svake pojedinačne radionice članovima su dostavljeni zapisnici kako bi imali pristup informacijama i mogli provjeriti točnost zabilježenog. Konačan nacrt TS-a usuglasila je radna skupina/otočno partnerstvo na radionici održanoj 24. srpnja 2023. godine te je, prethodno službenom usvajanju na Županijskoj skupštini, upućen u postupak savjetovanja sa zainteresiranom javnošću kojim smo dodatno osigurali transparentnost i uključivanje šire javnosti.

Rad radne skupine/otočnog partnerstva nastavit će se kroz praćenje zadanih ciljeva i očekivanih ishoda tijekom provedbe TS-a.

PRILOG 2: Izvješće o savjetovanju s javnošću u postupku donošenja Teritorijalne strategije razvoja otoka DNŽ-a do 2027. godine

6. Indikativni financijski okvir

Temeljem odluke MRRFEU-a DNŽ ima na raspolaganju 28 milijuna eura za financiranje provedbe Teritorijalne strategije razvoja otoka DNŽ-a do kraja 2029. godine. Kada se tom iznosu doda vlastito učešće (15 % ili čak i više) koje će nositelji projekata morati osigurati, može se ocijeniti da su u pitanju značajna sredstva koja će omogućiti financiranje većeg broja razvojnih projekata s ciljem podupiranja održivog i integriranog razvoja otoka te poluotoka Pelješca.

Indikativni financijski okvir u nastavku daje prikaz financijskih pretpostavki za provedbu operacija u cjelokupnom razdoblju provedbe TS-a. Važno je napomenuti da je indikativni financijski okvir samo plan i pretpostavka te da se stvarni financijski rezultati mogu razlikovati ovisno o različitim čimbenicima poput promjena na tržištu, inflaciji, promjenama u planiranju i izradi projekata itd., kao i da se ostvarenjem projekata iz različitih sektora očekuju veliki pozitivni učinci na sve programske pokazatelje okoliša/klime.

Kako bi se osigurala uspješna apsorpcija sredstava, praćenjem financijskih rezultata omogućit će se usmjeravanje sredstava prema prioritetnim područjima i osigurati da se alocirani resursi upotrebljavaju učinkovito i u skladu s ciljevima ITP programa.

Tablica 2: Indikativna raspodjela planiranih financijskih sredstava iz ITP programa za provedbu operacija u okviru TS-a.

NAZIV OPERACIJE	EUR
Održivo upravljanje, očuvanje i korištenje otočnog prostora	5 321 176,47
Unaprjeđenje poslovne i javne infrastrukture na otocima	20 842 352,94
Valorizacija kulturne baštine i razvoj kulturnih usluga na otocima	4 841 176,47
Poticanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energija na otocima	1 936 470,59
UKUPNO:	32 941 176,47

Tablica 3. Prikaz indikativnog financijskog okvira provedbe operacija i mjera TS-a DNŽ-a do 2029.

PRIKAZ INDIKATIVNOG FINANCIJSKOG OKVIRA PROVEDBE OPERACIJA I MJERA TS-a DNŽ-a DO 2029.				
NAZIV OPERACIJE	Mjera za provedbu operacije	Ukupan procijenjeni trošak provedbe operacije u EUR	Procijenjeni trošak provedbe mjere iz ITP-a (bespovratna sredstva)	Procijenjeni trošak provedbe mjere iz ITP-a (vlastito sufinanciranje)
Održivo upravljanje, očuvanje i korištenje otočnog prostora	Mjera 1: Unaprjeđenje zaštite i upravljanja prirodnim resursima i okolišem na otocima	5 321 176,47 €	2 023 000,00 €	357 000,00 €
	Mjera 2: Jačanje spremnosti i otpornosti otoka na prirodne nepogode i utjecaj klimatskih promjena		2 500 000,00 €	441 176,47 €
Unaprjeđenje poslovne i javne infrastrukture na otocima	Mjera 3: Unaprjeđenje poduzetničke infrastrukture na otocima	20 842 352,94 €	2 823 000,00 €	498 176,47 €
	Mjera 4: Unaprjeđenje javno-društvene infrastrukture na otocima		14,893,000.00 €	2,628,176.47 €
Valorizacija kulturne baštine i razvoj kulturnih usluga na otocima	Mjera 5: Valorizacija kulturne baštine i kulturnog krajolika na otocima	4 841 176,47 €	4 115 000,00 €	726 176,47 €
Poticanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energija	Mjera 6: Poticanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije	1 936 470,59 €	1 646 000,00 €	290 470,59 €
	UKUPNO	32 941 176,47 €	28 000 000,00 €	4 941 176,47 €

*Cjelovit indikativni financijski okvir prikazan je u tabličnom predlošku za izradu TS-a (PRILOG 1).

7. Okvir za praćenje provedbe Teritorijalne strategije razvoja otoka

Ovo poglavlje daje uvid u odgovornosti svih dionika provedbe TS-a, način i dinamiku praćenja provedbe TS-a te obveze izvještavanja u okviru ITP-a.

U provedbu TS-a bit će uključeni sljedeći dionici: MRRFEU, Središnja agencija za financiranje i ugovaranje programa i projekata Europske unije (SAFU), Dubrovačko-neretvanska županija kao nositelj provedbe TS-a (Jedinica za provedbu TS-a), Otočno partnerstvo i Koordinacijski odbor ITP-a.

MRRFEU ima funkciju Upravljačkog tijela (dalje u tekstu: UT) za provedbu ITP-a, dok ulogu Posredničkog tijela za provedbu operacija obavlja SAFU. Funkcije obaju tijela definirane su čl. 6. st. 1 i čl. 9. st. 1 Uredbe o tijelima u sustavu upravljanja i kontrole za provedbu programa iz područja teritorijalnih ulaganja i pravedne tranzicije za financijsko razdoblje 2021. – 2027. (Narodne novine, broj 96/2022). MRRFEU u svojstvu UT-a za provedbu ITP-a priprema i objavljuje pozive na dodjelu bespovratnih sredstava, dok SAFU kontrolira i odobrava korisnikove zahtjeve za nadoknadom sredstava temeljem Ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava.

Dubrovačko-neretvanska županija uspostavlja Jedinicu za provedbu TS-a kao operativno tijelo koje će biti odgovorno za koordinaciju provedbe TS-a. Jedinicom za provedbu TS-a upravljat će voditelj, a njezin zadatak bit će administrativna i tehnička podrška operativnoj provedbi TS-a u skladu sa zadanim planom provedbe TS-a. Suradivati će i komunicirati s potencijalnim prijaviteljima projekata, korisnicima ugovora, Otočnim partnerstvom, stručnjacima i relevantnim tijelima koji su uključeni u provedbu TS-a te drugom zainteresiranom javnošću. Jedinica za provedbu TS-a zaprimat će projektne prijedloge s područja otoka unutar Županije prije prijave na poziv te ih predstavljati Otočnom partnerstvu radi dobivanja suglasnosti. Također, organizirat će sastanke i poticati konzultacijski proces prilikom provedbe TS-a sa svim tijelima/dionicima koji sudjeluju u provedbi TS-a te usko suradivati s MRRFEU-om, sudjelovati u radu Koordinacijskog odbora ITP-a i izvještavati o provedbi TS-a.

Uloga Otočnog partnerstva nastavit će se i u provedbi TS-a. Otočno partnerstvo imat će aktivnu ulogu u praćenju provedbe TS-a koje će mu biti omogućeno periodičnim izvještajima Jedinice za provedbu TS-a. Otočno partnerstvo pratit će napredak u provedbi TS-a, davati suglasnost na veće izmjene TS-a, davati suglasnost na projektne prijedloge zaprimljene od Jedinice za provedbu TS-a te predlagati poboljšanja u načinu provedbe TS-a. Predstavljat će stavove otočnih dionika oko najvažnijih pitanja o provedbi TS-a. Radom Otočnog partnerstva osigurava se kontinuirana zastupljenost i informiranost otočnih dionika o napretku provedbe u skladu s principima dobrog upravljanja.

U svrhu praćenja, nadzora i usmjeravanja provedbe ITP-a uspostaviti će se Koordinacijski odbor ITP-a. Koordinacijski odbor sačinjavat će predstavnici MRRFEU-a, SAFU-a te predstavnici županija i Jedinica za provedbu TS-a. Ulogu Tajništva Koordinacijskog odbora ITP-a obavljat će MRRFEU. Koordinacijski odbor ITP-a sastajat će se jednom godišnje, a po potrebi i češće, pri čemu će se očitovati na dostavljene izvještaje o provedbi TS-a te moguće prijedloge izmjena TS-a. Primarna je zadaća Koordinacijskog odbora ITP-a pratiti napredak provedbe TS-ova, donositi zaključke o uspješnosti provedbe i aktivnostima koje je potrebno poduzeti kako bi se osiguralo učinkovito postizanje ciljeva TS-ova i ITP-a u cjelini.

Praćenje provedbe TS-a obavlja se s ciljem provjere je li stvarna provedba TS-a u skladu s predviđenim planom provedbe te hoće li prethodno postavljen skup ciljeva biti ispunjen u planiranom opsegu i vremenu. Praćenje provedbe TS-a obuhvaća financijski i fizički napredak provedbe TS-a, mjeren kroz doprinos pokazateljima ostvarenja i rezultata.

Za teritorijalne strategije praćenje provedbe i izvještavanje provodit će se na trima razinama:

- **Projektna razina** – Korisnik (potpisnik ugovora) prema Posredničkom tijelu za provedbu operacija (SAFU). Izvještavanje na ovoj razini definirano je ugovorom o dodjeli bespovratnih sredstava.
- **Razina TS-a** – Jedinica za provedbu TS-a obvezna je o provedbi TS-a izvještavati Otočno partnerstvo i MRRFEU-u.
- **Programska razina** – MRRFEU izvještava o napretku ITP-a prema Europskoj komisiji.

Jedinica za provedbu TS-a zadužena je za prikupljanje podataka o provedbi TS-a, i to na razini pojedinačnih projekata/ugovora. Korisnici ugovora redovno obavještavaju Jedinicu za provedbu TS-a o stanju projekata.

Usporedno, u skladu s potpisanim Ugovorom o provedbi projekata, Korisnici izvještavaju i SAFU. Temeljem povratnih informacija Korisnika, Jedinica za provedbu TS-a kontinuirano prikuplja podatke te ih sistematizira dvaput godišnje, u dvama šestomjesečnim izvještajima. Jedinica za provedbu TS-a šestomjesečne izvještaje daje na suglasnost Otočnom partnerstvu, a zatim, uz suglasnost Otočnog partnerstva, na uvid i odobrenje MRRFEU-a. MRRFEU po primitku izvještaja organizira sastanke Koordinacijskog odbora ITP-a.

Praćenje provedbe TS-a, pravila i rokovi izvještavanja te format i sadržaj izvještaja bit će detaljnije uređeni Sporazumom o provedbi TS-a.

POPIS KRATICA

- EU Europska unija
- RH Republika Hrvatska
- DNŽ Dubrovačko-neretvanska županija
- JLS Jedinica lokalne samouprave
- MRRFEU Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije
- ITP Integrirani teritorijalni program
- PKK Program konkurentnost i kohezija
- NPOO Nacionalni plan oporavka i otpornosti
- TS Teritorijalna strategija
- ZZPU DNŽ Zavod za prostorno uređenje Dubrovačko-neretvanske županije
- MPNNOo Skup malih, povremeno nastanjenih i nenastanjenih otoka i otočića
- DZS Državni zavod za statistiku
- LAG Lokalna akcijska grupa
- FLAG Lokalna akcijska grupa u ribarstvu
- OCD Organizacija civilnog društva

POPIS SLIKA

- Slika 1: Položaj i ustroj otoka Dubrovačko-neretvanske županije., str. 5
- Slika 2: Položaj i ustroj poluotoka Pelješca, str. 7
- Slika 3: Položaj i ustroj otoka Korčula, str. 8
- Slika 4: Položaj i ustroj otoka Mljet, str. 9
- Slika 5: Položaj i ustroj otoka Lastovo, str.10
- Slika 6: Položaj i ustroj Elafitskog otočja i otoka Lokrum, str. 11
- Slika 7: Vitalni index otočnog stanovništva 2011-2020., str. 14
- Slika 8: Index turističke razvijenosti za 2021. godinu po JLS Dubrovačko-neretvanske županije., str. 18
- Slika 9: Luke posebne namjene u DNŽ, str. 19
- Slika 10: Vizualizacija projekta modernizacije specijalne bolnice Kalos. , str. 20
- Slika11: Vinograd Ponikve, str. 22
- Slika12: "Maslinik" Uljara Zlokić, Vela Luka, str.23
- Slika 13: Kamenice , str. 25
- Slika 14: Solana Ston, str. 26
- Slika 15: Udio otočnog stanovništva s ultrabrzim širokopojasnim pristupom interneta 2021., str. 29
- Slika 16: Zidine Ston, str. 30
- Slika 17: NP Mljet., str. 31
- Slika 18: Stopa odvajanja sakupljenog komunalnog otpada 2021. Izvor: Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja., str. 34
- Slika 19: Pomorsko putnički terminal Vela Luka , str. 37
- Slika 20: Pelješki most, str. 47
- Slika21: Renovirani muzej grada Korčule, str. 52

POPIS TABLICA

- Tablica 1. Potencijalne lokacije samostojećih sunčanih elektrana u DNŽ, str. 39
- Tablica 2. Indikativna raspodjela planiranih

financijskih sredstava iz ITP programa za provedbu operacija u okviru TS-a, str. 54

- Tablica 3. Prikaz indikativnog financijskog okvira provedbe operacija i mjera TS-a DNŽ-a do 2029., str. 55.

PUBLIKACIJE I DOKUMENTI:

Nacionalni razvojni dokumenti:

- 2021., „Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.“
- 2021., „Nacionalni plan razvoja otoka 2021. – 2027.“
- 2021., „Registar otoka Republike Hrvatske“
- 2022., „Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine“
- 2021., „Plan za industrijsku tranziciju Jadranske Hrvatske do 2027. godine“
- 2022., „Državni program zaštite i korištenja malih, povremeno nastanjenih i nenastanjenih otoka i okolnog mora“
- Razvojni dokumenti regionalne i lokalne razine:
- DNŽ, 2021., „Plan razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027. godine“
- DNŽ, 2020., „Izmjene i dopune Prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije“
- DNŽ, 2020., „Registar kulturne baštine Dubrovačko-neretvanske županije“
- DNŽ, 2021., „Operativni plan razvoja cikloturizma Dubrovačko-neretvanske županije“
- DNŽ, 2022., „Program zaštite okoliša Dubrovačko-neretvanske županije do 2025. godine i Program ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbe klimatskim promjenama i zaštite ozonskog sloja Dubrovačko-neretvanske županije do 2025. godine“
- DNŽ, 2015., „Plana razvoja širokopojasne infrastrukture Dubrovačko-neretvanske županije“
- DNŽ, 2012., „Strategija razvoja turizma Dubrovačko-neretvanske županije do 2022. godine“
- DNŽ, 2021., „Godišnje izvješće Dubrovačko-neretvanske županije o provedbi plana gospodarenja otpadom Republike Hrvatske“
- DNŽ „Plan navodnjavanja za područje Dubrovačko-neretvanske županije“
- DNŽ, 2021., „Studija postojećeg stanja maslinarstva i uljarstva na području Dubrovačko-neretvanske županije s planskim mjerama unaprjeđenja“
- JLS otoka Korčule, 2021., „Akcijski plan energetski održivog razvitka i prilagodbe klimatskim promjenama (Sustainable Energy and Climate Action Plan – SECAP), Otok Korčula“
- Grad Dubrovnik, 2022., „Krajobrazna studija za administrativno područje Grada Dubrovnika“ osvrst na zelenu infrastrukturu
- Znanstvene publikacije:
- Marić, M. i Ivančević, N., 2022., „Analiza preventivnih i interventnih aktivnosti vezanih za požare u okviru Dubrovačko-neretvanske županije s naglaskom na administrativno područje Grada Dubrovnika“, Vatrogastvo i upravljanje požarima, XII (1-2), 5-24.

PRILOG 1: Tablični predložak za izradu Teritorijalne strategije 60

PRILOG 2: Izvješće o savjetovanju s javnošću u postupku donošenja Teritorijalne strategije razvoja otoka DNŽ-a do 2027. godine..... 62

PRILOZI

Teritorijalna strategija razvoja otoka Dubrovačko-neretvanske županije

NOSITELJ IZRADE DOKUMENTA:	Dubrovačko-neretvanska županija							
NAZIV OPERACIJE	Pokazatelj ostvarenja	Početna vrijednost pokazatelja ostvarenja	Ciljna vrijednost pokazatelja ostvarenja za 2024.	Ciljna vrijednost pokazatelja ostvarenja za ukupno razdoblje teritorijalne strategije	Pokazatelj rezultata	Početna vrijednost pokazatelja rezultata	Ciljna vrijednost pokazatelja rezultata za ukupno razdoblje teritorijalne strategije	Ukupan procijenjeni trošak provedbe operacije iz ITP-a
Održivo upravljanje, očuvanje i korištenje otočnog prostora	RCO28 Područje obuhvaćeno mjerama zaštite od šumskih požara	0	0	22,773,33 ha	RCR36 Stanovništvo koje ostvaruje koristi od mjera zaštite od šumskih požara	0	9.893	EUR 5,321,176.47
	RCO24 Ulaganja u nove ili poboljšane sustave za praćenje katastrofa, pripravnost, upozorenje i odgovor na njih u slučaju prirodnih katastrofa	0	0	933,333 €	RCR37 Stanovništvo koje ostvaruje koristi od mjera zaštite od prirodnih katastrofa povezanih s klimatskim promjenama (osim poplava ili šumskih požara)	0	2.427	
	RCO26 Zelena infrastruktura izgrađena ili poboljšana za prilagodbu klimatskim promjenama	0	0	1,68 ha	RSR 5.2.2. Stanovništvo koje ima pristup novoj ili poboljšanoj zelenoj infrastrukturi na otocima	0	6.347	
Unaprjeđenje poslovne i javne infrastrukture na otocima	RCO15 Kapacitet stvorene inkubacije	0	0	20	RCR18 MSP-ovi koji se koriste uslugama inkubatora jednu godinu nakon stvaranja inkubatora	0	10	EUR 20,842,352.94
	RSO 5.2.1. Stvoreni ili regenerirani prostori na otocima	0	0	26,911m ²	RSR 5.2.1. Stanovništvo koje ima pristup novoj ili poboljšanoj socijalnoj infrastrukturi	0	20.115	
Valorizacija kulturne baštine i razvoj kulturnih usluga na otocima	RCO77 Broj kulturnih i turističkih lokacija za koje je primljena potpora	0	0	3	RCR77 Posjetitelji kulturnih i turističkih lokacija za koje je pripremljena potpora	0	15.867	EUR 4,841,176.47
Poticanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energija	RCO19 Javne zgrade s poboljšanim energetskim svojstvima	0	0	11,666.67 m ²	RCR26 Godišnja potrošnja primarne energije (MWh)	3,500 MWh	2,286.67 MWh	EUR 1,936,470.59

Teritorijalna strategija razvoja otoka Dubrovačko-neretvanske županije

ROK VAŽENJA TS-a	2029								
Popis mjera za provedbu operacija jedinice područne (regionalne) samouprave/ JP(R)S									
Mjera za provedbu operacije	Svrha provedbe mjere	Rok provedbe mjere (mjesec, godina)	Nadležnost za provedbu mjere	Procijenjeni trošak provedbe mjere iz ITP-a (bespovratna sredstva)	Procijenjeni trošak provedbe mjere iz ITP-a (vlastito sufinanciranje)	Procijenjeni trošak provedbe mjere (županijski proračun, osim ITP-a)	Procijenjeni trošak provedbe mjere (drugi izvori financiranja, osim ITP-a i županijskog proračuna)	Referenca na stavku u županijskom proračunu za financiranje mjere	Referenca na ostale planirane izvore financiranja mjere
Mjera 1: Unaprjeđenje zaštite i upravljanja prirodnim resursima i okolišem na otocima	Povećati ulaganja u zaštitu okolišai i prirode radi njihovog očuvanja i održivog korištenja	2029	DNŽ, JLS, javne ustanove	EUR 2,023,000.00	EUR 357,000.00	EUR 0.00	EUR 357,000.00	n/a	Proračun JLS i DNŽ / Programi nadležnog Ministarstva / FZOEU / Ostali financijski mehanizmi
Mjera 2: Jačanje spremnosti i otpornosti otoka na prirodne nepogode i utjecaj klimatskih promjena	Ojačati otpornost otoka na prirodne nepogode i utjecaj klimatskih promjena	2029	DNŽ, JLS, javne ustanove	EUR 2,500,000.00	EUR 441,176.47	EUR 0.00	EUR 441,176.47	n/a	Proračun JLS i DNŽ / Programi nadležnog Ministarstva / FZOEU / Ostali financijski mehanizmi
Mjera 3: Unaprjeđenje poduzetničke infrastrukture na otocima	Stvoriti bolje uvjete za poslovanje poduzetnika, posebno onih koji se bave proizvodnim djelatnostima	2029	DNŽ, JLS, javne ustanove	EUR 2,823,000.00	EUR 498,176.47	EUR 0.00	EUR 498,176.47	n/a	Proračun JLS i DNŽ / Programi nadležnog Ministarstva / Ostali financijski mehanizmi
Mjera 4: Unaprjeđenje javno-društvene infrastrukture na otocima	Unaprijediti kvalitetu i dostupnost društvene infrastrukture na otocima	2029	DNŽ, JLS, javne ustanove	EUR 14,893,000.00	EUR 2,628,176.47	EUR 1,297,058.82	EUR 1,331,117.65	Fond za pripremu i provedbu projekata DNŽ (proračunske projekcije 2024/2025)	Proračun JLS i DNŽ / Programi nadležnog Ministarstva / Ostali financijski mehanizmi
Mjera 5: Valorizacija kulturne baštine i kulturnog krajolika na otocima	Podržati aktivnosti koje doprinose očuvanju i valorizaciji kulturne baštine te ponudi kulturnih usluga na otocima	2029	DNŽ, JLS, javne ustanove	EUR 4,115,000.00	EUR 726,176.47	EUR 0.00	EUR 726,176.47	n/a	Proračun JLS i DNŽ / Programi nadležnog Ministarstva / Programi organizacija civilnog društva / Ostali financijski mehanizmi
Mjera 6: Poticanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije	Povećati ulaganja u energetska učinkovitost na otocima i ostvariti doprinos zelenoj tranziciji	2029	DNŽ, JLS, javne ustanove	EUR 1,646,000.00	EUR 290,470.59	EUR 290,470.59	EUR 0.00	Fond za pripremu i provedbu projekata DNŽ (proračunske projekcije 2024/2025)	Proračun JLS i DNŽ / Programi nadležnog Ministarstva / FZOEU / EEA Grants / Ostali financijski mehanizmi

Obrazac Izvješća o savjetovanju s javnošću

<p>Izvješće o savjetovanju s javnošću u postupku donošenja dopune Plana razvoja Dubrovačko – neretvanske županije do 2027. godine</p> <p>„TERITORIJALNE STRATEGIJE RAZVOJA OTOKA DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE DO 2027. GODINE“</p>	
Naziv akta za koji je provedeno savjetovanje s javnošću	„Teritorijalna strategija razvoja otoka Dubrovačko-neretvanske županije do 2027. godine“ - dopuna Plana razvoja Dubrovačko – neretvanske županije do 2027. godine
Naziv tijela nadležnog za izradu nacрта akta/dokumenta i provedbu savjetovanja	Dubrovačko-neretvanska županija, Upravni odjel za poslove župana i Županijske skupštine
Razlozi za donošenje akta i ciljevi koji se njime žele postići uz sažetak ključnih pitanja	<p>Teritorijalna strategija razvoja otoka Dubrovačko-neretvanske županije do 2027. godine, koja se izrađuje kao dodatak Planu razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027. godine, strateški je i operativni dokument te jedan od glavnih preduvjeta za provedbu Integriranog teritorijalnog programa 2021. – 2027. na otocima.</p> <p>Obveza izrade teritorijalne strategije, osim iz članka 26. Zakona o otocima (NN 116/18, 73/20, 70/21) proizlazi i iz članka 28. Uredbe o zajedničkim odredbama (Common Provisions Regulation; dalje u tekstu CPR), a člankom 29. CPR-a definirani su obvezni elementi koje teritorijalna strategija mora sadržavati.</p> <p>Područja ulaganja, definirana unutar teritorijalne strategije, usklađena su s Nacionalnim planom razvoja otoka za razdoblje od 2021. do 2027. godine te doprinose operacijama predviđenim kroz poseban cilj ITP-a RSO5.2. „Poticanje integriranog i uključivog lokalnog društvenog i gospodarskog razvoja, lokalnog razvoja u području okoliša, kulture, prirodne baštine, održivog turizma i sigurnosti u područjima koja nisu urbana“.</p> <p>Izrađen je na temelju znanja, kapaciteta i iskustva Županije te Regionalnog koordinatora, u suradnji s Otočnim partnerstvom kao radnom skupinom koja uključuje otočne dionike. Participativnim pristupom u izradi teritorijalne strategije te pristupom odozdo prema gore, predstavnici otočne zajednice izravno su utjecali na odabir područja ulaganja i kreiranje smjerova razvoja za otoke Dubrovačko-neretvanske županije.</p>
Datum objave dokumenata za savjetovanje	26. srpnja 2023.
Razdoblje provedbe savjetovanja	Od 26. srpnja 2023. do 27. kolovoza 2023.
Pregled prihvaćenih i neprihvaćenih mišljenja i prijedloga s obrazloženjem razloga za neprihvatanje	Nije bilo podnesenih prijedloga

Ostali oblici savjetovanja s javnošću	Savjetovanje sa članovima Otočnog partnerstva Dubrovačko-neretvanske županije putem on-line konzultacija i tri održane radionice.	
Troškovi provedenog savjetovanja	/	
Nositelj izrade izvješća Mjesto, datum: Dubrovnik	Dubrovačko-neretvanska županija, Upravni odjel za poslove župana i Županijske skupštine	Dubrovnik, 28. kolovoza 2023.

REPUBLIKA HRVATSKA
DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA
ŽUPAN

KLASA: 301-01/19-01/14
URBROJ: 2117-01-23-17
Dubrovnik, 12. siječnja 2023.

Na temelju članka 36. Statuta Dubrovačko - neretvanske županije („Službeni glasnik Dubrovačko - neretvanske županije“, broj 3/21.), članka 13. i 27. Zakona o regionalnom razvoju Republike Hrvatske („Narodne novine“ broj 147/17, 123/17 i 118/18) i Odluke o pokretanju postupka izrade dopune Plana razvoja Dubrovačko-neretvanske županije KLASA: 301-01/19-01/14, URBROJ: 2117-04-22-15 od 14. prosinca 2022. godine Župan Dubrovačko-neretvanske županije dana 12. siječnja 2023. godine donosi

ODLUKU

o uspostavi radne skupine/otočnog partnerstva za izradu dodatka Plana razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027.- Teritorijalne strategije razvoja otoka

Članak 1.

Sukladno smjernicama Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU ovom odlukom uspostavlja se radna skupina/otočno partnerstvo za izradu dodatka Plana razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027. – Teritorijalne strategije razvoja otoka (u nastavku TS) u sljedećem sastavu:

- zamjenik župana (1)
- predstavnici JLS na otocima i Grad Dubrovnik (13)
- predstavnik Zavoda za prostorno uređenje (1)
- predstavnik Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode DNŽ (1)
- predstavnik Javne ustanove Nacionalni park Mljet (1)
- predstavnik Javne ustanove Park prirode Lastovsko otočje (1)
- predstavnik Centra za poduzetništvo DNŽ (1)
- predstavnik Sveučilišta u Dubrovniku - Odjel za ekonomiju i poslovnu ekonomiju (1)
- predstavnik Sveučilišta u Dubrovniku - Odjel za primijenjenu ekologiju (1)
- predstavnik Sveučilišta u Dubrovniku - Odjel za elektrotehniku i računarstvo (1)
- predstavnik Lokalna akcijska grupa LAG5 (1)
- predstavnik FLAG Južni Jadran, predstavnik FLAG Šabakun (1)
- predstavnik Zajednica tehničke kulture DNŽ (1)
- predstavnik Hrvatske gospodarske komore - Komora Dubrovnik (1)
- predstavnik Obrtničke komore Dubrovnik (1)

- predstavnik tvrtke Radež d.d. (1)
- predstavnik tvrtke Blato 1902 d.d. (1)
- predstavnik tvrtke Jadranski luksuzni hoteli (1)
- predstavnik tvrtke Amines d.d. (1)
- predstavnik tvrtke WPD-VE Ponikve (1)
- predstavnik tvrtke Riba Mljet d.o.o. (1)
- predstavnik Poljoprivredne zadruge Putnikovići (1)
- predstavnik Doma za starije i nemoćne Vela Luka (1)
- predstavnik Pomorskog muzeja Orebić (1)
- predstavnik Sindikata za obrazovanje DNŽ (1)
- predstavnik Vatrogasne zajednice DNŽ (1)
- predstavnik Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, područna služba Dubrovnik (1)
- predstavnik Nogometnog kluba Žrnovo (Korčula) (1)

Članak 2.

Odlukom Županijske skupštine o pokretanju postupka izrade dopune Plana razvoja DNŽ do 2027., od 14. prosinca 2022. godine, za administrativne i stručne poslove vezane uz djelovanje radne skupine/otočnog partnerstva te koordinaciju procesa izrade TS-a imenovana je Javna ustanova Regionalna razvojna agencija Dubrovačko-neretvanske županije-DUNEA.

Članak 3.

Članovi radne skupine/ otopnog partnerstvu se u svom radu rukovode sljedećim načelima utvrđenim Zakonom kojim se uređuje regionalni razvoj:

- Načelom ravnomjerne predstavljenosti partnera,
- Načelom transparentnosti,
- Načelom jednakosti članova partnerstva,
- Načelom usuglašavanja.

Članak 4.

Zadatci radne skupine/otočnog partnerstva:

- savjetovanje, konzultiranje i davanje mišljenja tijekom pripreme TS-a,
- predlaganje i odabir područja ulaganja u okviru TS-a.

Radna skupina/otočno partnerstvo sudjeluje u procesu pripreme, izrade i donošenja TS-a, a njegov se rad nastavlja kroz praćenje zadanih ciljeva i očekivanih ishoda tijekom provedbe TS-a. To znači da će radna skupina/otočno partnerstvo imati ključnu ulogu u odabiru područja ulaganja koje će biti podržane za financiranje u okviru ITP-a za otoke, ali i daljnjem praćenju provedbe kroz periodično izvješćivanje članova radne skupine/otočnog partnerstva od strane nositelja TS-a o statusu provedbe i značajnijim izmjenama samog dokumenta.

Članak 5.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

Župan
Nikola Dobroslavić

Dostaviti:

- MRRFEU – Uprava za otoke
- Članovima radne skupine/otočnog partnerstva za izradu TS
- Regionalna agencija DUNEA
- Arhiva

REPUBLIKA HRVATSKA
DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA
ŽUPAN

KLASA: 301-0119-01/14
URBROJ: 2117-01-23-18
Dubrovnik, 13. siječnja 2023.

Sukladno Odluci o uspostavi radne skupine/otočnog partnerstva za izradu dodatka Plana razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027.- Teritorijalne strategije razvoja otoka od 12. siječnja 2023. godine Župan Dubrovačko-neretvanske županije donosi

O D L U K U

o imenovanju članova radne skupine/otočnog partnerstva za izradu dodatka Plana razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027.- Teritorijalne strategije razvoja otoka

Članak 1.

Odlukom o sastavu radne skupine/otočnog partnerstva ispred predloženih institucija imenuju se sljedeći članovi:

- Joško Cebalo, zamjenik župana Dubrovačko-neretvanske županije
- Anita Jančić Lešić –načelnica Općine Lastovo
- Katarina Gugić - načelnica Općine Vela Luka
- Maja Franulović – Općina Blato
- Kuzma Tomašić – načelnik Općine Smokvica
- Marija Klisura – načelnica Općine Lumbarda
- Nika Silić Maroević – gradonačelnica Grada Korčule
- Dolores Tolj-Općina Orebić
- Jakša Franković – načelnik Općine Trpanj
- Vlatko Mratović – načelnik Općine Janjina
- Vedran Antunica – načelnik Općine Ston
- Đivo Market – načelnik Općine Mljet
- Zrinka Raguz – Grad Dubrovnik
- Marina Oreb – ravnateljica Zavoda za prostorno uređenje DNŽ
- Marijana Miljas Đuračić – ravnateljica Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode DNŽ
- Ivan Sršen - ravnatelj Javne ustanove Nacionalni park Mljet
- Bruna Rizvanović - Javna ustanova Park prirode Lastovsko otočje
- Karmen Kutnjak - direktorica Centra za poduzetništvo DNŽ

- Nebojša Stojčić- Sveučilište u Dubrovniku -Odjel za ekonomiju i poslovnu ekonomiju
- Marijana Pećarević - Sveučilište u Dubrovniku - Odjel za primijenjenu ekologiju
- Dinka Lale- Sveučilište u Dubrovniku - Odjel za elektrotehniku i računarstvo
- Katarina Slejko - Lokalna akcijska grupa LAG5
- Mato Oberan-FLAG Južni Jadran, FLAG Šabakun
- Tomo Sjekavica - Zajednica tehničke kulture DNŽ
- Nikolina Trojić – Hrvatska gospodarska komora – Komora Dubrovnik
- Nikola Kalafatović - Obrtnička komora Dubrovnik
- Jerko Andrijić - Radež d.d.
- Marina Kapor - Blato d.d. 1902
- Lindita Zečević - Jadranski luksuzni hoteli
- Žarko Pecotić - Aminess d.d.
- Zoran Obradović - WPD-VE Ponikve
- Alen Krkić - Riba Mljet d.o.o.
- Ivo Đuračić - Poljoprivredna zadruga Putnikovići
- Nikolina Žuvela - Dom za starije osobe Vela Luka
- Vesna Suhor – Pomorski muzej Orebić
- Alan Farac - Sindikat za obrazovanje DNŽ
- Stjepan Simović - Vatrogasna zajednica DNŽ
- Katarina Krile - Hrvatski zavod za zapošljavanje, područna služba Dubrovnik
- Mario Biliš- Nogometni klub Žrnovo

Članak 2.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

 Župan
Nikola Dobrosravić

Dostaviti:

- Arhiva
- Regionalna agencija DUNEA
- Članovima radne skupine/otočnog partnerstva za izradu TS
- MRRFEU

**REPUBLIKA HRVATSKA
DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA
ŽUPAN**

KLASA: 301-01/19-01/14
URBROJ: 2117-01-23-21
Dubrovnik, 14. srpnja 2023.

Sukladno Odluci o imenovanju radne skupine/otočnog partnerstva za izradu dodatka Plana razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027.-Teritorijalne strategije razvoja otoka (KLASA: 301-01/19-01/14; UR.BROJ: 2117-01-23-18) Župan Dubrovačko-neretvanske županije donosi

ODLUKU
o izmjeni Odluke o imenovanju radne skupine/otočnog partnerstva za izradu dodatka Plana razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027.- Teritorijalne strategije razvoja otoka

Članak 1.

U Odluci o uspostavi radne skupine/otočnog partnerstva za izradu dodatka Plana razvoja DNŽ do 2027. Teritorijalne strategije razvoja otoka (KLASA: 301-01/19-01/14; UR.BROJ: 2117-01-23-18) od 13. siječnja, 2023. u članku 1., ispred predloženih institucija, mijenjaju se članovi kako slijedi:

- Umjesto članice Zrinke Raguč, ispred Grada Dubrovnika, kao nova članica imenuje se Martina Skopljaković
- Umjesto članice Maje Franulović, ispred Općine Blato, kao novi član imenuje se Ante Šeparović

Članak 2.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

ŽUPAN

Nikola Dobroslavić

Dostaviti:

- Upravni odjel za poslove Župana i Županijske skupštine, ovdje
- Regionalna razvojna agencija DUNEA
- Članovima radne skupine/otočnog partnerstva za izradu Teritorijalne strategija
- Ministarstvu regionalnog razvoja i fondova EU

